

JOUKKUEPALLOILUTOIMINTA SUOMEN URHEILULUKIOISSA
Keskitetystä harjoittelusta kilpailullisiin sarjoihin

Joni Oksanen

Liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma
Liikuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2020

TIIVISTELMÄ

Oksanen, J. 2020. Joukkuepalloilutoiminta Suomen urheilulukioissa: Keskitetystä harjoittelusta kilpailullisiin sarjoihin. Liikuntatieteellinen tiedekunta, Jyväskylän yliopisto, liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielma, 116 s., 3 liitettä.

Suomalaisissa urheilulukioissa on viimeisen vuosikymmenen aikana yleistynyt ilmiö, jossa urheilulukioiden opiskelijat muodostavat palloilujoukkueita, jotka pelaavat valtakunnallisia kilpailullisia sarjoja. Urheilijoiden harjoittelu on keskitetty opiskelupäivän yhteyteen ja ympärille on luotu ammattimainen ympäristö tukemaan urheilijan ja lajikulttuurin kehitystä. Joukkueet eivät ole muodostuneet pelkästään oppilaitosten ympärille, vaan niiden organisaatorakenteet ja toimintatavat on rakennettu yhteistyössä lajiliittojen, seurojen ja kuntien kanssa. Julkisen sektorin oppilaitosten sekä kolmannen ja yksityisen sektorin urheiluorganisaatioiden yhteistyö on osa ajankohtaista hybridisaatiota, jossa sektoreiden väliset toimintatavat lähenevät toisiaan. Lisäksi joukkuelajien harjoittelun keskittäminen opiskelupäivien yhteyteen on osa harjoittelun ja organisaatioiden ammattimaistumista.

Tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa, mihin Suomen urheilulukioihin on perustettu opiskelupäivien aikana yhdessä harjoittelevia ja kilpailullista sarjaa pelaavia palloilujoukkueita. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, millaisia muita yhteistyömalleja opiskelupäivän yhteyteen keskitetyn harjoittelun toteuttamiseen on kehitetty. Tämän jälkeen tutkitaan näiden toimintakokonaisuuksien organisaatorakenteita ja tavoitteita. Tutkimus on toteutettu lähettämällä ensin kaikille Suomen urheilulukioille taustatietokysely, jossa kartoitetaan ilmiön mukaista toimintaa lukiossa. Tämän jälkeen taustatietokyselystä saatua aineistoa on syvennetty taustatietokyselyyn vastanneiden asiantuntijoiden teemahaastatteluilla.

Suomessa toimii tällä hetkellä kahdeksan urheilulukioiden kansallista kilpailullista sarjaa pelaavaa palloilujoukkuetta. Lisäksi urheilulukioissa esiintyy seitsemän joukkuepalloiluryhmää, jotka harjoittelevat yhdessä vähintään viisi kertaa viikossa opiskelupäivien yhteydessä. Toimintakokonaisuuksien organisaatorakenteet on rakennettu lajiliitto- tai seuravetoisesti ja niistä on muodostunut hybridisaatiota ilmentäviä verkostoorganisaatioita. Kolmannen sektorin lajiliittojen ja urheiluseurojen ammattimaistuksessa ne ovat lähentyneet julkisen sektorin oppilaitosten kanssa ja kehittäneet uusia toimintamalleja urheilulukioiden ja -akatemioiden luoman väylän avulla. Toimintakokonaisuuksien päätavoitteita ovat yksilöiden kansainvälinen ammattilaisuus ja lajin hyöty. Lisäksi koko toiminnan taustalla on urheilijoiden itsenäistymiseen ja urheilullisten elämäntapojen omaksumiseen tähtäävä yhteiskunnallisen kasvatuksen ajatus.

Asiasanat: urheilulukio, ammattimaistuminen, keskittäminen, hybridisaatio

ABSTRACT

Oksanen, J. 2020. Ball sport activity in Finnish sport high schools: From centralized practice to the competitive leagues. Faculty of Sport and Health Sciences, University of Jyväskylä, Master's thesis in Social Sciences of Sport, 116 pp., 3 appendices.

During the last decade in Finnish sport high schools have become more common the phenomenon, where the students of the sport high schools constitute ball sport teams, which play national competitive leagues. The practices of athletes have centralized to the connection of study days and for around of them have built a professional environment to support the development of athletes and sport culture. The teams have not been constituted just around the sport high schools, because their organisational structures and procedures have built in cooperation with federations, sport clubs and municipalities. The cooperation of public sector's schools and the third and private sector's sport clubs is part of the current hybridization, where the procedures of sectors come closer of each other. Furthermore, the practicing centralization to the connection of study days is part of the professionalization of practicing and organizations.

The aim of this research is survey, where in Finnish sport high schools have established ball sport teams which practice together during the school day and play competitive leagues. In addition, this research will find out, what kind of other ways of centralized practice to the connection of school days have built. After that, the research will research the organizational structures and targets of these operation models. The research have made, at first by sending the background survey to the all Finnish sport high schools, where find out the activity of this phenomenon in high school. After that, the data of the background survey have made deeper by the theme interviews of professionals who answered to the background survey.

At the moment in Finland there are performing eight sport high school ball game teams, which play in competitive leagues. In addition, sport high schools have seven ball game groups, which are practicing together at least five times in a week during the school days. The organizational structures have built with federations or sport clubs and they have become connection organizations which typify hybridization. In professionalization of the third sector federations and sport clubs, they have become closer to the public sector's schools and develop new operation models by using the path that sport high schools and sport academies have made. The main targets of the operation models are individuals' international professionalism and the benefit of the sport. In addition, in the background of the whole activity is the social education thought of growing athletes' independence and athletic lifestyle.

Key words: sport high school, professionalization, centralization, hybridization

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	1
2	URHEILULUKIOT JA URHEILUAKATEMIAOHJELMA.....	5
2.1	Urheilulukiot toisen asteen urheilullisina suunnannäyttäjinä.....	5
2.1.1	Urheilulukioiden nykypäivän tilanne.....	9
2.1.2	Urheilupainotteiset lukiot tukevat paikallista toimintaa.....	12
2.2	Urheiluakatemit urheilun ja koulutuksen yhdistävinä yhteistyöverkostoina.....	13
2.2.1	Urheiluakatemiaohjelma ohjaa toimintaa.....	16
2.2.2	Urheiluakatemioiden taloudelliset resurssit.....	20
2.3	Urheilun ja opiskelun yhdistäminen muualla maailmassa.....	22
3	URHEILIJAN KEHITTYMINEN.....	24
3.1	Urheilijoiden monimuotoiset urapolut.....	26
3.2	Ympäristö urheiluun sosiaalistajana.....	28
3.3	Yhteiskunta ja urheilujärjestelmät urheilijan tukena.....	31
4	URHEILUSEURATOIMINNAN JÄRJESTÄYTYMINEN, KOLMANNEN SEKTORIN MUUTOKSET JA HYBRIDISAATIO.....	37
4.1	Liikunnan ja urheilun seuratoiminta.....	38
4.1.1	Organisaatiot toiminnallisina rakenteina.....	48
4.1.2	Organisaatioiden hybridisaatioteoria.....	51
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	58
5.1	Tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen lähestymistapa.....	58
5.2	Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	62
5.3	Tutkimusaineisto.....	62
5.3.1	Taustatietokysely.....	63
5.3.2	Teemahaastattelut.....	65
5.4	Tutkimusaineiston analyysi.....	67
5.5	Tutkimusetiikka ja luotettavuus.....	69
6	TULOKSET.....	73
6.1	Urheilulukioiden järjestäytynyt joukkuepalloilutoiminta on yleistynyt.....	73

6.2	Organisaatorakenteet lajiliitto- tai seuravetoisesti.....	75
6.3	Urheilulukioiden joukkuepalloluorganisaatioiden perustamisen syyt.....	82
6.3.1	Toiminnalla tavoiteltavat tekijät urheilijan elämään	85
6.3.2	Toiminnan tavoitteina yksilön ammattilaisuus ja lajin hyöty.....	92
7	POHDINTA.....	98
	LÄHTEET	103
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Suomalaisen yhteiskunnan panostus urheilun ja opiskelun yhdistäviin ratkaisuihin on kasvanut tällä vuosikymmenellä. Urheilulukioista on muodostunut tärkeä osa suomalaista huippu-urheilua, liikuntakulttuuria ja koulutuspolitiikkaa. Viimeisen vuosikymmenen ja erityisesti muutaman viime vuoden aikana urheiluoppilaitosten ja niiden yhteistyöverkostojen välille on kehittynyt erilaisia toimintakonsepteja, joilla pyritään luomaan entistä tehokkaampia urheilun ja koulutuksen yhdistäviä ratkaisuja.

Urheilulukiot, urheiluakatemit ja niiden ympärillä olevat valtakunnalliset valmennuskeskukset ovat yksi Suomen Olympiakomitean Urheiluakemiaohjelman pääpainopistealueista, joilla pyritään valmentamaan maamme nuoria urheilijoita kohti kansainvälistä huippua. Urheiluakatemioihin kohdistettu taloudellinen panostus on kasvanut merkittävästi viimeisen vuosikymmenen aikana (Lämsä 2018; Lämsä & Mäkinen 2016; Lämsä ym. 2016, 28–36; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019; Valtion liikuntaneuvosto 2015, 70). Vuonna 2020 opetus- ja kulttuuriministeriö myönsi urheiluakatemioille ja niiden yhteydessä toimiville valmennuskeskuksille historian suurimman avustussumman, reilut 3,7 miljoonaa euroa. Edellisestä vuodesta summa kasvoi lähes 1,8 miljoonalla eurolla. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b) Lähes 40 prosenttia urheiluakatemioihin kuuluvista urheilijoista opiskelee toisen asteen oppilaitoksissa, jotka asettuvat urheilijoiden kehityksen kannalta tärkeään ikävaiheeseen (Suomen Olympiakomitea 2019g, 21).

Urheilulukiot ovat erityisen koulutustehtävän saaneita oppilaitoksia, joihin keskitetään valtakunnallisia erityisresursseja (Opetushallitus 2019a). Urheilu-uran edistämisen lisäksi urheiluoppilaitosten avulla tuetaan urheilijoiden kaksoisuraa, jolla tarkoitetaan heidän kouluttautumistaan urheilu-uran rinnalla (Valtion liikuntaneuvosto 2013, 133). Lisäksi muut urheilupainotteiset lukiot ympäri maan toimivat urheilijoiden kehityksen hyväksi paikallisin painotuksin. (Metsä-Tokila 2001a, 253–254)

Suomalainen liikunta- ja urheilujärjestelmä on organisoitunut kolmannen, julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöhön, jossa jokaisella sektorilla on ollut osansa liikunta- ja urheilukulttuurin rakentamisessa. Kolmannen sektorin seurojen ja muiden alueellisten sekä kansallisten liikuntajärjestöjen vastuulla on ollut toiminnan järjestäminen ja organisoiminen pääosin vapaaehtoisvoimin. Julkisen sektorin valtio ja kunnat ovat tukeneet kolmannen sektorin toimintaa suurin avustuksin ja rakentamalla liikuntapaikkoja kansalaisten sekä seurojen käyttöön. Yksityinen sektori on toiminut kahden muun sektorin rinnalla tarjoamalla liikuntapalveluja markkinaperusteisesti kaikille halukkaille. (Ilmanen 2015; Itkonen 2015)

Suomalaista seuratoimintaa on läpi historian kuvannut vapaaehtoisuuden periaate (Heikkala & Koski 2000; Itkonen 2015; Koski 2000). Viimeisten vuosikymmenien aikana seuratoiminnassa on ilmennyt uuden kolmannen sektorin piirteitä, jossa organisaatiot ammattimaistuvat, kehittävät uusia toimintamalleja ja omaksuvat myös muiden sektoreiden toimintatapoja. (Dowling, Edwards & Washington 2014; Heikkala 2000; Itkonen 1996, 215-230; Itkonen 2000; Itkonen 2015; Nagel ym. 2015; Pyykkönen s.a.; Ruoranen ym. 2016) Samalla nykyaikaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin verkostomainen yhteistyö on tiivistynyt (Linnamaa & Sotarauta 2000, 144-156; Möttönen & Niemelä 2005, 92-93). Davis Billis (2010b) kuvaa ilmiötä hybridisaatioteorian avulla, jossa organisaatiot omaksuvat yhden tai kahden muun sektorin organisaation toimintatapoja kehittääkseen toimintojaan.

Tässä pro gradu -tutkielmassa perehdyn ilmiöön, jossa lukio ja urheiluorganisaatio, kuten lajiliitto, seura tai urheiluakatemia, ovat keskittäneet joukkuepalloilulajien urheilijoiden harjoittelua opiskelupäivän yhteyteen. Toiminnassa mukana olevat urheilijat eivät ainoastaan harjoittele yhdessä, vaan he muodostavat myös joukkueita, jotka pelaavat virallisia kilpailullisia sarjoja. Tarkoitukseni on tarkastella, mihin urheilulukioihin kilpailullista sarjaa pelaavia palloilujoukkueita on perustettu. Lisäksi haluan selvittää, millaisia muita opiskelupäivän yhteyteen keskitetyn harjoittelun yhteistyömalleja on kehitetty. Tämän jälkeen tutkin näiden toimintakokonaisuuksien organisaatorakenteita ja tavoitteita.

Urheilijoiden kehittymisestä ja urapoluista on tehty runsaasti tutkimuksia erityisesti kansainvälisesti. Erilaiset urheilijan kehittymisen teoriat, tyypilliset urapolut, ympäristön vaikutukset urheiluun sosiaalistajana ja yhteiskunnan sekä urheilujärjestelmien luomat tukitoimet urheilijan kehittymisen edellytyksenä ovat aiheita, joihin kansainväliset tutkijat ovat perehtyneet perusteellisesti. Urheilijan kehityksestä puhuttaessa on aina otettava huomioon kansallisten kulttuurien ja toimintatapojen eroavaisuus, joten teoriat on sovellettava kunkin maan sosiokulttuuriseen kontekstiin sopivaksi. Suomessa muun muassa Outi Aarresola (2016), Mikko Piispa ja Helena Huhta (2013) sekä Pauli Vuolle (1977) ovat tutkineet suomalaisten urheilijoiden urapolkuja.

Urheilun ja opiskelun yhdistämistä koskevia tutkimuksia ei ole tehty yhtä runsaasti kuin urheilijoiden kehittymistä koskevia tutkimuksia. Suomalaiset urheilun ja opiskelun yhdistämistä koskevat tutkimukset ovat lisääntyneet vasta viimeisen vuosikymmenen aikana. Aiheen ajankohtaisuutta ovat kasvattaneet esimerkiksi Euroopan Unionin vuonna 2012 antamat suosituksen urheilijoiden kaksoisuraa edistävien poliittisten toimenpiteiden lisäämiseksi ja Suomen Olympiakomitean Urheiluakatemiaohjelman kehittyminen. Ryba ja kumppanit (2016) julkaisivat kaksoisuraa koskevien suomalaistutkimusten katsauksen, jossa todettiin aiheita käsittelevien tutkimusten vähäinen määrä. Tutkimuksia oli tehty kaksikymmentä, joista valtaosa oli opinnäytetöitä. Lisäksi suurin osa näistä opinnäytetöistä syventyy korkeakouluopiskelijoiden kaksoisuriin. Suomalaisen urheilulukioiden toimintaa tutkivia opinnäytetöitä tehtiin erityisesti urheilulukioiden suosion kasvaessa 1990-luvun alkupuolella (Metsä-Tokila 2001, 312-324). Vuosina 2015-2018 Jyväskylän yliopistossa oli käynnissä laaja Winning in the long run -hanke, joka keskittyi toisen asteen urheilijoiden kaksoisurien psykososiaalisiin vaikutuksiin (Jyväskylän yliopisto 2020).

Suomessa tehdyt kaksoisuraa koskevat tutkimukset eivät ole kovinkaan suurissa määrin keskittyneet urheilijoiden kaksoisuraa edistäviin yhteistyöverkostoihin. Toisen asteen oppilaitosten, urheiluakatemioiden, lajiliittojen, urheiluseurojen ja muiden urheiluorganisaatioiden yhteistyömallit ovat erittäin kirjavia, joten niiden selvittäminen on todella mielenkiintoista. Urheiluorganisaatioiden hybridisaatiosta eli eri sektoreiden toimintatapojen omaksumisesta ja kumppanuusmalleista ei ole vielä suuremmin tietoa. Lisäksi opiskelupäivän ajallisten resurssien hyödyntäminen palloilujoukkueiden harjoitteluun ja

urheilijoiden kehitykseen on yleistymässä nopeasti, joten ilmiön syiden, toimintatapojen ja yhteistyökumppanuussuhteiden tutkiminen on yhteiskunnallisesti merkittävää.

Tutkielman teoreettinen viitekehys rakentuu urheilijoiden kehittymistä ja kaksoisuraa, kolmannen sektorin organisaatioiden toimintamallien muutosta sekä organisaatioiden hybridisoitumista ja yhteistyömallien laajentumista koskevista tutkimuksista. Varsinaisen tutkimusaineiston olen kerännyt urheilulukioilta ilmiön levinneisyyttä selvittävän taustatietokyselyn ja syventävien asiantuntijoiden teemahaastattelujen avulla.

Tutkielman rakenne koostuu kirjallisuuskatsauksesta, jossa käyn läpi suomalaisen urheilulukio- ja -akatemiajärjestelmän, urheilijan kehittymisen teoretisointia, suomalaisen kolmannen sektorin urheiluseuratoiminnan järjestäytymistä ja muutoksia sekä organisaatioiden hybridisaatioteorian. Tämän jälkeen esittelen tutkimuksen toteutustavan ja empiirisen aineiston. Seuraavaksi ovat vuorossa tutkimuksen tulokset ja päätteeksi pohdin vielä yksityiskohtia aiheen ympäriltä.

2 URHEILULUKIOT JA URHEILUAKATEMIAOHJELMA

Suomen Olympiakomitea on valtakunnallinen liikunta- ja urheilujärjestö, jonka tehtävänä on organisoida suomalaista huippu-urheilua, tukea lasten ja nuorten liikunnallista elämäntapaa sekä edistää kansalaisten kokonaisvaltaista hyvinvointia. Urheiluakatemiaohjelma on olympiakomitean tärkein nuorille urheilijoille suunnattu toimintakokonaisuus, jonka tarkoituksena on kehittää nuoria urheilijoita kohti maailman huippua. Urheilulukiot ovat Urheiluakatemiaohjelmaan sisältyviä nuorten urheilijoiden kaksoisuraa tukevia oppilaitoksia, jotka pyrkivät yhdistämään urheilijoiden harjoittelun ja lukiokoulutuksen mahdollisimman sulavasti. (Suomen Olympiakomitea 2018b)

2.1 Urheilulukiot toisen asteen urheilullisina suunnannäyttäjinä

Urheilulukiot ovat Urheiluakatemiaohjelman alla toimivia erityisen koulutustehtävän urheiluoppilaitoksia, jotka tarjoavat joustavia koulutusratkaisuja opintojen ja urheilu-uran yhdistämiseen. Ne toimivat tiiviissä yhteistyössä Suomen Olympiakomitean, lajiliittojen, paikallisten seurojen ja urheiluakatemian kanssa.

Urheilulukioverkoston rakentaminen alkoi jo 1960-luvun lopulla, jolloin huippu-urheilun kansainvälinen kilpailu kiristyi ja totalisoitui valtioiden panostuksen lisääntyessä. Mallia otettiin muun muassa Ruotsista, Neuvostoliitosta ja Itä-Saksasta. (Heinilä 1982, 10-15; Metsä-Tokila 2001b) Ensimmäisen kerran ajatus urheilijoille suunnatusta lukio-opinnoista heräsi 1930-luvulla kouluneuvos Arvo Vartian tekemässä Suomen Urheiluopiston kehityssuunnitelmassa. Tuolloin projekti ei kuitenkaan edennyt toteutukseen asti. Seuraavan kerran ajatus heräsi henkiin samassa paikassa 1960-luvun alussa, jolloin rehtori Tauno Juurtola ja tilapäisluentoisija Touko Voutilainen saattoivat esityksen kouluhallitukselle asti. Tämäkään yritys ei vielä tuottanut konkreettisia tekoja kouluhallituksen hylätessä esityksen tarkastelun jälkeen. Lopulta myös urheiluopistolla laskettiin projektin olevan vielä liian kallis toteutettavaksi. (Metsä-Tokila 2001b)

Urheilulukiot ottivat tärkeän kehitysaskelen Kuortaneen ja Mäkelänrinteen yhteiskouluissa 1960-luvun lopussa. Savonlinnan taidelukion ja Kuopion musiikkilukion esimerkin rohkaisemana Kuortaneella heräsi vahva ajatus urheilulukion käynnistämisestä yhteistyössä lukion välittömässä läheisyydessä sijainneen Kuortaneen urheiluopiston kanssa. Keväällä 1968 hankkeen vetäjinä toimineet Kuortaneen koulun rehtori Antti Kuusisto, johtokunnan jäsen Matti Lähdesmäki ja voimistelunopettaja Jorma Virkamäki esittivät urheilulukion perustamista kouluhallitukselle. Ehdotus ei vielä saanut hyväksyntää kouluhallitukselta. Tämän jälkeen Kuortaneen lukion opinto-ohjelmaan lisättiin kuitenkin kaksi viikkotuntia vapaaehtoista liikuntaa kahdelle ensimmäisellä luokka-asteelle. Vuonna 1970 Kuortaneen liikuntatunnit jaettiin teho- ja yleisryhmiin, jolloin tehoryhmäläisille järjestettiin vielä kaksi ylimääräistä liikuntatuntia. Näin ollen tehoryhmäläiset saivat opintoihinsa neljä lisäliikuntatuntia viikossa ja heille sallittiin kolmannen vieraan kielen jättäminen pois opinto-ohjelmasta. (Metsä-Tokila 2001a, 230–231; Ruismäki 1997)

Samoihin aikoihin Kuortaneen kanssa vuonna 1968 Helsingin Mäkelänrinteen yhteiskoulussa tehtiin järjestelyjä liikuntapainotteisen lukion perustamiseksi. Lukion rehtori Rainer Pelkonen keskusteli asiasta kouluhallituksen kanssa, jossa idea ei kuitenkaan saanut kannatusta. Pelkonen jatkoi hankkeen kehittelyä ja sitkeän taivuttelun seurauksena vuonna 1970 kouluhallitus hyväksyi liikuntapainotteisen opetussuunnitelman ensin keskikouluun ja vuotta myöhemmin lukioon. Mäkelänrinteen lukion liikuntapainotteinen linja aloitti toimintansa syksyllä 1971 lukion siirtyessä luokattoman lukion kokeiluun. Luokattoman kurssimuotoisen lukion ansiosta urheilijat pystyivät sovittamaan urheilun ja opiskelun paremmin yhteen kankean luokkamutoisen opiskelun sijaan. Kuortaneen ja Mäkelänrinteen urheilulinjojen esimerkit saivat positiivista julkisuutta ja innostusta muissa Suomen lukioissa. (Metsä-Tokila 2001a, 231–232; Pelkonen 1994, 239–250; Pelkonen 1998, 125–133)

Ensimmäisten urheilulukioiden suosion vankistuessa toiminta laajeni myös muualle Suomeen. Suomen hiihtoliitto näki urheilulukioissa mahdollisuuden kehittää nuoria hiihtäjiä. Se solmi yhteistyösopimuksen Sotkamon lukion ja Vuokatin urheiluopiston kanssa, jonka seurauksena ensimmäiset hiihtäjät aloittivat liikuntapainotteisen lukion Sotkamossa vuonna 1976. Kuortaneen, Mäkelänrinteen ja Sotkamon esimerkin rohkaisemana liikuntapainotteisia

opintolinjoja syntyi useisiin lukioihin ympäri Suomea, sillä vuonna 1982 määrä oli kasvanut jo yli kahteenkymmeneen. (Metsä-Tokila 2001a, 232–233; Metsä-Tokila 2001b)

Urheilulukioiden aseman vahvistuminen jatkui vuonna 1983, kun kouluhallituksen asettama työryhmä esitti urheilulukiokekeilun aloittamista kymmenellä lukiolla. Valittaville lukioille asetettiin muutamia vaatimuksia. Lukioiden välittömässä läheisyydessä täytyi sijaita tarvittavat harjoitusolosuhteet, niillä täytyi olla aikaisempaa näyttöä laajennetusta urheilutoiminnasta ja riittävät suhteet paikallisiin urheiluseuroihin sekä -järjestöihin osaavan valmennuksen varmistamiseksi. Urheilulukion asemaa hakevien lukioiden täytyi laatia suunnitelma tehokkaan toiminnan toteuttamiseksi. (Metsä-Tokila 2001a, 234–235; Ruismäki 1997)

Lukiot palauttivat suunnitelmansa keväällä 1984, mutta projekti koki vastoinkäymisiä. Kouluhallitus ja lääninhallitukset puolsivat kokeilun aloittamista, mutta opetusministeriö ei kuitenkaan myöntänyt sille lupaa. Seuraavana keväänä lukiot toimittivat suunnitelmansa kehiteltyinä versioina ja asiaan saatiin positiivinen muutos, kun opetusministeriö myönsi urheilulukioluvat kuudelle lukiolle. Ensimmäisiksi virallisiksi urheilulukioiksi hyväksyttiin Kastellin lukio Oulussa, Kuortaneen lukio, Mäkelänrinteen lukio Helsingissä, Sammon lukio Tampereella, Sotkamon lukio ja Vöörä samgymnasium. Paremmin laadittujen suunnitelmien lisäksi positiiviseen päätökseen vaikutti ennen päätöstä julkaistu urheilijoiden ammatillisen koulutuksen työryhmän muistio, jossa suositeltiin virallisten urheilulukioiden perustamista. Suomalaisessa lukiokentässä oli myös käynnissä suuntaus, jossa kannustettiin lukiokohtaisiin painotuksiin ja omien vahvuusalueiden kehittämiseen. Valmisteluprosessin jälkeen urheilulukioiden toiminta alkoi samaan aikaan urheilupainotteisten ammatillisten oppilaitosten kanssa syksyllä 1986. (Metsä-Tokila 2001a, 234–235)

Urheilulukioluvat myönnettiin alustavasti viideksi vuodeksi. Ensimmäisen vuoden luokallisen kokeilun jälkeen toiminta muuttui luokattomaksi, opintosuunnitelmat olivat joustavia ja oppilaskiintiöt rajasivat lukioihin valittavien opiskelijoiden määrän. Ensimmäisenä vuonna urheilulukioissa oli varattu urheilijoille yhteensä 197 aloituspaikkaa. Virallisen urheilulukionimikkeen ansiosta soveltavuuteen perustuva opiskelijavalinta muuttui mahdolliseksi. Urheilulukioiden valintakriteereinä olivat peruskoulun päästötodistuksen

lukuaineiden keskiarvo, liikuntanumero ja urheilusaavutukset. Urheilulukiot saivat aloituspaikkojen määrään sidottuja taloudellisia lisäresursseja. Urheilulukioiden syntyyn vaikutti muun muassa liikuntapainotteisten lukioiden suosio, urheilijoiden venyneet opintoajat, muiden maiden positiiviset kokemukset urheilulukiomallista, suomalaisen valmennusjärjestelmän kehityspaineet ja yksittäisten lukioiden sekä yksityishenkilöiden panostus asiaa kohtaan. (Metsä-Tokila 2001a, 236–240; Metsä-Tokila 2001b)

Urheilulukiokokeilu laajeni vielä vuonna 1990, jolloin valtioneuvoston liikuntakomitea ehdotti hankkeen laajentamista. Laajennuksessa opetusministeriö myönsi luvat kuudelle uudelle lukiolle erityisesti maantieteellisen kattavuuden perusteella ja näin urheilulukioiden kokonaislukumäärä kasvoi kahteentoista aloituspaikkojen määrän ollessa 381. Uudet luvat myönnettiin Aurajoen lukiolle Turussa, Kuninkaanhaan lukiolle Porissa, Kuopion klassiselle lukiolle, Ounasvaaran lukiolle Rovaniemellä, Salpausselän lukiolle Lahdessa ja Voionmaan lukiolle Jyväskylässä. Suomen liikuntakomitea halusi kokeilun laajentamisen lisäksi vahvistaa urheilulukioiden asemaa. Seuraavana vuonna opetusministeriö päättikin vakinaistaa kokeilussa olleiden urheilulukioiden aseman vuodesta 1994 eteenpäin, jolloin kokeiluajan päätyttyä ne virallistettiin erityisen koulutustehtävän oppilaitoksiksi. (Metsä-Tokila 2001a, 237–246; Metsä-Tokila 2001b; URA-työryhmä 1999)

Lukioille erityisen koulutustehtävän virallistaminen oli iloinen asia jatkuvan epätietoisuuden hälvetessä. Urheilijoille urheilupainotteiset lukiot olivat olleet kehityksen kannalta erittäin tärkeitä, sillä Leivon (1999, 70) tutkimuksen mukaan yli puolet urheilulukiolaisista oli saavuttanut parhaan urheilumenestyksensä lukion aikana. Urheilulukion käyneistä opiskelijoista 81 prosenttia arvioi urheilulukion vaikuttaneen urheilu-uraan myönteisesti tai erittäin myönteisesti (Leivo 1999, 80-81).

Urheilulukiojärjestelmään keskitettiin taas lisähuomiota vuonna 1999, jolloin opetusministeriö suoritti erityislukioiden arvioinnin. Hankkeen yhteydessä urheilujärjestöt ja urheiluoppilaitosten valtakunnallinen seurantaryhmä laativat opetusministeriölle raportin urheilulukioiden tärkeydestä valtakunnalliselle urheilutoiminnalle. Erityisesti tiivistä yhteistyötä kansallisten ja paikallisten urheiluorganisaatioiden kanssa pidettiin tärkeänä.

Urheilulukioiden opiskelijamäärät olivat jatkaneet kasvuaan ja vuonna 1998 niissä opiskeli jo 1595 oppilasta. Kahdentoista urheilulukion yhteenlaskettu oppilaskiintiö oli tuolloin ainoastaan 1200 oppilasta, mutta muutamat oppilaitokset Mäkelänrinteen lukion johdolla, olivat suuren hakijamäärän takia ottaneet sisään enemmän opiskelijoita kuin niiden valtionosuus edellytti. Työryhmä ehdottikin oppilaskiintiöiden kasvattamista. Myös uusien urheilulukioiden perustamista pääkaupunkiseudulle ja Itä-Suomeen suositeltiin. (Metsä-Tokila 2001a, 248–249; URA-työryhmä 1999)

Opetusministeriö pohti erityisen koulutustehtävän lukioiden aseman poistamista 2000-luvun alussa. Tämä olisi merkinnyt urheilulukioiden tärkeänä lisäresurssina toimineen valtionosuuden poistumista. Opetusministeriö halusi tarjota kaikille Suomen lukioille mahdollisuuden painottaa jotain tiettyä kokonaisuutta kurssitarjonnassaan ja liittää siihen porrastetun valtionosuuden. Urheiluorganisaatiot vastustivat suunnitelmaa jyrkästi, eikä eduskuntaan asti edennyt hanke lopulta toteutunutkaan. Näin urheilulukiot säilyttivät erityistehtävänsä. (Metsä-Tokila 2001a, 249–250)

2.1.1 Urheilulukioiden nykypäivän tilanne

Tällä hetkellä vuonna 2020 Suomessa toimii 15 erityisen koulutustehtävän saanutta urheilulukiota. Edellisen kerran urheilulukioiden koulutusluvut ja toimintaedellytykset arvioitiin vuonna 2017. Prosessi käynnistyi vuonna 2015, jolloin opetus- ja kulttuuriministeriön selvitysmiehet Atso Taipale ja Kyösti Värri arvioivat lukioiden erityisen koulutustehtävän nykytilanteen ja antoivat ehdotuksen tulevista toimenpiteistä. Ehdotuksessa haluttiin mahdollistaa valtakunnallisesta tuntijaosta poikkeaminen, uudistaa erityisen koulutustehtävän lukioiden lupajärjestelmä, täsmentää tehtävänkuvat, yhtenäistää rahoitusperusteet ja selkiyttää valintaperusteet luvanhakijoiden vertailun helpottamiseksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015)

Lukiolakia ja erityisen koulutustehtävän rahoituksen lainsäädäntöä uudistettiin vuonna 2017. Tavoitteena oli yhdenvertaistaa luvanhakijoiden asema määrittelemällä koulutustehtävien toimenkuvat lainsäädännössä ja asettamalla kriteerit lupien myöntämiselle sekä rahoitukselle.

Lukiolain uudistamisen ansiosta erityisen koulutustehtävän lukiot pystyvät poikkeamaan lukioiden valtakunnallisesta tuntijaosta ja painottamaan opetuksessaan erityisen koulutustehtävän oppiaineita. (Hallitus 2017; Lukiolaki 2018) Keväällä 2017 lukiokoulutuksen järjestäjiä tiedotettiin mahdollisuudesta hakea uusia erityisen koulutustehtävän järjestämislupia lukuvuodesta 2018-2019 eteenpäin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017b)

Kesällä 2017 Kansallinen koulutuksen arviointikeskus suoritti lukioiden erityisen koulutustehtävän järjestämislupahakemusten arvioinnin opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta. Urheilun lisäksi arvioinnin kohteena olivat ilmaisutaidon, International Baccalaureaten, kielten, kuvataiteen, luonnontieteen ja matematiikan, musiikin, Steinerin, viestinnän ja yrittäjyyden erityisen koulutustehtävän lupahakemukset. Lisäksi arvioinnin kohteena olivat kaikkien koulutusalojen valtakunnallisen kehitystehtävän lupahakemukset. Arviointi perustui opetus- ja kulttuuriministeriön ennalta määrittelemiin kriteereihin. (Puukko, Räisänen & Lepola 2017, Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017a)

Urheilun erityistä koulutustehtävän lupaa haki 27 koulutuksenjärjestäjää, joista 17 haki myös valtakunnallisen kehitystehtävän lupaa. Arvioinnin perusteella hakijat jaettiin neljään soveltuvuusluokkaan, joita olivat erinomaiset edellytykset, hyvät edellytykset, kohtalaiset edellytykset ja ei edellytyksiä. (Puukko, Räisänen & Lepola 2017) Syksyllä 2017 Opetus- ja kulttuuriministeriö nimitti työryhmän, joka valmisteli arvioinnin pohjalta ehdotuksen lukion erityisen koulutustehtävän lupien myöntämisestä lukuvuodesta 2018-2019 eteenpäin. Työryhmä ehdotti urheilun erityisen koulutustehtävän antamista kaikille erinomaisen tai hyvän edellytyksen omaaville 14 koulutuksenjärjestäjälle ja valtakunnallisen kehitystehtävän nimittämistä Helsingin Mäkelänrinteen lukiolle ja Oulun Kastellin lukiolle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017b)

Syksyllä 2017 opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi lukioiden erityisen koulutustehtävän saajat 1.8.2018 alkavasta lukuvuodesta lähtien. Lopulta tehtävään valittiin 15 urheilulukiota, kun työryhmän ehdotuksen koulutuksenjärjestäjien lisäksi myös Helsingin ruotsinkielinen Brändö Gymnasium sai luvan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017c)

Urheilun erityisen koulutustehtävän lukioiksi lukuvuodesta 2018-2019 lähtien nimitettiin:

- Brändö Gymnasium, Helsinki
- Joensuun yhteiskoulun lukio, Joensuu
- Kastellin lukio, Oulu
- Kerttulin lukio, Turku
- Kuopion klassillinen lukio, Kuopio
- Kuortaneen lukio, Kuortane
- Lahden lyseo, Lahti
- Mäkelänrinteen lukio, Helsinki
- Ounasvaaran lukio, Rovaniemi
- Pohjois-Haagan yhteiskoulu, Helsinki
- Porin suomalaisen yhteislyseon lukio, Pori
- Sammon keskuslukio, Tampere
- Schildtin lukio, Jyväskylä
- Sotkamon lukio, Sotkamo
- Vöörå samgymnasium, Vöyri

Lisäksi urheilun valtakunnalliseen kehitystehtävään valittiin Helsingin Mäkelänrinteen lukio ja Oulun Kastellin lukio. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017d)

Urheilun erityisen koulutustehtävän järjestäjät saavat toiminnalleen lisärahoitusta normaalin lukiokoulutusrahoituksen lisäksi. Rahoituksen määrä perustuu oppilaitoksessa opiskelevien erityisen tehtävän koulutuksen opiskelijoiden osuuteen suhteessa koko Suomen erityisen tehtävän koulutukseen osallistuvien opiskelijoiden määrään. Lisäksi eri koulutusaloille on määrätty erityisen koulutustehtävän painokerroin, jolla saadaan lopullinen yksikköhinta. Korkeimman kertoimen saa International Baccalaureate -tutkintoon tähtäävä koulutus. Urheilulukiot saavat toiseksi korkeimman kertoimen yhdessä kuvataiteeseen, musiikkiin ja tanssiin painottavien koulutuksien kanssa. Lisäksi valtakunnallisen kehitystehtävän lukiot saavat toiminnalleen ylimääräistä rahoitusta. (Opetushallitus 2019b) Vuonna 2019 urheilulukiot saivat lisärahoitusta noin 2,4 miljoonaa euroa, johon sisältyy Mäkelänrinteen ja

Kastellin lukioden saama 185 000 euron valtakunnallisen kehitystehtävän ylimääräinen rahoitus (Opetushallitus 2019a).

Opiskelijoiden haku urheilulukioihin tapahtuu yhteishaun kautta. Opiskelijavalinnassa käytetään hyväksi urheilijan edustaman lajiliiton ja hakukohteena olevan oppilaitoksen antamia pisteytyksiä urheilijan tasosta, soveltuvuudesta sekä motivaatiosta. Lisäksi apuna voidaan käyttää soveltuvuuskokeita, kuten laji- ja yleisliikuntatestejä sekä haastatteluja. (Nieminen & Lämsä 2019, 10; Suomen Olympiakomitea 2019e)

Urheilulukiot saavat itse määrittellä haluamansa painopistelajit, joihin oppilaitos panostaa erityisiä resursseja. Lisäksi lukiot voivat määrittää lajit, joiden valmennusta se tarjoaa. Usein painopistelajit on valittu yhteistyössä paikallisen urheiluakatemian ja valmennuskeskuksen kanssa, mikäli paikkakunnalla tällainen sijaitsee. (Suomen Olympiakomitea 2019e; Suomen Olympiakomitea 2019h; Suomen Olympiakomitea 2019i) Urheilulukioissa opiskelevien urheilijoiden määrä on kasvanut 2000-luvun aikana. Vuonna 2006 urheilulukiolaisia oli 1848 kappaletta, kun kymmenen vuotta myöhemmin lukema oli 2513. (Nieminen & Lämsä 2019, 7)

2.1.2 Urheilupainotteiset lukiot tukevat paikallista toimintaa

Suomessa toimii urheilulukioden lisäksi laaja verkosto paikallisia urheilupainotteisia lukioita, jotka painottavat opinto-ohjelmassaan liikuntaa omien resurssiensa mukaan. Urheilupainotteisten lukioden runsaan kiinnostuksen innoittajina toimivat Kuortaneen ja Mäkelänrinteen lukioden esimerkit. Urheiluun painottuvan opetustoiminnan perustaminen ei ollut helppoa, sillä 1980-luvulla urheilupainotteisen lukion perustamiseksi lukion täytyi suunnitella erityinen lukusuunnitelma, jonka avulla anottiin ylimääräisiä liikuntatunteja lääninhallitukselta. Sieltä asia eteni ensin kouluhallitukseen, jonka hyväksymänä lääninhallitus sai tehdä lopullisen päätöksen urheilupainotteisen lukion perustamisesta. (Metsä-Tokila 2001a, 252)

Pääosin urheilupainotteisissa lukioissa oli tarjolla kaksi ylimääräistä kurssia liikuntaa jokaisena vuonna. Muutamissa lukioissa, kuten Lahden Salpausselällä, Kiteellä, Vöyrillä, Sotkamossa ja

Mäkelänrinteellä, oli mahdollista valita jopa kuudesta kahdeksaan ylimääräistä liikuntakurssia vuodessa. Vuonna 1985 valtioneuvoston vahvistaessa lukioden uuden tuntijaon, lukioden ei enää tarvinnut hakea urheilupainotteisen lukion erityislupaa läänin- ja kouluhallitukselta. (Metsä-Tokila 2001a, 252–253)

Urheilupainotteiset lukiot saavat päättää oppilasvalintaperusteistaan itse, joten niillä ei ole yhteneväisiä valintakriteerejä. Urheilupainotteiset lukiot eivät saa toimintaansa lisäresursseja, vaan kaikki toiminta kustannetaan oppilaitoksen omista varoista. Ne voivat profiloitua paikallisiksi urheilulukioiksi tai jonkun tietyn lajin erityislukioiksi. (Metsä-Tokila 2001a, 253–254) Nykyisten urheilupainotteisten lukioden tarkkaa määrää on haastava arvioida, mutta useista kaupungeista löytyy vähintään yksi urheilupainotteinen lukio.

2.2 Urheiluakatemit urheilun ja koulutuksen yhdistävinä yhteistyöverkostoina

Ensimmäiset askeleet kohti nykymuotoista suomalaista urheiluakatemiatoimintaa otettiin vuonna 1986, jolloin ensimmäiset urheiluoppilaitokset alkoivat kehittää toimenpiteitä urheilun ja opiskelun yhdistämiseksi (Suomen Olympiakomitea 2013b). Alueellisesti toimivia urheilun ja opiskelun yhdistäviä urheiluakatemiaita syntyi 2000-luvun edetessä eri puolille Suomea. Urheiluakatemiatoiminnan kohderyhmänä olivat aluksi toisen asteen ja korkea-asteen urheilijat. Viime vuosien aikana toiminta on laajentunut yläkouluihin ja pilottikokeiluina myös alakouluihin. Kaiken toiminnan lähtökohtana on urheilun ja opiskelun sulava yhdistäminen. (Härkönen 2014, 90; Suomen Olympiakomitea 2013b) Vuonna 2007 Suomen Olympiakomitea otti vastuun urheiluakatemioden valtakunnallisesta koordinoinnista käytössä olevien resurssien ja verkostojen tehostamiseksi. Tästä lähtien akatemit ovat olleet olennainen osa suomalaista huippu-urheilujärjestelmää. (Suomen Olympiakomitea 2009; Suomen Olympiakomitea 2013b)

Toukokuussa 2020 Suomessa oli yhteensä 19 urheiluakatemiaa, jotka toimivat yhteistyössä valtakunnallisten, alueellisten ja paikallisten sidosryhmien kanssa. Sidosryhmiä ovat muun muassa koulut, oppilaitokset, urheiluseurat ja -yhdistykset sekä kuntien liikuntatoimet. Akatemioista on muodostunut linkki huippu-urheilun ja paikallisen urheilutoiminnan välille.

Urheiluakatemit ovatkin asiantuntija- ja valmennuspalveluja tarjoavia yhteistyöverkostoja, jotka tuovat urheilukentällä vaikuttavia tahoja yhteen urheilijoiden elämän parantamiseksi. Vuoden 2018 Olympiakomitean vuosikertomuksen mukaan akatemioiden urheilu kyseisenä vuonna yhteensä 16 291 urheilijaa. (Lämsä, Mäkinen, Nieminen & Paavolainen. 2016, 28–36; Suomen Olympiakomitea 2019g) Urheiluakatemioiden hallinnollinen järjestäytyminen vaihtelee, sillä taustaorganisaationa voi toimia yhdistys, säätiö, kunta tai oppilaitos. Urheiluakatemioiden toiminnan koordinoinnista vastaavia työntekijöitä ja valmentajia, jotka luovat harjoittelu- ja opiskeluolosuhteista mahdollisimman yhteensopivia. (Valtion liikuntaneuvosto 2013, 17) Akatemit tarjoavat nykyään joustavaa opinto-ohjausta, asiantuntevaa valmennusta, laadukkaita harjoitusympäristöjä ja terveyspalveluja, kuten hieronta- ja lääkärimahdollisuuksia (Jokinen 2008, 31–34).

Suomessa tällä hetkellä toimivat urheiluakatemit (Suomen Olympiakomitea 2020b):

- Etelä-Karjalan urheiluakatemia
- Etelä-Kymenlaakson urheiluakatemia
- Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemia
- Etelä-Savon urheiluakatemia
- Joensuun urheiluakatemia
- Keski-Pohjanmaan urheiluakatemia
- Jyväskylän urheiluakatemia
- Kouvolan urheiluakatemia
- Lapin urheiluakatemia
- Ouluseutu urheiluakatemia
- Kuopion alueen urheiluakatemia
- Päijät-Hämeen urheiluakatemia
- Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia
- Satakunta Sports Academy
- Tampereen urheiluakatemia
- Turun seudun urheiluakatemia
- Urheiluakatemia Tavastia

- Vaasan seudun urheiluakatemia
- Vuokatti-Ruka urheiluakatemia

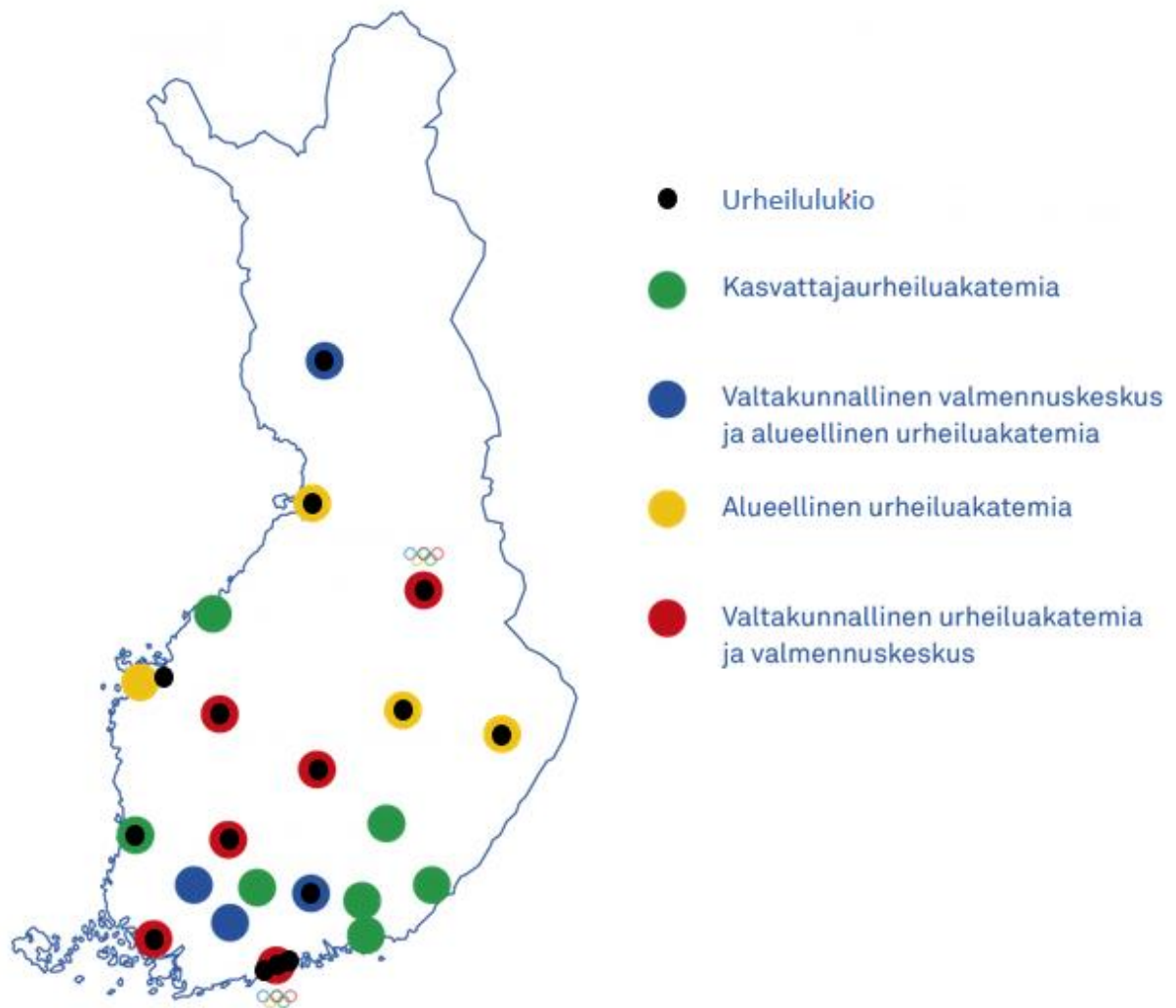
Ryban ja kumppaneiden (2016) mukaan urheiluakatemioiden on tulevaisuudessa pyrittävä tarjoamaan toimintakonsepti, joka huomioi urheilijan yksilöllisen kehityspolun ja ruokkii henkilökohtaista motivaatiota monimuotoisessa sosiokulttuurisessa ympäristössä.

Urheiluakatemiaverkoston täydentävät maan valtakunnalliset huippu-urheilun valmennuskeskukset, jotka toimivat yhteistyössä urheiluakatemioiden ja -lukioiden kanssa. Valmennuskeskukset kehittävät suomalaista huippu-urheilua, valmennusta ja olosuhteita yhdessä Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön kanssa. (Suomen Olympiakomitea 2020b)

Suomessa tällä hetkellä toimivat valmennuskeskukset (Suomen Olympiakomitea 2020b):

- Eerikkilä
- Kisakallio
- Kuortane
- Lapin Urheiluopisto
- Pajulahti
- Varala
- Vierumäki
- Vuokatti
- Ypäjä

Urheilulukiot, urheiluakatemit ja valmennuskeskukset muodostavat suomalaisen huippu-urheilun osaamis- ja olosuhdekeskittymien kokonaisuuden (kuvio 1).

Kuvio 1. Suomen urheilulukiot, urheiluakatemit ja valmennuskeskukset (ks. Suomen Olympiakomitea 2020b)

2.2.1 Urheiluakatemiaohjelma ohjaa toimintaa

Urheiluakatemiaohjelma on Suomen Olympiakomitean alainen urheiluakatemioiden hallinnoimiseen ja kehittämiseen keskittynyt prosessi. Vuodesta 2013 lähtien Urheiluakatemiaohjelman rinnalla toimivat Huippuvaiheen ohjelma ja Osaamisohjelma. Ohjelmat perustettiin huippu-urheiluyksikön perustamisen jälkeen suomalaisen urheilujärjestelmän kehittämiseksi ja urheilijoiden kehityksen tueksi koko urheilu-uran mittaisella aikajänteellä. Vuodesta 2013 syksyyn 2015 Urheiluakatemiaohjelman johtajana toimi Markus Kalmari. Seuraavaksi Urheiluakatemiaohjelman toimintaa johti osa-aikaisesti

Simo Tarvonen, joka toimi samalla myös Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia URHEAn vetäjänä. (Lipponen 2017, 34; Lämsä ym. 2016, 15, 28–36 & 77; Suomen Olympiakomitea 2018a) Huhtikuussa 2018 Tarvonen siirtyi pois Urheiluakatemiaohjelman johtajan paikalta ja hänen tilalleen valittiin päätoimisesti seuraavaksi neljäksi vuodeksi Antti Paananen (Suomen Olympiakomitea 2018a).

Urheiluakatemiaohjelma on jakanut Suomen 19 urheiluakatemiaa kolmeen eri tasoon toiminnan laajuuden ja kansallisen merkittävyyden mukaan. Ensimmäisen tason akatemit ovat valtakunnallisia urheiluakatemiaita, joilla on erityisrooli suomalaisessa huippu-urheilussa. Toisella tasolla ovat alueelliset akatemit, jotka johtavat vaikutusalueen urheilutoimintaa. Alueellisten akatemioiden maantieteellisellä alueella toimii korkea-asteen oppilaitoksia, mutta opiskelijamäärät ja opiskelumahdollisuudet ovat pienempiä kuin valtakunnallisella tasolla. Kolmantena ovat kasvattaja-akatemit, joiden toiminta kehittyy ja vakiintuu vähitellen. Ne täydentävät suomalaista urheilukenttää merkittävällä paikallisella työllä. (Lämsä ym. 2016, 28–36) Urheiluakatemioiden ensimmäinen kansallinen luokitus tapahtui vuosina 2008 ja 2009, jolloin Suomen Olympiakomitea myönsi ensin seitsemälle ja sen jälkeen kymmenelle akatemialle viidestätoista huippu-urheiluakatemia statuksen. Nämä akatemit saivat erillismäärärahaa toiminnan kehittämiseen. (Opetusministeriö 2010; Suomen Olympiakomitea 2009)

Urheiluakatemiaohjelman tarkoituksena on toimia kaikkien Suomen urheiluakatemioiden valtakunnallisena koordinoijana ja seuraajana. Ohjelma luo yhteisiä suuntaviivoja ja antaa Opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunnot akatemiaverkoston valtionapuhakemuksista. Yksittäiset urheiluakatemit toteuttavat toimintaa omien resurssiensa puitteissa. Akatemit sopivat yhteistyössä ohjelman johtohenkilöiden kanssa tulevista tavoitteista ja projekteista. Samalla akatemioiden välistä yhteistyötä pyritään tiivistämään. Huippu-urheiluverkoston sisäisen arvioinnin mukaan eri tasojen urheiluakatemit ovat sisäistäneet roolinsa yhteisten tavoitetilojen saavuttamisessa, mutta tulevaisuudessa roolitusta saatetaan olla muuttamassa toiminnan kehittämiseksi. (Lämsä ym. 2016, 28–36)

Urheiluakatemiaohjelma sisältää tällä hetkellä toimintaa yläkouluista korkea-asteelle. Lisäksi käynnissä on pilottikokeiluja alakoulutoiminnasta (Mannonen 2017). Ohjelma mukailee Huippu-urheilun muutostyöryhmän luomaa Urheilijan polku -käsitettä, jossa liikkuminen ja harjoittelu muuttuu asteittain liikunnallisesta hauskanpidosta kohti tavoitteellisempaa harjoittelua ja ammattilaisuraa (Lämsä ym. 2016, 28–36).

Yläkoulutoiminta jakautuu kolmeen eri tasoon. Syksyllä 2017 alkoi valtakunnallinen urheiluyläkoulukokeilu, johon valittiin 25 yläkoulua 14 eri kunnasta ympäri Suomea. Kokeilu on kolmivuotinen, joten se kestää vuoteen 2020 asti. Projektissa mukana olevat yläkoulut toimivat alueellisina osaamiskeskuksina ja ovat mukana kehittämässä toimivia malleja yläkoululaisten lajiharjoittelun lisäämiseksi. Kaikki urheiluyläkoulut ovat mukana valtakunnallisessa valintakoejärjestelmässä ja sitoutuneet täyttämään kansalliset urheilukoulukriteerit. Urheilukoulujen tavoitteena on tarjota nuorille kymmenen tuntia monipuolista harjoittelua ja liikuntaa jokaisen kouluviikon yhteydessä. Muut yläkoulutoiminnan asteet ovat liikuntapainotteinen koulu ja liikuntalähikoulu, jotka toimivat paikallisesti ja tarjoavat tavallista yläkoulua enemmän harjoittelu- ja liikuntamahdollisuuksia kouluviikon aikana. (Lämsä ym. 2016, 28–36; Suomen Olympiakomitea 2019f; Urheiluakatemiaohjelma 2015)

Toisen asteen toiminnassa on mukana 15 urheilulukiota ja 15 toisen asteen ammatillista koulutuskeskusta, jotka toteuttavat valtakunnallisten urheiluoppilaitosten tehtävää. Näiden oppilaitosten opiskelijoille suunnitellaan sisällöllisesti ja ajallisesti urheiluharjoittelua tukeva opintosuunnitelma. Urheiluakatemiaoilla on painopistelajeja, joiden lajiliittojen kanssa niillä on yhteistyösopimuksia. Painopistelajien valmennukseen käytetään eniten resursseja. Lisäksi Suomessa toimii liikuntapainotteisia oppilaitoksia, joilla ei ole urheiluvalmennuksen valtakunnallista erityistehtävää. Nämä oppilaitokset toimivat itsenäisesti koulun ylläpitäjän päätöksellä. (Lämsä ym. 2016, 28–36; Suomen Olympiakomitea 2013b; Suomen Olympiakomitea 2019c)

Urheiluakatemiaohjelman korkea-asteen toiminnan tarkoituksena on antaa urheilijalle mahdollisuus harjoitella ja menestyä kansainvälisellä tasolla sekä kouluttautua urheilu-uran

ohessa. Urheiluakatemit ja korkea-asteet tarjoavat urheilijoille asiantuntijapalveluita, jotka auttavat joustavien opintosuunnitelmien rakentamisessa. Tällöin työelämään siirtyminen ammattimaisen huippu-urheilu-uran jälkeen on helpompaa. Ideologia pohjautuu urheilijan kaksoisuraan, joka tunnetaan englanninkielisellä termillä *dual career*. (Lämsä ym. 2016, 28–36; Suomen Olympiakomitea 2013a; Suomen Olympiakomitea 2019b) Urheiluammattilaisuus maailman huipulla on useimmiten vain lyhyt vaihe elämästä, jolloin aikuisiän elannon ja hyvinvoinnin turvaaminen on tärkeää.

Kaksoisura-ajattelu on ollut myös yksi Euroopan komission painopistealueista urheilussa (EU Expert Group 2012; European Commission 2004). Urheilijoiden kaksoisuraa on tutkittu jonkin verran Suomessa ja maailmalla. Useiden tutkimusten mukaan urheilu-uran ja opiskeluiden onnistunut yhdistäminen on haastavaa, mutta ei mahdotonta. (Aquilina 2013; Lämsä ym. 2014; O'Neill, Allen & Calder 2013) Suomessa Valtion liikuntaneuvosto (2013, 133) suositteli urheilijoiden kaksoisurajärjestelmän systemaattista kehittämistä tulevaisuudessa.

Yksi suomalaisen korkea-asteen koulutusjärjestelmän haaste urheilijoille on Kansaneläkelaitoksen jakamaan opintotukeen vaadittavien opintopisteiden kertyminen harjoittelun ohessa. Kansaneläkelaitoksen opintotuki ja opintolaina ovat merkittäviä toimeentulonlähteitä nuorten urheilijoiden elämässä. Yle Urheilun (2016) tekemän kyselyn mukaan 29 prosenttia suomalaisista yksilölajien huippu-urheilijoista kertoi tulonlähteekseen opiskelijan tuet. Tämän yksityiskohtaan ehkäisemiseksi Suomessa toimii Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiö URA, jonka tarkoituksena on edistää urheilijoiden ammattiin valmistumista ja uransa päättäneiden urheilijoiden kouluttautumista. URA-säätiö jakaa vuosittain apurahoja korkea-asteen urheilijoille, jotka ovat jo kansainvälisellä tasolla tai tavoittelevat sinne pääsyä. Apurahan saava urheilija sitoutuu suorittamaan sopimukseen oikeuttavan määrän opintopisteitä lukuvuoden aikana. (Suomen Olympiakomitea 2013a; Suomen Olympiakomitea 2019d)

Eri koulutusasteilla tapahtuvan toiminnan lisäksi Urheiluakatemiaohjelmaan kuuluu vuonna 2006 aloitettu Nuorten Olympiavalmentajien (NOV) palkkaaminen. Järjestelmällä pyritään turvaamaan valmentajien riittävä läsnäolo nuorten päivittäisessä harjoittelussa. Suomen

Olympiakomitea maksaa 15 000 euroa vuodessa nimettyjen valmentajien palkkakustannuksista, joiden työnantajina toimivat yleensä lajiliitot, seurat, urheiluakatemit tai -opistot sekä kunnat. Sopimukset kestävät valmentajan lajin olympiadin loppuun asti. Keväällä 2020 Suomessa oli yhteensä 104 Nuorten Olympiavalmentajaa. (Suomen Olympiakomitea 2020a)

Suomen huippu-urheilun ulkoisen arvioinnin (Lipponen 2017, 48) mukaan urheiluakatemioiden ja urheiluopistojen yhteydessä toimivien valmennuskeskusten roolit ovat epäselviä ja osittain päällekkäisiä. Erityisesti samoilla alueilla toimivien tahojen täytyisi tulevaisuudessa pyrkiä selkiyttämään tarjoamiensa palveluiden vastuujakoa. Huippu-urheiluyksikön on ollut tarkoitus määritellä urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten rooleja, mutta selvitystä ei ole vielä tapahtunut (Lämsä ym. 2016, 28–36). Tulevien vuosien aikana urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten yhteistyöverkosta pyritään tiivistämään yhteisen toimintasuunnitelman avulla. Valmennuskeskukset tarjoavat olosuhteet, joita urheiluakatemioiden täytyy pystyä hyödyntämään entistä tehokkaammin. (Suomen Olympiakomitea 2017)

2.2.2 Urheiluakatemioiden taloudelliset resurssit

Urheiluakatemioihin panostus on kasvanut vähitellen 2000-luvun aikana. Vuonna 2003 Opetusministeriö asetti ensimmäisen huippu-urheilutyöryhmänsä, jota johti Kalevi Kivistö. Työryhmän päätöksestä valtion budjettiin perustettiin huippu-urheilun kokonaisuus. Urheiluakatemit huomioitiin yhdessä vammaishuippu-urheilun ja joukkuepalloilun kanssa osaksi kansallista urheilujärjestelmää. Vuodesta 2008 lähtien urheiluakatemiat toiminta on saanut säännöllistä valtionavustusta. (Lämsä ym. 2016, 28–36; Valtion liikuntaneuvosto 2015, 70)

Urheiluakatemioiden toiminnan rahoitus on perustunut pääosin omaan varainhankintaan ja paikalliseen rahoitukseen, mutta myös valtion avustusten summa on kasvanut merkittävästi viime vuosien aikana. Resurssien avulla kehitetään paikallista organisointia ja palkataan valmentajia akatemiaurheilijoiden käyttöön. Lisäksi akatemiaurheilijoilta voidaan periä

vuosimaksuja, joilla katetaan palveluiden kustannuksia. (Härkönen 2014; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b; Suomen Olympiakomitea 2009, 7)

Opetus- ja kulttuuriministeriö jakaa vuosittain huippu-urheilun määrärahoja valtion liikuntabudjetista. Urheiluakatemiatoimintaan suunnattu osuus on kasvanut moninkertaisesti 2010-luvun aikana. Vuonna 2010 summa oli 260 000 euroa, kun vuonna 2015 se oli jo 850 000 euroa. Lisäksi Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia sai vuosina 2012-2015 erityistä tehostamistukea sen roolin kasvattamiseksi suomalaisessa huippu-urheilukentässä. Vuodesta 2016 lähtien tehostamistuki on sisällytetty yleiseen akatemiatukeen. Suurin kasvu akatemioiden valtiontukeen tapahtui huippu-urheiluyksikön ja urheiluakatemiaohjelman toiminnan alkaessa vuonna 2013. Tuolloin kokonaissumma kasvoi edellisen vuoden 260 000 eurosta 800 000 euroon ja tuettujen akatemioiden määrä kasvoi kymmenestä kahdeksaentoista. (Lämsä 2018; Lämsä & Mäkinen 2016; Lämsä ym. 2016, 28–36; Valtion liikuntaneuvosto 2015, 70)

Vuodesta 2017 lähtien valtionavustushaku on toteutettu uudella tavalla, jossa haut ovat tapahtuneet toimintaympäristöjen perusteella. Avustukseen on voinut sisältyä urheiluakatemian yhteydessä toimivan valmennuskeskuksen ja urheiluosaamisen kehittämisen erityistehtävään suunnattuja varoja. Vuonna 2019 avustusten kokonaissumma oli hieman yli 1,9 miljoonaa euroa. Suurimman yksittäisen avustuksen sai Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia, jonka tukisumma oli 430 000 euroa. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019)

Vuonna 2020 opetus- ja kulttuuriministeriö jakoi urheiluakatemioille ja niiden yhteydessä toimiville valmennuskeskuksille kaikkien aikojen suurimman avustussumman, hieman yli 3,7 miljoonaa euroa. Näin summa kasvoi edellisestä vuodesta lähes 1,8 miljoonaa euroa. Suurin avustus myönnettiin Pääkaupunkiseudun urheiluakatemian ja Kisakallion valmennuskeskuksen toimintaympäristölle, joka sai toimintatukea 900 000 euroa. Suuri kasvu perustui hallitusohjelman linjauksesta liikuntapoliittisen selonteon toimien toimeenpanemisesta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020a; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020b)

2.3 Urheilun ja opiskelun yhdistäminen muualla maailmassa

Urheilun ja opiskelun yhdistämisen mahdollisuudet 16-18-vuotiaana vaihtelevat huomattavasti eri maissa. Valtioiden toimintamalleihin vaikuttavat muun muassa maan koulutuspolitiikka ja urheilujärjestelmien rakenteet (Metsä-Tokila 2001, 175-176). Muutamissa maissa oppilaitosten urheilijat muodostavat myös koulujen sisäisiä joukkueita. Erityisesti jalkapallossa Euroopan huippujoukkueet ovat perustaneet omia sisäoppilaitosmaisia akatemioitaan 1990-luvulta lähtien. Ne tarjoavat laadukasta harjoittelua ja opiskelua kokonaisvaltaisessa toimintaympäristössä. Tämä suuntaus on ollut voimakasta erityisesti Englannissa. (Metsä-Tokila 2001, 105; Williams 2009)

Laajimmin opiskelijaurheilu kukoistaa Yhdysvalloissa, jossa urheilu kuuluu olennaisena osana oppilaitosten toimintaan. Huipputasen opiskelijaurheilusta on kasvanut kaupallisesti merkittävä ja seurattu viihdemuoto. Ensimmäiset opiskelijaurheilun askeleet otettiin jo 1800-luvun lopussa, jolloin opiskelijoiden muodostamat oppilaitosten joukkueet pelasivat otteluita toisia kouluja vastaan. Vähitellen joukkueiden hallinta siirtyi opiskelijoilta oppilaitoksille ja joukkueille palkattiin valmentajia. (Metsä-Tokila 2011, 34, 39 & 48; Spring 1980)

Yhdysvalloissa suurin osa toisen asteen oppilaitoksista omistaa oman urheiluohjelmansa. Urheilu ja voittaminen ovat iso osa oppilaitosten identiteettiä opiskelijoiden muodostaessa *high school* -joukkueita ja edustaessa kouluaan oppilaitosten välisissä sarjoissa ja turnauksissa. Joukkueet ovat oppilaitosten organisoimia ja niihin panostus vaihtelee koulusta ja lajista riippuen. Pääosin rahoitus tulee koulujen saamista julkisista määrärahoista, mutta markkinataloudellisesti suosituimmat joukkueet keräävät myös lipputuloja ja ottelutapahtumien oheismyyntiä. High school -urheilulla on oma kattojärjestönsä, National Federation of State High School Associations, joka organisoii oppilaitosten urheilutoimintaa. High schoolit ovat reitti kohti erittäin suosittua yliopistourheilua ja mahdollista ammattuurheilijan uraa. (Metsä-Tokila 2001, 47-55; National Federation of State High School Associations 2020)

Saksassa on puolestaan yksi Euroopan vahvimista urheiluoppilaitosjärjestelmistä. Saksan nykyinen urheilun ja opiskelun yhdistävä lukiojärjestelmä on syntynyt 2000-luvun alussa. Maan urheiluoppilaitoksista puhuttaessa käytetään termiä *elite sportschule*. Saksalaisia urheiluoppilaitoksia on olemassa kahta erilaista, Saksan jalkapalloliiton virallistamia jalkapalloon erikoistuneita jalkapallo-oppilaitoksia ja Saksan olympiakomitean, muut lajit kattavia urheiluoppilaitoksia. Jalkapallo-oppilaitokset toimivat kiinteässä yhteistyössä paikallisten joukkueiden kanssa. Sama oppilaitos voi omistaa molemmat sertifikaatit. Virallinen urheiluoppilaitoksen asema myönnetään aina neljäksi vuodeksi kerrallaan. Maassa on tällä 43 olympiakomitean ja 39 jalkapalloliiton virallistamaa urheiluoppilaitosta. Näiden lisäksi maassa on 18 olympiavalmennuskeskusta, jotka sijaitsevat usein urheiluoppilaitosten yhteydessä. (Deutscher Fußball-Bund 2020; Deutscher Olympischer Sportbund 2020; The German Way & More 2018)

Pohjoismaissa Ruotsin ja Norjan toisen asteen urheiluoppilaitosjärjestelmät eroavat Suomen vastaavasta. Ruotsissa urheilulukiot toiminta on alkanut noin kymmenen vuotta Suomea aiemmin ja on todennäköisesti joltain osin toiminut kotimaisen järjestelmän kehittymisen esikuvana. Ruotsissa on olemassa valtakunnallisia, alueellisia ja paikallisia urheilulukioita. Valtakunnalliset urheilulukiot toimivat maan urheiluliikkeen *Riksidrottsförbundin* organisoimina ja paikalliset sekä alueelliset pääasiassa kuntien vastuulla. Riksidrottsförbundin kanssa yhteistyössä toimivat opetusvirasto, lajiliitot ja paikkakunnat, joissa lukiot sijaitsevat. Jokainen valtakunnallinen urheilulukio voi vastata vain yhden lajin valmennuksesta, joten niiden määrä on runsas, 58 kappaletta. Näin yhdessä urheilulukiossa opiskelevien urheilijoiden määrä on vähäinen ja valmennus on jäsenetty voimakkaasti lajiliiton alaisuuteen. Urheilulukioiden toiminta on järjestetty tavallisten lukioiden yhteyteen, joissa urheilijoille on oma ohjelmansa. (Lämsä 2004, 40; Mäkinen 2010, 113-114)

Norjan urheilulukiojärjestelmä on lähes päinvastainen Ruotsiin verrattuna. Maassa on kuusi urheilulukiota, joissa opiskelee ainoastaan urheilijoita. Lukioiden lajivalikoima vaihtelee kahdesta viiteentoista. Urheilulukioissa opiskelevat urheilijat maksavat lukukausimaksuja, jotka vaihtelevat lukioittain ja lajeittain. Urheilulukiot saavat hieman rahoitusta valtiolta, mutta pääasialliset resurssit tulevat opiskelijoiden lukukausimaksujen muodossa. (Norges Toppidrettsgymnas 2020; Seppä 2016)

3 URHEILIJAN KEHITTYMINEN

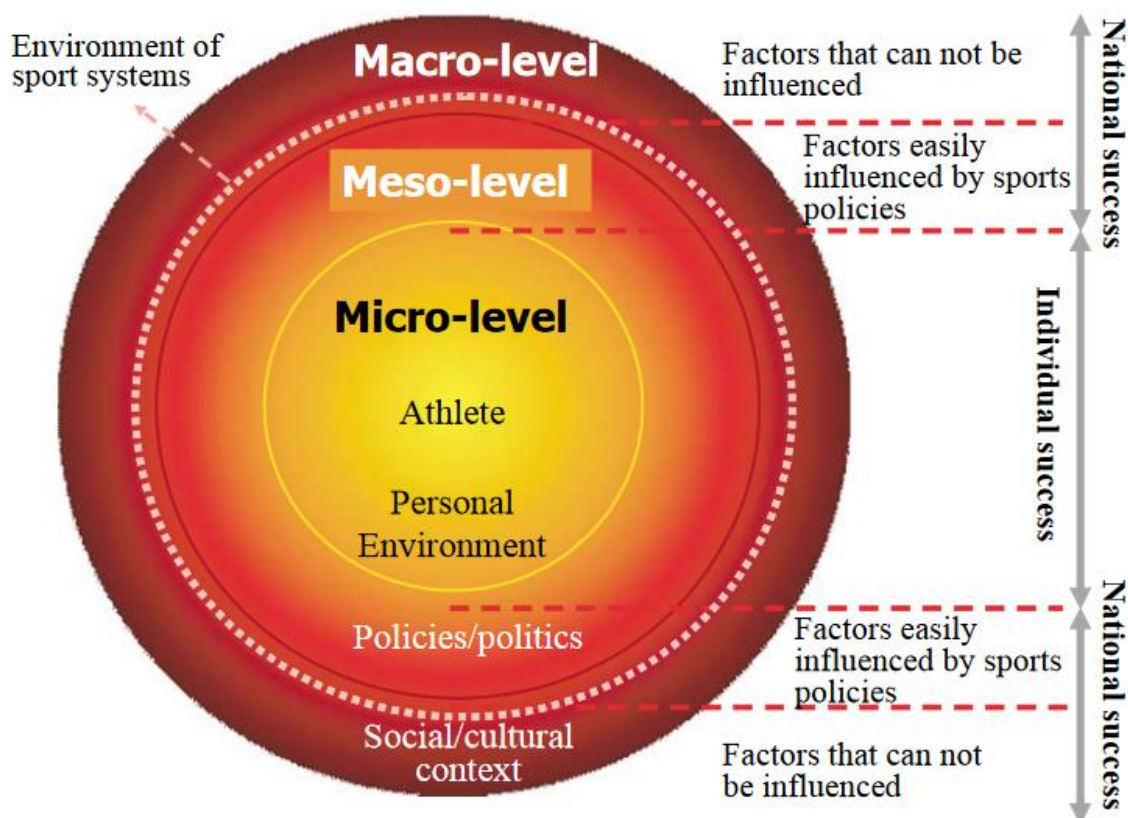
Koulutuksen tukemisen lisäksi urheiluoppilaitostoiminnan toisena lähtökohtana on urheilijan kehittyminen ja tulevaisuuden urheilu-uran mahdollistaminen. Urheilijoiden urapolkuja on tutkittu kasvavissa määrin viime vuosikymmenien ajan ja niiden pohjalta on kehitetty useita teorioita urheiluammattilaisuuteen johtavista tekijöistä. Urheilussa menestyminen on erittäin monen muuttujan synteesi, jolloin myös sattumalla on suuri merkitys urheilu-uraan. Teoriamallien avulla voidaan kuitenkin havainnollistaa urheilu-uraan suotuisasti vaikuttavia tekijöitä.

Huippu-urheilussa menestyminen vaatii jonkinasteista lahjakkuutta, joka voi olla synnynnäistä tai opittua. Gagnen (2004) lahjakkuuden ilmenemistä kuvaamassa DMGT-mallissa (Differentiated Model of Giftedness and Talent) synnynnäisellä lahjakkuudella tarkoitetaan henkilön geneettisiä ominaisuuksia, jotka auttavat uusien taitojen oppimista. Opittu lahjakkuus taas rakentuu yksilön sisäisten tekijöiden ja ympäristön ulkoisten tekijöiden muodostamassa kehitysprosessissa, jossa yksilön kyvyt kehittyvät poikkeukselliselle tasolle. Sisäisiä tekijöitä ovat yksilön fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet ja ulkoisia tekijöitä esimerkiksi perhe, harjoitusolosuhteet ja yhteiskunnan normit sekä järjestelmät. Kehitysprosessissa on mukana myös sattuma, joka osaltaan määrää lahjakkuuden potentiaalin. (Lähtie 2013, 7–9)

Baker ja Horton (2004) määrittivät urheilijan uraan ja kehitykseen vaikuttavat ominaisuudet ja ympäristön vaikutukset ensi- ja toissijaisiin tekijöihin. Heidän mukaansa ensisijaisia tekijöitä ovat geneettiset ja psykologiset ominaisuudet, jotka vaikuttavat urheilijan fyysiseen ja henkiseen kehitykseen sekä harjoittelun vaikutuksiin. Toissijaisia tekijöitä ovat sosiokulttuuriset ja ympäristölliset tekijät, jotka mahdollistavat urheilijan kehityksen. Tällaisia tekijöitä ovat urheilun merkitys yhteiskunnassa, asiantuntijapalveluiden laatu ja saatavuus, perheen tuki, urheilulajin kehitys ja kilpailu sekä harrastusolosuhteet.

De Bosscher ja De Knop (2006) ovat luoneet mallin (kuvio 2) urheilijan uraan vaikuttavista tekijöistä ja hyödyntäneet siinä Bronfenbrennerin (1979) luomaa teoriaa yksilön kehitykseen vaikuttavista yhteiskunnan tekijöistä. Tekijät on jaettu mikro-, meso- ja makrotasoihin, jotka

luovat urheilijan ympärille tukiverkoston. Mikrotasolla tiiviimmin urheilijan kehitykseen vaikuttavat urheilijan fyysiset ja psyykkiset ominaisuudet sekä lähimmät ihmiset, kuten perhe, ystävät ja valmentajat. Mesotasolla on kansallinen urheilujärjestelmä ja -politiikka, jolla voidaan vaikuttaa urheilijoiden menestykseen pitkällä aikavälillä. Kolmannella eli uloimmalla makrotasolla vaikuttavia tekijöitä ovat sosiokulttuuriset muuttujat, joita ovat yhteiskunnan taloudellinen tilanne, väestön kulttuuriset tekijät, maantieteellinen sijainti, poliittinen tilanne ja yleinen hyvinvointi. Ulommat kehät luovat toimintaedellytykset sisemmille tasoille. (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006)

Kuvio 2. Urheilijan kehitykseen vaikuttavat mikro-, meso- ja makrotasot (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006, 187).

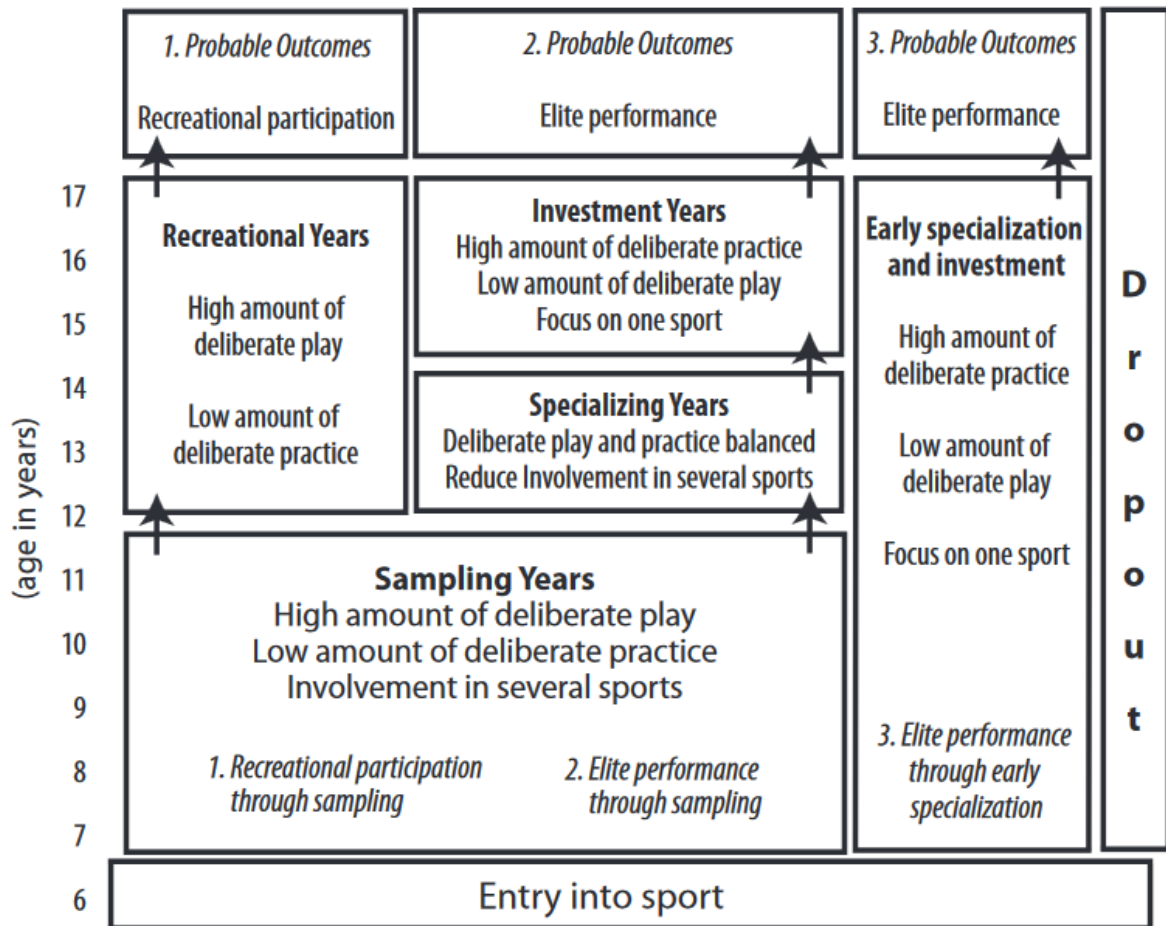
3.1 Urheilijoiden monimuotoiset urapolut

Urheilijoiden uratutkimuksen ensimmäiset tunnetut teoriat olivat harjoitteluun ja varhaiseen erikoistumiseen keskittyviä. Vuonna 1985 julkaistussa tutkimuksessa tutkittiin uimareiden ja tenniksenpelaajien kehitystä lapsuuden harrastamisesta ammattimaiseksi urheilijaksi. Tutkimuksessa luotiin ensimmäisiä kuvauksia urheilu-uraan vaadittavista tekijöistä, kuten lahjakkuudesta, riittävästä harjoittelusta ja sosiaalisesta tukiverkostosta. (Huhta & Nipuli 2011, 51-53) Ensimmäisiä urheiluun sovellettuja teorioita oli Ericssonin, Krampen ja Tesch-Römerin (1993) pianisteja koskenut tutkimus, jossa esitettiin 10 000 tunnin määrätietoista harjoittelua koskenut teoria. Tutkimuksen mukaan ammatti- ja harrastajapianistit erotti toisistaan määrätietoisesta harjoittelun määrä ja aloittamisikä. Mitä aikaisemmin harrastus oli aloitettu ja mitä enemmän harjoittelua tapahtui, sitä todennäköisemmin taidot karttuivat korkeammalle tasolle. (Aarresola 2016, 24–25; Ericsson, Krampe, & Tesch-Römer 1993)

Stambulova (1994) jalosti urheilu-uratutkimusta selvittämällä neuvostoliittolaisten ammattiurheilijoiden yhteneväisyyksiä harjoittelussa ja urakehityksessä. Hän teoretisoi huippu-urheilijoiden läpikäymän seitsenvaiheisen urapolun lajiin erikoistumisesta urheilu-uran lopettamiseen. Tässä tutkimuksessa käytiin jo yksityiskohtaisemmin läpi urheilu-uraan tarvittavia resursseja, ympäristön vaatimuksia ja mahdollisia haasteita. Tämän jälkeen uratutkimus on suuntautunut yhä enemmän psykososiaalisten yksityiskohtien huomioimiseen, urheilun sosialisovaan kulttuuriin ja useiden urapolkujen mahdollisuuteen (Aarresola 2016).

Yhdeksi tunnetuimmista lasten ja nuorten urheiluharrastuksen kehitysmalleista on noussut Côtén ja kumppaneiden (2007) DMSP-malli (Developmental Model of Sport Participation) (kuvio 3). Mallissa erotellaan kolme nuoruuden urheilun harrastustapaa, joissa erottavina tekijöinä ovat harrastamisen laatu ja urheilulajien määrä. Ensimmäinen mallissa erotellaan määrätietoinen ja tavoitteellinen harjoittelu (deliberate practice) leikinomaisesta harrastamisesta (deliberate play). Ensimmäinen polkujen haara tapahtuu lapsuudessa 6-11 ikävuoden aikana urheilulajeja valitessa. Tutkimuksessa erotellaan varhaisen erikoistumisen ja monien lajien harrastamisen reitit toisistaan. Varhaisen erikoistumisen polussa lapsi keskittyy vain yhden lajin harjoitteluun koko nuoruutensa ajan. Toista reittiä kuvataan termillä *sampling*,

jolla tarkoitetaan useiden lajien harrastamista, monipuolista liikuntaa ja jonkinasteista tavoitteellista harjoittelua. Monipuolisuuden reitti haarautuu 12-15 ikävuoden kohdalla vielä kahteen polkuun, joissa monipuolisen liikkumisen seurauksena joko erikoistutaan tavoitteellisesti ja määrällisesti johonkin lajiin tai jatketaan harrastamista ilman urheilullisia tavoitteita.

Kuvio 3. DMSM-malli (Côté, Horton, MacDonald & Wilkes 2009, 9).

Monipuolisuuden polun myöhäisen erikoistumisen ja varhaisen erikoistumisen polut voivat johtaa ammattimaiseen urheilu-uraan. Varhaisen erikoistumisen urapolun epäonnistuessa seuraukset voivat kuitenkin olla yksilön ja yhteiskunnan kannalta toivottua heikommat. Nuoren fyysinen terveys ja liikunnan ilo voivat kärsiä vain yhden lajin pitkäkestoisesta ja määrätietoisesta harjoittelusta. Sen sijaan monipuolisen harrastamisen seurauksena nuoren

terveys kehittyy ja liikuntakulttuurinen pääoma kasvaa, vaikka ammattimaista urheilu-uraa ei syntyisikään. (Côté, Baker & Abernethy 2007)

Jalkapallossa on tehty useita tutkimuksia (Ford & Williams 2012; Haugaasen, Toering & Jordet 2014a; Haugaasen, Toering & Jordet 2014b; Hornig, Aust & Güllich 2016) ammattilaispelaajien lapsuuden urheilun harrastamisesta. Tutkimustuloksissa on viitteitä harjoittelun määrän runsaudesta ja monipuolisesta harrastamisesta. Korkeammalla tasolla pelaavien tavoitteellinen lajiharjoittelu oli alkanut aikaisemmin ja ollut runsaampaa kuin alemmalla tasolla olevilla pelaajilla. Samalla korkean tason pelaajat olivat kuitenkin harrastaneet lapsuudessa muita lajeja jalkapallon rinnalla.

Suomalaisia huippu-urheilijoita käsittelevässä tutkimuksessa selvisi, että vajaa viidennes haastatelluista oli aloittanut lajinsa alle 6-vuotiaana, yli puolet 6–10-vuotiaana ja reilu viidennes 11–15-vuotiaana. Kuuden ikävuoden jälkeen lajinsa löytäneillä oli usein taustalla monipuolista omaehtoista liikuntaa. (Piispa 2013) Joissakin lajeissa, kuten taitoluistelussa ja voimistelussa, korostetaan varhaisen erikoistumisen väistämättömyyttä maailman huipun saavuttamiseksi (Huhta & Nipuli 2011, 56). Harrastuksen aikaisen aloittamisen lisäksi myös myöhemmin aloittamalla voi saavuttaa huippu-urheilijan uran, mutta tällöin urheilijan ominaisuuksien ja aikaisemmassa elämässä opittujen taitojen täytyy tukea uutta lajivalintaa (Mannonen 2017, 17-19).

3.2 Ympäristö urheiluun sosiaalistajana

Suomalaisissa tutkimuksissa (Aarresola 2016; Piispa 2013) on kiinnitetty huomiota lajikulttuurien ja ympäristön sosialisoiiviin vaikutuksiin urheilijoiden elämänvaiheissa. Sosiaalinen todellisuus rakentuu dialektisessa suhteessa, jossa yksilö tulkitsee yhteiskunnan rakenteita ja normeja omasta näkökulmastaan ja samalla muokkaa yhteiskuntaa käytöksellään (Aittola 2012, 68-69; Aarresola 2016, 38). Jokainen yksilö käy elämässään läpi sosialisatioprosessin, mikä muokkaa yksilön identiteettiä ja suhtautumista ympäröivään maailmaan.

Sosialisaatioprosessi voidaan jakaa primaari- ja sekundaarisosialisaatioon. Primaarisosialisaatio kohdistuu yksilön lapsuuteen, jossa hän omaksuu ympäröivän yhteisön käytänteitä, ajatuksia ja toimintatapoja. Erityisesti sosiaalisella lähipiirillä, kuten perheellä ja sen emotionaalisella latauksella, on suuri vaikutus yksilön primaarisosialisaatioon. Sekundaarisosialisaatiossa identiteettinsä omaksunut nuori kasvattaa näkökulmiaan ympäröivästä yhteiskunnasta, muokkaa toimintaansa henkilökohtaisten arvojen pohjalta ja oppii uusia rooleja. (Aarresola 2016, 36-38; Aittola 2012, 68–69; Berger & Luckmann 1995, 147-166) Primaarisosialisaation vaikutukset ovat pysyvämpiä, vaikka primaari- ja sekundaarisosialisaation rajat ovat hämärtyneet perheen ulkopuolisten instituutioiden ottaessa nykyaikana yhä suurempaa roolia lasten ja nuorten kasvatuksessa (Aittola 2012, 69; Berger & Luckmann 1995, 147–166).

Sosialisaatioprosessissa syntyy sosiaalista pääomaa. Muita pääoman muotoja ovat kulttuurinen ja taloudellinen pääoma, jotka jakautuvat pienempiin kokonaisuuksiin (Bourdieu 1986). Liikunnan harrastamiseen sovellettu inhimillisen pääoman malli HCM (Human Capital Model) ilmentää liikunnan vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin, elämänlaatuun ja onnellisuuteen. Mallin mukaan liikunta vaikuttaa positiivisesti kaikkiin inhimillisen pääoman osa-alueisiin, joita ovat emotionaalinen, henkilökohtainen, sosiaalinen, älyllinen ja taloudellinen pääoma. (Bailey, Hillman, Arent & Petitpas 2013)

Sosiaalista pääomaa kertyy ihmisten välisissä vuorovaikutussuhteissa, joihin yksilö on kiinnittynyt. Ryhmään kuulumisen ja hyväksytyksi tuleminen tunteet kasvattavat yksilön henkistä kapasiteettia ja luovat merkitysrakenteita muuhun yhteiskuntaan. Sosiaalisen pääoman avulla henkilö toteuttaa omaa identiteettiään ja samalla saavuttaa muita pääomia. (Bourdieu 1986; Ruuskanen 2007) Lapsilla ikätovereiden merkitys sosiaalisen pääoman tuottajana on suuri. Päiväkodit, koulut ja urheilujoukkueet ovat paikkoja, joissa luodaan yhteyksiä muihin ihmisiin. Osallistuessaan yhteiseen toimintaan lapsi toimii oman identiteettinsä mukaan ja vaikuttaa samalla muiden todellisuuden rakentumiseen. Lapset ovat subjektiivisia toimijoita, jotka kehittävät toimiessaan yhteisiä normeja. (Lehtinen & Vuorisalo 2007)

Nuorten urheilijoiden sosiaalisen pääoman rakentajina toimivat perhe, kaverit ja valmentajat. Urheilupolut rakentuvat usein monitasoisen sosiaalisen kansakäymisen varaan. Vuorovaikutussuhteet kerryttävät urheilijan minäkuvaa ja kulttuurista pääomaa. Muutamissa suomalaisissa tutkimuksissa on nostettu perheen merkitys ja sosioekonominen asema tärkeiksi määrääviksi tekijöiksi huippu-urheilijaksi kasvamisessa. Urheilutaustaa omaavat vanhemmat siirtävät sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista pääomaa lapsiinsa, jotka kasvaessaan jakavat sitä jälleen eteenpäin ja luovat urheilukulttuuria. Sisarukset ovat harjoitus- ja kilpakumppaneita, joiden läsnäolo ja keskinäinen kisailu kannustaa kehittymään. Urheiluharrastuksesta voi muodostua perhettä yhdistävä ja kilpailua ruokkiva tekijä. (Aarresola 2016, 32–34 & 86–99; Piispa 2013)

Perheen lisäksi kaveripiiri voi näyttäytyä suuressa roolissa lapsuuden urheilussa. Harrastus voi alkaa kaveripiirin innoittamana ja yhteisen tekemisen kontekstina. Yksilön kiinnittyessä lajiin hän voi löytää harrastuksestaan saman ajatusmaailman omaavia ihmisiä, jotka liittyvät urheilijoiden elämään myös vapaa-ajalla. Urheilun ja vapaa-ajan rajat voivat hämärtyä ja sosiaalisista tilanteista muodostuu miellyttäviä urheilu-uraa rakentavia tekijöitä. Valmentajat sen sijaan ovat perinteisen urheilujärjestelmän asiantuntijoita, jotka kasvattavat ja ohjaavat nuorten kehitystä. Ammattitaitoisen valmentajan avulla urheilija kykenee kehittymään potentiaalinsa edellyttämälle tasolle. (Aarresola 2016, 86–99; Piispa 2013)

Myös sosioekonomisella taustalla voi olla vaikutusta urheilu-uraan. Suomessa tehtyjen selvitysten mukaan lasten liikunnan harrastaminen maksaa lajista riippuen tuhansista euroista reiluun kymmeneen tuhanteen euroon vuodessa. (Opetus- ja Kulttuuriministeriö 2016; Puronaho 2014) Suomalaiset huippu-urheilijat omaavat keskimääräisesti jonkin verran paremman sosioekonomisen taustan kuin keskivertosuomalainen. Harrastusten kustannusten noustessa vähätuloisten ja monilapsisten perheiden harrastusmahdollisuudet saattavat vaikeutua taloudellisen ahdingon takia. Etenkin monikulttuurisissa perheissä harrastusten korkeat kustannukset voivat aiheuttaa harrastuksen lopettamisen. (Huhta 2013; Piispa 2013)

Aarresola (2016) tutki väitöskirjassaan suomalaisten nuorten urheilupolkujen rakentumista. Hänen mukaansa urheilupolut rakentuvat urheilujärjestelmän systeemisten normien, sosiaalisen

pääoman ja toimijuuden synteessä. Urheilujärjestelmän systeemiin normeihin kuuluvat lajisosialisaatio, menestymisen korostunut tavoittelu, omistautuminen omalle lajille ja talenttitoiminta. Nuoret valitsevat päälajinsa suhteellisen varhain ja urheilusta muodostuu elämäntavaksi rinnastettava identiteetin ilmaisutapa. Kaikki toiminta tähtää mahdollisimman korkealla tasolla menestymiseen. Riittävän korkealla tasolla urheiltaessa mukaan tulee talenttitoiminta, mikä sisältää tavoiteltavat instituutiot seuran edustusjoukkueista maajoukkueisiin. Talenttitoiminnassa mukana oleminen merkitsee lahjakkuutta ja saavutusta, jonka eteen on tehty töitä. (Aarresola 2016, 86–99)

Urheilussa toimijuus tarkoittaa kykyä tehdä valintoja oman urheilu-uran eteen ja taitoa hyödyntää sosiaalista pääomaa urheilupolun rakennusvaiheissa. Nuorilla toimijuutta ilmenee erityisesti useiden lajien harrastajilla ja myöhäisessä iässä lajivalinnan tehneillä. Heidän lajisosialisaationsa tapahtuu vasta myöhäisemmällä iällä, jolloin valinnat perustuvat pitkään harkittuihin prosesseihin ja vahvaan sisäiseen motivaatioon. (Aarresola 2016, 86–99) Urheilijoiden motivaatiotekijöitä voivat olla päivittäisestä harjoittelusta nauttiminen, kilpailullisuus ja hurmoksellisten kokemusten saaminen (Piispa 2013).

3.3 Yhteiskunta ja urheilujärjestelmät urheilijan tukena

Yhteiskunnan meso- ja makrotason tekijät luovat urheilijoille olosuhteet ja resurssit, joiden avulla kehittyminen ja menestyminen ovat mahdollisia. Makrotason eli yhteiskunnan sosiokulttuurisiin tekijöihin urheilujärjestelmä ei pysty kovinkaan hyvin vaikuttamaan. Makrotaso luo kuitenkin edellytykset mesotason järjestelmille, jotka toimivat urheilijoiden tukena. (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006)

Urheilijoiden taustalla vaikuttavat hallinnolliset urheilujärjestelmät, jotka muodostuvat kansallisten urheiluorganisaatioiden ja -politiikan vaikutuksesta. Kansainvälisen kilpailun kiristyessä tutkijoiden kiinnostus hallinnollisia toimintamuotoja kohtaan on kasvanut. Urheilujärjestelmistä on tehty jonkin verran kansainvälistä vertailua ja teoreettisia malleja, jotka havainnollistavat menestykseen johtavia ja vaadittavia tekijöitä. Erilaisten rakenteiden

vertailu ei kuitenkaan ole helppoa, koska valtioiden urheilun ulkopuoliset yhteiskuntarakenteet vaihtelevat suuresti. (Huhta & Nipuli 2011, 14–33)

Digel (2005) selvitti tutkimuksessaan kahdeksan perinteisen ja menestyneen huippu-urheilumaan hallintoja ja urheilujärjestelmiä. Hänen teoriansa mukaan maan urheilumenestykseen ja urheilujärjestelmien muotoutumiseen vaikuttavat yhteiskuntatason tekijät, urheilutason rakenteet ja olosuhteet sekä urheilutason ja ympäristön välisen suhdetason tekijät. Suhdetason tekijöitä ovat muun muassa yksityisen sektorin, koulutusjärjestelmän, median ja politiikan suhteet urheiluun.

Digel löysi yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia kansallisista urheilujärjestelmistä. Kaikkien maiden olympiaperinteet olivat vahvoja ja suurin osa käytettävistä resursseista panostettiin olympialajeihin. Urheilijoita jaettiin tasoryhmiin erilaisten ohjelmien avulla ja käytössä oli palkitsemistapoja motivaation kasvattamiseksi. Tosin palkitsemisjärjestelmien muodot vaihtelivat suuresti yksityisen ja julkisen rahoituksen välillä. Urheilijoiden harjoittelun keskittäminen ja olosuhteiden sekä asiantuntijapalveluiden kehitys oli olennainen edellytys menestymiselle. Lahjakkuuden havainnointi ja kehittäminen koettiin yleisesti tärkeäksi, mutta ongelmalliseksi osa-alueeksi. Lisäksi kehitettiin kansallisia kilpailujärjestelmiä ja tieteellistä tutkimusta huippu-urheilun hyväksi. Myös urheilun näkyvyys mediassa oli merkittävää kaikissa maissa. (Digel 2005)

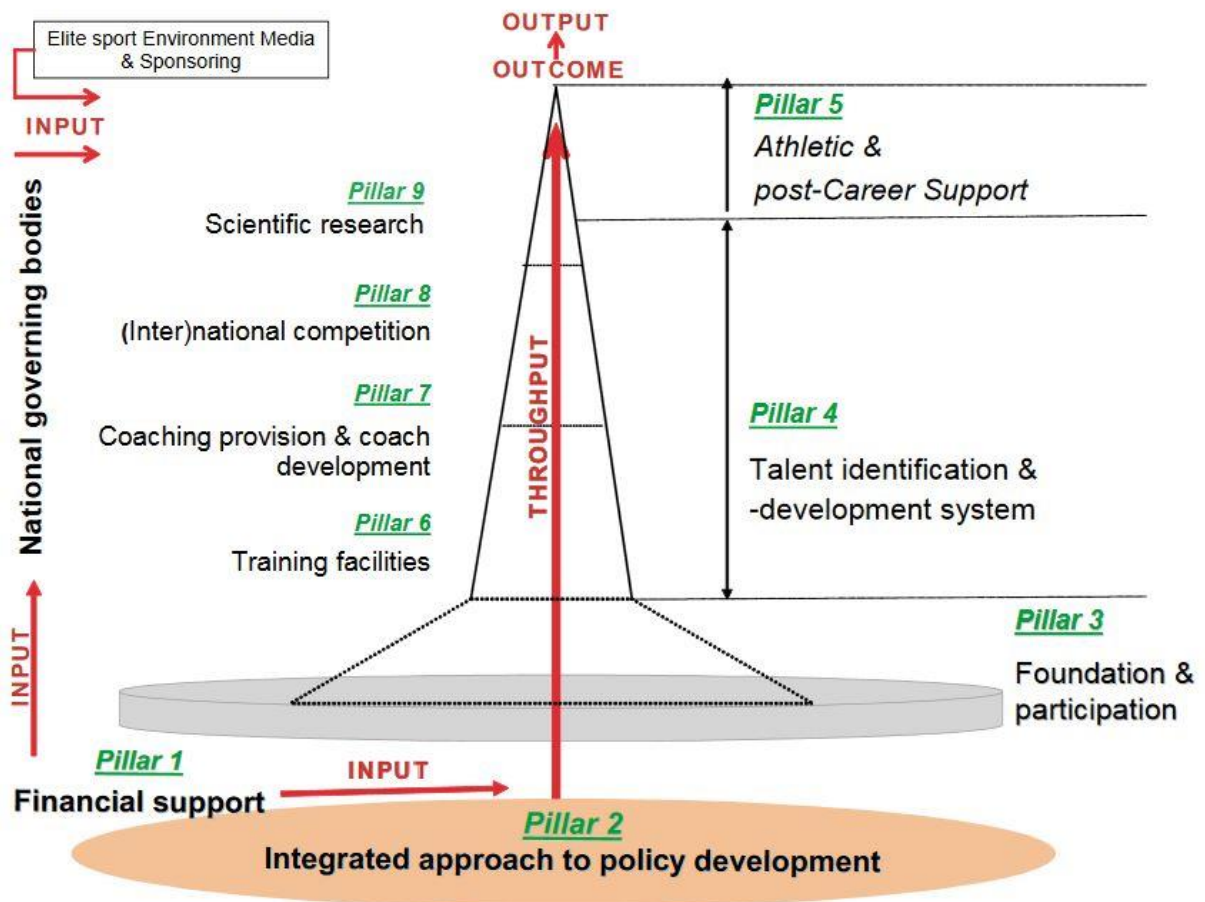
Suurimmat eroavaisuudet olivat huippu-urheilun järjestäytymisessä, urheilun kattojärjestöissä ja julkisen sektorin rooleissa. Kansalliset koulutusjärjestelmät olivat tärkeitä osa-alueita nuorten urheilijoiden kehitysvaiheissa, mutta systeemit vaihtelivat. Urheilijoille tarjottiin erilaisia urheiluun erikoistuneita kouluja ja yliopistourheilua, mutta vain muutamissa maissa urheilijat saivat merkittäviä etuoikeuksia tavallisessa opiskelu- ja työelämässä. Myös dopingvalvonnan ja asevelvollisuuden käytännöistä löytyi eroavaisuuksia. (Digel 2005)

Toisessa merkittävässä huippu-urheilun toimintatapoja koskevassa tutkimuksessa Green ja Houlihan vertailivat entisten menestysvaltioiden Itä-Saksan ja Neuvostoliiton urheilujärjestelmiä nykyisten suur maiden Australian, Kanadan ja Iso-Britannian vastaaviin. He

löysivät neljä yhtäläisyyttä, jotka toistuivat kaikkien maiden käytännöissä. Näitä osa-alueita olivat hyvien olosuhteiden ja välineiden arvostus, ammattuurheilijoiden taloudellinen tukeminen, valmennus- ja asiantuntijapalveluiden tärkeys sekä kansallisten ja kansainvälisten kilpailukalentereiden yhdistäminen saumattomaksi kokonaisuudeksi. Näiden yksityiskohtien avulla tutkijat päättelivät valtion huippu-urheilun ja ruohonjuuritason liikunnan välillä tehtävien poliittisten päätösten ja rahoituksen ohjailevan urheiluorganisaatioiden toimintamahdollisuuksia. Valtioiden ideologiset painotukset liikunnan ja urheilun laajalla kentällä vaikuttavat huippu-urheilussa saavutettavaan menestykseen. (Huhta & Nipuli 2011, 20-22)

Yksi suurimmista urheilun kansainvälisiä toimintajärjestelmiä tutkivista projekteista on kansainvälisten tutkijoiden muodostaman ryhmän SPLISS-tutkimus. Lyhenne muodostuu sanoista *Sport Policy Factors Leading to International Sporting Success*. Projektissa vertaillaan eri maiden huippu-urheilun toimintapoliittisia kokonaisuuksia suhteutettuna kansainväliseen menestykseen. Tutkimusryhmä on tuottanut tähän mennessä kaksi pääjulkaisua, jotka ovat ilmestyneet vuosina 2008 ja 2015. Ensimmäisessä julkaisussa tutkittavana oli kuusi valtiota ja toisessa viisitoista. Suomi oli mukana toisessa tutkimuksessa. (De Bosscher, Shibli, Westerbeek & van Gottenburg 2015; Kärmeniemi, Mäkinen & Lämsä 2012, 4–9)

SPLISS-tutkimukset perustuvat teoreettiseen malliin (kuvio 4), jonka avulla maiden toimintaa mitataan. Malli jakautuu yhdeksään pilariin, jotka vaikuttavat kansainväliseen huippu-urheilumenestykseen. Mallin mukaan taloudellinen tuki luo resurssit, jonka varaan muut kahdeksan prosessia asettuvat. Prosessien onnistumisesta kertoo huippu-urheilussa saavutettu menestys. (De Bosscher ym. 2015; Kärmeniemi, Mäkinen & Lämsä 2012, 4–9)

Kuvio 4. SPLISS-malli (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006, 206).

Taloudellisen tuen jälkeen mallin rakenteena ja toisena pilarina ovat urheilujärjestelmä, hallintorakenteet ja integroitu ohjelmapolitiikka. Kolmas pilari, joka luo huippu-urheilussa menestymisen perustan, on ruohonjuuritason liikunnan harrastaminen ja toimintaan osallistuminen. Muut kuusi pilaria ovat lahjakkuuksien löytäminen ja kehittäminen, urheilijan saama tuki uran aikana ja sen jälkeen, harjoitteluolosuhteet, valmennusosaaminen ja kehittäminen, kansallinen ja kansainvälinen kilpailutoiminta sekä tieteellinen tutkimus. Pilarien toimivuus ja tehokkuus vaikuttavat huippu-urheilussa menestymiseen. Menestys vaikuttaa huippu-urheilun arvostukseen ja medianäkyvyyteen, jotka omalta osaltaan luovat vaikutteita pilarien toimivuuteen. (De Bosscher ym. 2015; Kärmeniemi, Mäkinen & Lämsä 2012, 4–9)

Huippu-urheilututkimuksessa on tunnettava maan toimintapolitiikan perusteet, jotta voidaan tutkia urheilujärjestelmien vaikutusta huippu-urheilumenestykseen. Suomessa Lehtonen (2017)

on toiminut alan suunnannäyttäjänä tutkimalla väitöskirjassaan suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteellisia muutoksia 2010-luvun vaihteessa. Hänen mukaansa suomalaisen urheilujärjestelmän organisaatorakenteet ovat muuttuneet hajautetusta keskitetyksi. Samalla huippu-urheilun ja harrasteliikunnan väliset jännitteet nousevat tulevaisuudessa suureksi kysymykseksi. Myös henkilö- ja organisaatioverkostojen kapeus ja päätöksenteon jakaantumisen kysymykset ovat suomalaisen urheilujärjestelmän erikoisuuksia. (Lehtonen 2017, 76–83)

Mäkinen (2010) ja Stenbacka ym. (2018) ovat vertailleet Pohjoismaiden urheilujärjestelmien rakenteita ja julkista rahoitusta. Mäkisen (2010) tutkimuksessa olivat mukana Suomi, Ruotsi ja Norja. Tämän tutkimuksen jälkeen etenkin Suomen liikunnan ja urheilun organisaatorakenteet ovat muuttuneet merkittävästi silloisen liikuntakentän organisaatioiden Suomen Liikunnan ja Urheilun (SLU), Nuoren Suomen ja Kuntoliikuntaliiton yhdistyttyä vuonna 2012 valtakunnalliseksi liikuntajärjestöksi Valoksi. Tuolloin huippu-urheilun erillisenä edustajana toimi Suomen Olympiakomitea. Valon historia jäi lyhyeksi sen sulautuessa Olympiakomiteaan vuonna 2017. Näin Suomen Olympiakomitean vastuulle siirtyivät huippu-urheilun lisäksi lasten ja nuorten urheilun sekä harraste- ja arkiliikunnan organisointi. Vaikka Olympiakomitea on suomalaisista urheiluorganisaatioista lähimpänä keskusjärjestön asemaa, sitä ei voida kuitenkaan täysin luokitella koko liikuntakentän kattavaksi katto-organisaatioksi muun muassa liikunnan aluejärjestöjen toimiessa vielä erillisinä toimijoina. (Stenbacka ym. 2018, 49)

Stenbacka ym. (2018) ovat sisällyttäneet tutkimukseensa Suomen, Ruotsin ja Norjan lisäksi myös Tanskan. Maantieteellisestä ja kulttuurillisesta läheisyydestä huolimatta Pohjoismaiden urheilujärjestelmissä sekä taloudellisen tuen jakamisessa on huomattavia eroavaisuuksia. Pohjoismaista Norjan liikunta- ja urheilujärjestelmä on yksinkertaisin. Norjan valtakunnallinen keskusjärjestö *Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité* (NIF) vastaa kokonaisuudessaan maan liikunta- ja urheilutoiminnasta. Organisaation sisällä on huippu-urheilua koordinoiva *Olympiatoppen*. (Stenbacka ym. 2018, 55-56) Norjan lisäksi Ruotsissa liikunta ja urheilu voidaan hahmottaa keskusjärjestövetoiseksi. Ruotsissa toimii yhden keskusorganisaation sijaan kaksi järjestöä, maan liikunnallisesta kansanliikkeestä vastaava *Riksidrottsförbundet* (RF) ja huippu-urheilun edustaja Ruotsin Olympiakomitea (SOK). (Stenbacka ym. 2018, 52-54) Tanskan liikunta- ja urheilujärjestelmä on Pohjoismaista

valtiojohtoisin. Tanskan kulttuuriministeriöllä on vahva yhteys maan kolmeen keskusorganisaatioon sekä julkiseen huippu-urheiluelimeen. Keskusorganisaatioista suurin on huippu- ja kilpaurheilusta sekä harrasteliikunnasta vastaava maan olympiakomitea *Danmarks Idrætsforbund* (DIF). Lähes yhtä suuri toimija on kunto- ja harrasteliikuntajärjestö *Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger* (DGI). Kolmantena keskusorganisaationa toimii maan työyhteisöliikunnasta vastaava *Dansk Firmaidrætsforbund* (DFIF). Näiden lisäksi Tanskassa toimii julkisvallan perustama, mutta lähtökohtaisesti itsenäinen, huippu-urheilua koordinoiva Team Danmark. (Stenbacka ym. 2018, 57-60)

Tanskan kulttuuriministeriön vahvan roolin johdosta maan liikunta- ja urheilupolitiikka on Pohjoismaista lähimpänä valtiojohtoista toimintaa. Myös Suomessa valtion osuus liikuntapolitiittisissa suuntauksissa on merkittävä, mutta Tanskaan verrattuna valtion rooli on ainoastaan taloudellisesti ohjaavaa opetus- ja kulttuuriministeriön jakamien määrärahojen muodossa. Suomen valtio ei siis virallisesti ohjaa urheilujärjestöjä. (Stenbacka ym. 2018, 7-8) Ruotsissa ja Norjassa liikunnan ja urheilun kehittäminen sekä toimeenpano ovat keskusjärjestöjen vastuulla (Stenbacka ym. 2018, 65-69).

Pohjoismaissa julkinen rahoitus liikunnalle ja urheilulle oli vuonna 2016 suurinta Ruotsissa, summan ollessa noin 1,85 miljardia euroa. Toiseksi eniten tukea antoi Norja reilulla miljardilla eurolla, kolmanneksi eniten Suomi noin 0,91 miljardilla ja vähiten Tanska noin 0,79 miljardilla eurolla. Väkilukuun suhteutettuna Norjan summa oli hieman Ruotsia suurempi per asukas. Kaikissa maissa huomionarvoista oli kuntien rahoituksen suuri osuus verrattuna valtioon. Kuntien osuus liikunnan ja urheilun rahoituksesta oli 88-72 prosenttia Ruotsin osuuden ollessa suurin ja Norjan pienin. Huippu-urheiluun kohdistettu tuki oli suurinta Norjassa, lähes 19 miljoonaa euroa ja pienin Suomessa, noin 11,6 miljoonaa euroa. Norjassa huippu-urheiluun kohdistettu osuus julkisvallan liikunnan ja urheilun rahoituksesta oli Pohjoismaiden suurin, osuuden ollessa 1,88 prosenttia koko rahoitussummasta. Vastaavasti Ruotsi jakoi huippu-urheilulle suhteessa vähiten, 0,84 prosenttia koko julkisvallan liikuntarahoituksesta. (Stenbacka ym. 2018, 145-149) Pohjoismaissa valtioilta tuleva liikunnan ja urheilun rahoitus on vahvasti sidoksissa kunkin maan kansallisten rahapeliyhtiöiden voittovaroihin (Stenbacka ym. 2018, 7).

4 URHEILUSEURATOIMINNAN JÄRJESTÄYTYMINEN, KOLMANNEN SEKTORIN MUUTOKSET JA HYBRIDISAATIO

Suomalaisen liikunnan ja urheilun järjestäytyminen alkoi jo 1800-luvun lopussa laajan joukkoliikkeen asettaessa julkishallinnolle tarpeita toiminta-avustuksista ja liikuntapaikkojen rakentamisesta. Valtion ja kuntien kehittäessä omaa liikuntahallintoaan, kansalaistoiminnasta alkoi kehittymään toimintaa ylläpitävä voima yksityisten yritysten ollessa niin ikään mukana liikunnan palvelutuotannossa. (Ilmanen 2015) Liikunnan ja urheilun vallan kolmijako julkisen, kolmannen ja yksityisen sektorin yhteistyönä on luonut toimivat rakenteet toimintojen kehittymiselle. Toiminta on vähitellen institutionalisoitunut tärkeäksi osaksi suomalaista yhteiskuntaa liikunta- ja urheiluorganisaatioiden kasvaessa yhä suuremmiksi ja monipuolisemmiksi vaikuttajiksi kansalaisten arkeen aina koululiikunnasta ja ruohonjuuritason harrasteliikunnasta yhdeksi viihdeteollisuuden osa-alueeksi (Heikkala & Koski 2000; Itkonen 1996, 231-250; Itkonen & Laine 2015; Laine 2015; Mäenpää & Korkatti 2012, 6). Sektoriajattelussa voidaan ajatella olevan mukana myös neljäs sektori, joka sisältää perheet ja kaveriporukat. Tämä toiminta on organisoimatonta omaehtoista liikuntaa. (Heikkala & Koski 2000)

Suomalainen liikuntajärjestelmä voidaan jakaa kolmeen sektoriin, joista jokaisella on oma erityistehtävänsä (kuviokuva 5). Vapaaehtoisen kansalaistoiminnan kolmas sektori on ollut koko liikunnan järjestäytymisen historian ajan tärkein tekijä suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Kolmannen sektorin liikunta- ja urheiluseurojen ja muiden alueellisten sekä kansallisten liikuntajärjestöjen vastuulla on ollut toiminnan järjestäminen ja organisointi pääosin vapaaehtoisvoimin. Julkisen sektorin valtio ja kunnat ovat tukeneet kolmannen sektorin toimintaa suurin avustuksin ja rakentamalla liikuntapaikkoja kansalaisten sekä seurojen käyttöön. Yksityinen sektori toimii kahden muun sektorin rinnalla tarjoamalla liikuntapalveluja markkinaperusteisesti kaikille halukkaille. (Ilmanen 2015; Itkonen 2015) Jotta voidaan ymmärtää nykyisen liikunta- ja urheilukulttuurin ilmiöitä, on tunnettava historian tapahtumat ja toimenpiteet.

Kuvio 5. Suomen liikuntajärjestelmän kolme sektoria (ks. Itkonen 2015; Heikkala & Koski 2000).

Kolmannen sektorin seuratoiminta on muuttunut huomattavasti muun yhteiskunnan mukana vuosikymmenien saatossa. Pienimuotoisista kansalaisyhteiskunnallisista liikkeistä on kasvanut vähitellen voimakkaita organisaatioita, jotka tarjoavat toimintaa ja työllistävät ihmisiä. Vähitellen kolmas sektori on muotoutunut uudelleenlaiseksi kokonaisuudeksi, joka on muotoutunut osaksi julkista palvelutuotantoa ja ottanut vaikutteita markkinaperusteisesta toiminnasta. (Pyykkönen s.a.) Tätä nykyisiin toimintamalleihin vaikuttavaa muutosta käsitellään tässä luvussa.

4.1 Liikunnan ja urheilun seuratoiminta

Yhdistys tai järjestö muodostaa yhteisön, jonka tavoitteena on edistää yhteisön intressejä ja yhteistä toimintaa. Liikunta- ja urheiluseuroissa tämä tarkoittaa liikuntatoiminnan, harjoitusvuorojen ja kilpailun organisoimista sekä yhteisön liikuntamuotoon tai lajiin liittyvän sosialisointia vahvistamista. Yhdistys muodostuu toimijoista, jotka ylläpitävät yhteisön toimintaa. Suomessa yhdistysten toiminnan erityispiirteenä on kautta aikojen ollut vahva

vapaaehtoisuuden periaate. Vapaaehtoisuuteen on kuulunut yhteisön eteen työskentely joko korvauksetta tai pienin kulukorvauksin (Heikkala & Koski 2000; Itkonen 2015; Koski 2000)

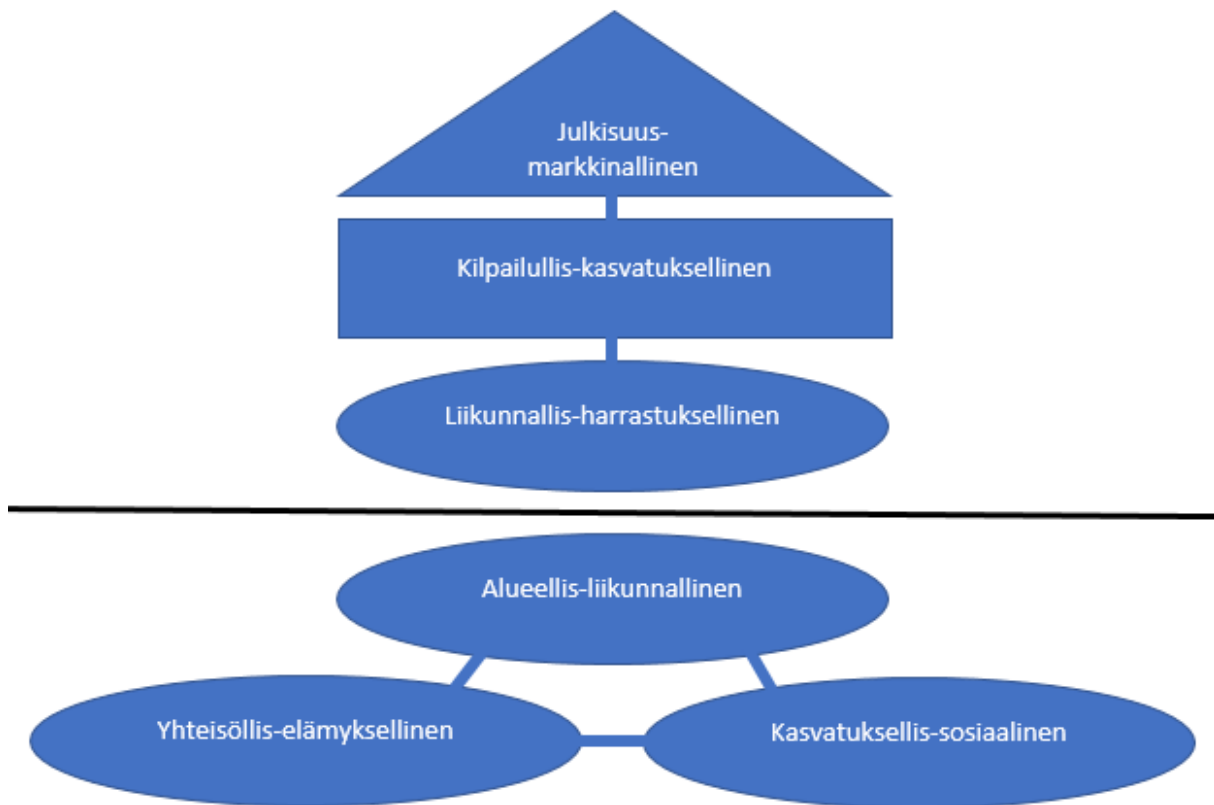
Liikunnan ja urheilun kolmannen sektorin muutokset ovat osa suurempaa yhteiskunnallista kansalaistoiminnan muutosta. Kansalaistoiminta voidaan käsittää aktiviteetteina, joita ilmenee samanhenkisten ja samat tavoitteet omaavien ihmisten järjestäessä säännöllistä toimintaa vapaaehtoisvoimin. Kansalaistoimintaa käsiteltäessä esiin nousevat myös vapaaehtoistoiminnan ja järjestötoiminnan käsitteet. Vapaaehtoistoiminta muodostuu yhteisön eteen tehdystä korvauksetta tehdystä työstä, joka edistää jollakin tapaa yhteisön toimintaa. Järjestötoiminta taas viittaa rekisteröityneiden yhdistysten sisällä tapahtuvaa toimintaa, joka edistää jäseniensä toiminnallisia tavoitteita. Liikunta- ja urheiluseurat ovat valtaosin rekisteröityneitä yhdistyksiä, jolloin ne voivat saada toiminta-avustuksia yhdistyslainsäädännön puitteissa. (Itkonen 2015; Koski 2000)

Itkonen (2000; 2015) jaottelee urheilun kolmannen sektorin muutoksia heijastelevat kansalaisyhteiskunnan muutokset viiteen historialliseen kauteen. Kansalaistoimintojen synty ajoittuu 1800-luvun loppupuolelle, jonka jälkeen 1900-luvun alkuun ajoittui luokka-Suomen kansalaisyhteiskunnan kausi. Näinä ajanjaksoina ihmiset organisoituivat aatteellisiin järjestöihin ja erityisesti vuoden 1918 sisällissota polarisoi yhteiskuntaa poliittisiin liikkeisiin. Seuraava kausi ulottuu sotavuosien jälkeisestä ajasta 1940-luvun lopusta 1970-luvulle, jolloin kansalaisyhteiskunta oli erittäin puoluejohtoista. Hyvinvointi-Suomen kansalaisyhteiskunnan kausi rakentui yhteiskunnan teollistumisen ja vaurastumisen aikakaudelle, jolloin järjestökenttä laajeni erityisesti sosiaali- ja terveysalalle. Viimeinen ajanjakso, pirstoutuneen kansalaisyhteiskunnan kausi, alkoi 1990-luvun lamasta ja jatkuu edelleen. Järjestökentän rakenteelliset muutokset ovat olleet voimakkaita ja uusia erilaisia järjestöjä syntyy jatkuvasti. (Itkonen 2000; 2015) Samalla toimintatavat ovat muuttuneet vapaaehtoisuudesta vastikkeellisempaan suuntaan. Ihmisten vapaa-aika on muuttunut tavoitteellisemmaksi, vakavaksi vapaa-ajaksi, joka rakentuu yksilön hyödyistä, sosiaalisesta paineesta ja kulttuurisesta normistosta sekä sosiaalisesta samaistumisesta. (Vehmas 2010, 30)

Kansalaisyhteiskunnan kausien pohjalta Itkonen (1996, 215-230; 2000) jäsentää liikunnan ja urheilun kansalaistoimintojen kaudet neljäksi ajanjaksoksi. Näitä kausia ovat järjestökulttuurin, harrastus-kilpailullisen, kilpailullis-valmennuksellisen ja eriytyneen toiminnan kaudet. Järjestökulttuurin kaudella 1900-luvun alussa säätyläisten ja kansan liikunta edesauttoivat liikunnan alustavaa organisoitumista urheilun keskusjärjestöjen, Työväen Urheiluliiton ja Suomen Voimistelu- ja Urheiluliiton johdolla. Harrastus-kilpailullisella kaudella 1930-luvun lopusta 1960-luvulle urheilulajien asema vahvistui ja lajeille muodostui yhteisöjen etuja ajavia lajiliittoja. Lisäksi liikuntaolosuhteet paranivat huomattavasti julkisen sektorin roolin kasvaessa. Kilpailullis-valmennukselliseen kauteen siirryttiin 1960-luvulla, jolloin kansainvälisen kilpailun kiristyessä keskitettiin huomiota valmennuksen kehittämiseen. Samalla kuntoliikunta nosti suosiotaan, mutta se ei kuitenkaan sisältynyt liikunta- ja urheiluseurojen pääasialliseen toimintaan. Eriytyneen toiminnan kausi käynnistyi 1980-luvulla organisatoristen ja toiminnallisten muutoksien myötä. Liikunta- ja urheiluseurojen osuus kaikista rekisteröityneistä yhdistyksistä kasvoi lähes kymmenellä prosentilla 1980-luvulla, niiden muodostaessa 16,4 prosenttia kaikista Suomen rekisteröidyistä yhdistyksistä. Lajien kirjo kasvoi ja rekisteröimättömän nuorisokulttuurisen liikunnan suosio lisääntyi nuorten keskuudessa. Elämme edelleen eriytyneen liikunnan aikakautta. (Heikkala 2000; Itkonen 1996, 215-230; Itkonen 2000; Itkonen 2015)

Eriytyneen liikunnan kauden seuratyypit Itkonen (1996; 2000) jakaa kuuteen eri seuratyypiin (kuvio 6). Urheilullis-suoritukselliset seurat vastaavat Suomessa urheilulajien kilpailutoiminnasta, kun taas sosio-kulttuuriset seurat tarjoavat yhdistysmuotoista liikuntaa eri muodoissa ja erilaisille kohderyhmille.

Urheilullis-suoritukselliset seurat

Sosio-kulttuuriset seurat

Kuvio 6. Eriytyneen liikunnan kauden seuratyypit (ks. Itkonen 1996, 90; Itkonen 2000).

Sosio-kulttuuriset seurat keskittyvät liikuntaan ilman kilpailua, eivätkä ne välttämättä ole rekisteröityneet viralliseen yhdistysmuotoon. Kasvatuksellis-sosiaalisille seuroille liikunta on jonkun tavoitteen tavoittelu, esimerkiksi terveyden, väline. Yhteisöllis-elämykselliset seurat tavoittelevat liikunnan avulla yhteisöllisyyttä ja elämyksiä. Alueellis-liikunnallisten seurojen tavoite on jonkun tietyn alueen, esimerkiksi korttelin tai lähiön, liikunnallisen tarpeen täyttäminen. (Itkonen 2000; Itkonen 2015)

Kilpailun ollessa mukana seuran toimintasisällössä, se kuuluu urheilullis-suorituksellisiin seuratyyppeihin. Liikunnallis-harrastukselliset seurat ovat ruohonjuuritason liikuttajia, jotka tarjoavat erityisesti lapsille ja nuorille mahdollisuuden harrastaa liikuntaa matalan kynnyksen tasolla. Kilpailullisuuden ja tavoitteiden kasvaessa seura muotoutuu kilpailullis-kasvatukselliseksi, jossa olennaisena osana ovat kilpailuun keskittyminen ja lajiin

sosiaalistuminen lajitaitojen oppimisesta yhteisöön kasvamiseen. Julkisuus-markkinalliset seurat keskittyvät huippu-urheiluun, jossa toimintalogiikka on vahvasti yritysmäistä. (Itkonen 1996, 90 & 230-250; Itkonen 2000; Itkonen 2015) Keskiössä on urheilutuotteen lisäksi liikevoiton tuottaminen ja medianäkyvyys, eikä siinä enää olla tekemisissä vapaaehtoisen kansalaistoiminnan kanssa. Seurojen pelaajat ja henkilökunta ovat työntekijöitä, jotka vastaavat toiminnan pyörittämisestä. Viimeisten vuosikymmenen aikana erityisesti miesten palloilusarjojen pääsarjajoukkueita, jääkiekon Liigan johdolla, on alettu muuttaa osakeyhtiömuotoon irrottamalla huippu-urheilutoiminta lasten ja nuorten urheilun hoitavasta yhdistystoiminnasta. (Itkonen 2000; Itkonen 2015; Laine 2015; Asiakastieto 2020)

Koski ja Mäenpää (2018) ovat tutkimuksessaan jakaneet suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat neljään kategoriaan, kilpa-, kunto-, moniala- ja nuorisokasvatusseuroihin. Kilpaseurojen päätavoitteena on kilpailutoimintaan pyrkiminen vähintään maakunnallisella tasolla. Suurin osa seuroista on kuntoseuroja, joiden päätarkoituksena on liikunnan edistäminen ilman kilpailullisia tavoitteita tai maakuntatason alapuolella. Monitasoseuroissa nämä molemmat tavoitteet nähdään tarkoituksellisina. Selkeästi vähemmistöön kuuluvat kasvatusideologiset nuorisokasvatusseurat. (Koski & Mäenpää 2018, 38)

Vuonna 1998 suomalaisesta aikuisväestöstä 435 000 osallistui liikunnan vapaaehtoistoimintaan. Vuoden 2010 kansallisen liikuntatutkimuksen mukaan 19-65-vuotiaista suomalaisista 536 000 eli noin 16 prosenttia kyseisestä ikäryhmästä oli mukana liikunnan vapaaehtoistoiminnassa tai luottamustehtävissä. Tästä lukemasta 434 000 vapaaehtoisen työskentely tapahtui urheiluseurassa tai liikuntajärjestössä. (Kansallinen liikuntatutkimus 2010, 6-11) Vuonna 2018 tehdyn selvityksen (Aarresola ym. 2019) mukaan aikuisväestöstä 20,5 prosenttia eli 845 000 henkilöä teki liikunnan vapaaehtoistyötä. Tämän selvityksen mukainen määrä on siis lähes kaksinkertainen kahdenkymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen verrattuna. Näistä noin 600 000 ihmisen vapaaehtoistyö tapahtui urheiluseurassa tai liikuntajärjestössä. Nämä luvut eroavat vuoden 2018 eurobarometrin tuloksista, jonka mukaan 11 prosenttia suomalaisista teki liikunnan vapaaehtoistyötä ja määrä oli pudonnut kahdella prosentilla vuoden 2013 tilanteesta (European commission 2018, 76-77)

Suomessa toimivien urheiluseurojen määrää on haastava arvioida, mutta Koski (2013, 28) arvelee lukeman olevan noin 10 000. Aktiivisten vapaaehtoisten määrä on noussut tasaisesti vuosikymmenien aikana. Vuonna 1986 heitä oli keskimäärin 14 per urheiluseura ja lukema on noussut tasaisesti 3-4 henkilöllä vuosikymmenessä. Vuonna 2016 urheiluseurassa työskenteli keskimäärin 21 aktiivista vapaaehtoista. Sen sijaan harvemmin osallistuvien määrä on vuosikymmenien aikana kokenut muutaman toimijan suuruista aaltoliikettä keskiarvon ollessa noin 24 henkilöä. Aktiivisten vapaaehtoisten määrän nousu voi selittyä junioriurheilun organisoitumisen vahvistumisena, jossa joukkueiden taustatehtävät, esimerkiksi valmennus, joukkueenjohto, huolto, rahastonhoito ja tapahtumista vastaaminen, ovat laajentuneet ja vastuutehtäviä on jaettu useammalle henkilölle. (Koski & Mäenpää 2018, 64-65)

Urheiluseurojen arjessa tasaisena huolenaiheena on ollut vapaaehtoisten löytymisen hankaluus ja heidän lyhytaikainen sitoutumisensa. Ongelma on nähtävissä myös yleisesti kolmannen sektorin organisaatioissa. Osittain tätä ongelmaa on pyritty ratkaisemaan palkkaamalla päätoimisia ja osa-aikaisia työntekijöitä eli ammattimaistamalla toimintaa. Seurojen palkkaamien työntekijöiden määrä on noussut tasaisesti. Vuonna 1986 seitsemällä prosentilla urheiluseuroista oli päätoiminen palkattu työntekijä kokonaismäärän ollessa noin 1500. Vuoteen 2006 mennessä lukemat olivat kasvaneet 12 prosenttiin ja 2700 työntekijään. Tuoreimmassa, vuoden 2016 tilanteessa, noin joka viides seura oli palkannut vähintään yhden päätoimisen työntekijän. Kokonaisuudessaan seurojen palkkalistoilla voidaan arvioida olevan noin 5100 kokoaikaista työntekijää. Lisääntyneet päätoimiset palkkaukset ovat suuntautuneet pääosin yleisen seuratoiminnan, hallinnon, valmennuksen ja liikunnanohjauksen alueille. Päätoimisten työntekijöiden palkkaaminen on todennäköisempää, mitä enemmän seura keskittyy kilpaurheiluun ja menestyy siinä. (Koski & Mäenpää 2018, 67-71; Ruuskanen ym. 2013, 18-19 & 36-49)

Osa-aikaisten työntekijöiden määrä on kasvanut jopa enemmän kuin kokoaikaisten työntekijöiden. Vuodesta 2006 vuoteen 2016 mennessä osa-aikaisia työllistävien urheiluseurojen määrä oli kasvanut 19 prosentista 35 prosenttiin kaikista seuroista. Uusimman katsauksen osa-aikaisten työntekijöiden määrä voidaan arvioida olevan noin 28 500 henkilöä. Osa-aikaisten työntekijöiden työnkuvat kohdistuvat pääosin valmennukseen ja liikunnanohjaukseen. Osa-aikaisten työntekijöiden suosio suhteessa päätoimisiin selittyy

seurojen puolesta pienemmillä kustannuksilla sekä hallinnollisesti ja juridisesti kevyempinä vaihtoehtoina. Näin palkkaaminen on mahdollista myös pienemmille seuroille, ja ne voivat pohtia toimenkuvan vakinaistamista päätoimiseksi pidemmällä aikavälillä. (Koski & Mäenpää 2018, 72-73)

Näiden työntekijöiden lisäksi monissa urheiluseuroissa vapaaehtoisperusteisille valmentajille ja ohjaajille maksetaan palkkioita. He eivät virallisesti vertaudu työntekijöiksi, mutta ovat kuitenkin seuratoiminnan pyörimisen kannalta erittäin tärkeitä. Täysin vastikkeeton valmennus- ja ohjaustyöskentely on harventunut ja se näkyy myös seurojen toimintojen laadullisena ammattimaistumisena. (Koski & Mäenpää 2018, 71 & 73-74)

Seuratoiminnan toiminnallisten ja organisatoristen muutosten taustalla on kolme keskeistä elementtiä, joita ovat kasvu, eriytyminen ja ammattimaistuminen (Heikkala 2000; Mäenpää & Korkatti 2012, 23; Ruuskanen ym. 2013, 93). Taloudelliset resurssit ovat kasvaneet kolmessakymmenessä vuodessa lähes kolminkertaisiksi. Viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvu on ollut suurinta urheiluseurojen keskimääräisen tulon noustessa 66 000 eurosta 126 000 euroon. Resurssit ovat pääosin peräisin varsinaisen toiminnan tuotoista, joita ovat muun muassa osallistujien kausimaksut ja tapahtumien tuotot. Nämä muodostivat 62 prosenttia kokonaistuloista. Lisäksi varainhankinnalla on hankittu 22 prosenttia seurojen tuloista. Jäsenmaksut täydentävät käytettävissä olevat resurssit kahdeksalla ja kunta-avustukset viidellä prosentilla. Kunnat ovat kuitenkin edelleen tärkeitä yhteistyökumppaneita urheiluseuroille muun muassa harjoitustilojen tarjoajana. (Koski & Mäenpää 2018, 76-78 & 104)

Samalla urheilulajien ja -organisaatioiden määrät ovat kasvaneet. Tämä on johtanut myös sisäiseen eriytymiseen eli tavoitepäämäärien lisääntymiseen. Ammattimaistumista tapahtuu monissa lajeissa urheilukentillä, mutta myös organisaatioiden hallinnoissa. Erityisesti lajiliitot, aluejärjestöt ja seurat ovat hallinnollisen ammattimaistumisen kohderyhmää. Organisaatioissa esiintyy määrällistä ja laadullista ammattimaistumista. Määrällisessä ammattimaistumisessa palkatun henkilökunnan määrä kasvaa. Vastaavasti laadullisessa ammattimaistumisessa kehitetään uusia toimintatapoja, jotka laajenevat ja kehittyvät uusiksi prosesseiksi. Samalla alan

asiantuntijuus kehittyi yksityiskohtaisemmaksi. (Heikkala 2000; Koski & Mäenpää 2018, 102-105; Mäenpää & Korkatti 2012, 23)

Yhteiskunnallisten muutosten myötä myös kolmannen sektorin seurojen toimintalogiikka on muuttunut. Tätä ilmiötä kuvaa uuden kolmannen sektorin käsite (taulukko 1). Käsitteen alkuperä on peräisin 1990-luvun laman jälkeisestä ajasta, jolloin tarvittiin keinoja peruspalvelutuotannon ja työttömyystilanteen parantamiseen. Kolmannen sektorin yhdistykset nähtiin ratkaisuna ongelmiin, joten niiden toiminnot alkoivat laajenemaan. Uuden kolmannen sektorin organisaatiot ovat ottaneet vaikutteita julkisen ja yksityisen sektorin toimintalogiikoista. Kolmas sektori nitoutuu osaksi julkista palvelutuotantoa, jossa se asettuu yksityisen sektorin rinnalle julkisten ostopalveluiden kilpailutuksessa. Uuden kolmannen sektorin organisaatioiden tunnusmerkkejä ovat tehokkuus, ammattimaisuus ja yhteistyötaidot sekä -suhteet sidosryhmien kanssa. Joskus uuden kolmannen sektorin organisaatioiden hallinto voi jakautua useamman sektorin alueelle, jolloin niitä kutsutaan verkosto-organisaatioiksi. (Heikkala & Koski 2000; Möttönen & Niemelä 2005, 18; Pyykkönen s.a.; Ruuskanen ym. 2013, 19-24) Verkostosuhteiden tunnusmerkkejä ovat yhteiset intressit, vapaaehtoisuus, toimijoiden välinen keskinäinen luottamus ja hyödyn tuottaminen yhteistyösuhteen kaikille osapuolille. Verkostoissa millään osapuolella ei ole ehdotonta määräysvaltaa, vaan toiminta rakentuu vuorovaikutussuhteessa osapuolien vahvuuksia hyödyntäen. (Möttönen & Niemelä 2005, 87)

Taulukko 1. Perinteisen ja uuden kolmannen sektorin tunnuspiirteet (Pyykkönen s.a.).

Keskeiset piirteet	Perinteinen kolmas sektori	Uusi kolmas sektori
Toiminnan tarkoitus	Tietyn ryhmän etujen ajaminen ja toiminnan järjestäminen ko. ryhmälle	Palvelujen ja/tai tavaroiden tuottaminen ja myyminen, työllistäminen
Suhde julkiseen sektoriin	Tapauskohtainen	Osa julkista palvelurakennetta
Taloudellisen toiminnan peruseriaate	Ei-liikevoittoa tuottava, tuotot organisaation toimintaan	Liikevoiton tavoittelu
Juridinen muoto	Rekisteröity yhdistys	Rekisteröity yhdistys, säätiö ja sosiaalinen yritys
Työntekijöiden enemmistö	Vapaaehtoisia	Palkattuja asiantuntijoita

Yhdistyslainsäädännön kannalta yleishyödyllisten kolmannen sektorin organisaatioiden muuttuminen kohti markkinalogiikkaa voi tulevaisuudessa aiheuttaa haasteita kolmannen ja yksityisen sektorin välisen rajan vetämiseen. Tuloverolain mukaan yleishyödyllisen yhteisön tunnuspiirteitä ovat yleisen hyvän tuottaminen, rajoittamattomiin henkilöpiireihin kohdistuva toiminta ja taloudellisen voiton tai tuoton tuottamattomuus sen osallisille. Yleishyödyllinen yhdistys on verovelvollinen saamastaan elinkeinotulosta. Elinkeinotulona ei pidetä esimerkiksi arpajaisista, myyjäisistä, urheilukilpailuista tai näiden tilaisuuksien yhteydessä harjoitetusta myyntitoiminnasta saatua tuloa. Yhdistysten rahoittaessa toimintaansa markkinalogiikan toimintatapojen mukaan ja laajentaessa toimintamallejaan, saattaa lainsäädännön tulkitseminen aiheuttaa joissakin tapauksissa ongelmia. (Koski & Mäenpää 2018, 108; Möttönen & Niemelä 2005, 145-150; Pyykkönen s.a.; Tuloverolaki 1992, 22. §; Tuloverolaki 1992, 23 §) Tämä liittyy eri sektoreiden väliseen hybridisaatioon, joka esitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Ammattimaistuminen voidaan jakaa kolmeen tasoon, ammatilliseen, organisaatioiden ja järjestelmän ammattimaistumiseen. Ammatillinen ammattimaistuminen sisältää elantonsa saavien toimijoiden lisääntymisen ja ammatillisten työtehtävien legitimaation. Organisaatioiden ammattimaistumisessa sen toiminta muuttuu vapaaehtois pohjaisesta työskentelystä järjestelmällisempään toimintaan. (Dowling, Edwards & Washington 2014;

Ruoranen ym. 2016) Organisaation ammattimaistumisessa voidaan vielä erotella yksilöiden, toimintojen ja rakenteiden ammattimaistumisen. Yksilöiden kohdalla se tarkoittaa palkallisten työntekijöiden määrän kasvua. Toimintojen ammattimaistuminen tarkoittaa strategioiden ja tavoitteisiin tähtäävän toiminnan kehittymistä. Rakenteet puolestaan ammattimaistuvat päätöksenteon ja toiminnan muuttuessa joko keskitetysti hierakkisempaan suuntaan tai hajautetusti spesifeihin osa-alueisiin. (Nagel ym. 2015; Ruoranen ym. 2016) Järjestelmän ammattimaistuminen muodostuu kaikkien alalla toimivien organisaatioiden ja sidosryhmien muodostamassa muutoksesta sekä kulttuurista. (Dowling, Edwards & Washington 2014; Ruoranen ym. 2016)

Nykyaikaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin verkostomainen yhteistyö on tiivistynyt. Järjestöjen ja yritysten vastuu kuntien palvelutuotantotehtävistä on lisääntynyt, ja ne edistävät yhteiskunnan sisäistä hyvinvointia. Möttösen ja Niemelän (2005) mukaan valtion ja kuntien hallinnon muutoksiin vaikutti uusi julkisjohtamisen oppi eli New Public Management, jossa julkiset toiminnot nähtiin tehottomina, jolloin niihin alettiin ottamaan vaikutteita markkinoiden toimintatavoista. Järjestöjen asiantuntijuuden ja taloudellisen kasvun ansiosta niistä tuli potentiaalisia palvelujen tuottajia. (Ikola-Norrbacka & Lähdesmäki 2011; Möttönen & Niemelä 2005, 3-23 & 34-35)

Muutokseen vaikutti myös kuntien normiohjausjärjestelmän purkaminen ja valtionosuusjärjestelmän sekä kuntalain uudistaminen 1990-luvulla. Kuntien tarjoamien palvelujen kustannukset eivät vaikuttaneet enää valtionavustukseen, vaan valtionosuus perustui laskennallisiin menoihin taloudellista kantokykyä ja palvelutarvetta arvioitaessa. Kunnat saivat pääosin käyttää saamansa osuuden haluamallaan tavalla aiemman määrättyyn käyttötarkoitukseen sitomiseen sijaan. Näin kuntien täytyi muuttaa toimintojaan suunnitelmallisempaan ja tehokkaampaan suuntaan samalla kun taloudellinen lama vallitsi yhteiskunnassa. Kokonaisuudessaan avustusten määrä väheni pitkällä aikavälillä, eivätkä kunnat saaneet enää tukea hoitamalla tehtävät ainoastaan normien mukaisella tavalla vanhan normiohjausjärjestelmän mukaan. Avustusten ehdoksi muodostui uusien toimivien toimintamallien kehittäminen ja hyödyntäminen. Tämän ja muiden rahoituslähteiden saavuttamiseksi kolmannen ja yksityisen sektorin yhteistyösuhteiden kehittäminen oli tärkeää. (Möttönen & Niemelä 2005, 37-56)

Verkostomaiset yhteistyösuhteet sektoreiden välillä voivat avata uusia mahdollisuuksia, mutta niillä on myös riskinsä. Verkostojen täytyy toimiakseen muodostua toisilleen sopivista osapuolista. Työjaon tulee olla selkeä. Yhteistyömallien toimiminen vaatii riittävästi alan asiantuntijuutta ja taloudellisia resursseja. Päätöksenteossa vaarana on toimintojen päällekkäisyys ja selkeän hierarkian puute, jolloin voi tapahtua päätösten viivästymistä ja vastuunpakoilua. Eri organisaatioista verkoston toimintaan osallistuvilla toimijoilla ei välttämättä ole päätösvaltaa toimia itsekseen, jolloin he jäävät roikkumaan usean eri tahon välille. Myös yhteistyöverkoston organisaatioiden on sitouduttava yhteisiin intresseihin, eikä toiminnassa saa olla jännitteitä jonkun osapuolen hakiessa vain omaa etuaan. (Linnamaa & Sotarauta 2000, 144-156; Möttönen & Niemelä 2005, 92-93)

4.1.1 Organisaatiot toiminnallisina rakenteina

Urheiluseurat ja liikuntajärjestöt ovat organisaatioita. Organisaatioita on olemassa lukemattomia erilaisia ja niiden määrittelykin vaihtelee riippuen tavasta tarkastella yhteiskuntaa. Yleisimmin organisaatioiden voidaan määrittellä olevan huolellisesti ja tietoisesti muotoiltuja sosiaalisia järjestelmiä, joiden tarkoituksena on toteuttaa niille ennakkoon asetettuja tavoitteita (Harisalo 2008, 17-18; Peltonen 2010, 9). Yhteiskunnan kokonaisuutta korostava luonnollisten järjestelmien malli näkee organisaatiot osana yhteistoiminnallisia järjestelyitä, joiden tarkoituksena on edesauttaa organisaatioiden olemassaoloa ja toiminnan jatkuvuutta. Vaihdamta- tai avoimen järjestelmän malli korostaa yhteiskunnan rakenteellisuutta, riippuvaisuutta ja vuorovaikutusta, jossa organisaatiot toimivat toimintaympäristön luomien mahdollisuuksien ja rajoitteiden mukaan yhteistyössä muiden tekijöiden kanssa. Organisaatio voi olla myös tulkinnallinen mielikuva, jossa organisaatio muotoutuu subjektiivisesti käsitysten ja tulkintojen mukaan. (Harisalo 2008, 17-19)

Organisaatiot muotoutuvat ihmisten sosiaalisen vuorovaikutuksen rakenteena, joka on muotoiltu tietoisesti erilaisiin työnjaollisiin osa-alueisiin ja hierarkiseen päätöksentekoon. Niiden toiminta perustuu tavoitteisiin, joiden takia organisaatio on olemassa. Organisaatiot ovat rakenteellisesti muodostettuja keinoja ja välineitä jonkun tavoitteen saavuttamiseen, jolla jokin taho, esimerkiksi yhteiskunta, valtio, yritys, järjestö tai urheiluseura, pyrkii tuottamaan

yhteisölleen tavoitteiden mukaisia tuloksia. Tavoitteita voi olla virallisia tai epävirallisia, jotka rajoittavat virallisten tavoitteiden saavuttamista. Esimerkiksi tehokkuus, saavutettavuus, taloudellisuus, olosuhteiden kehitys ja ekologisuus ovat arvoja, joita organisaation täytyy huomioida rakentaessa toimintojaan. Organisaatioiden rajat ovat yleisesti selväpiirteisiä ja ne toimivat oman toimintaympäristönsä vallitsevat olosuhteet huomioon ottaen. Joskin nykyään joissakin tapauksissa organisaatioiden rajat ovat alkaneet hämärtyä verkostomaisiksi, eri sidosryhmien muodostamiksi yhteenliittymiksi. (Harisalo 2008; 19-21; Peltonen 2010, 9-12)

Tavoitteiden lisäksi organisaatioiden ominaisuuksiin kuuluvat rationaalisuus, muodollisuus, keskitys ja hajautus, erikoistuminen, koko ja monimutkaisuus. Organisaatioiden rationaalisuuteen liittyvät sisällöllinen ja välineellinen ulottuvuus. Sisällöllisessä rationaalisuudessa organisaatio valitsee itselleen tavoitteet ennalta määritettyjen arvojen mukaan. Välineellinen rationaalisuus keskittyy arvojen ja ideologian sijaan olemassa olevaan tietoon ja tieteellisiin tosiasioihin. Rationaalisuus on myös sääntöjen noudattamista ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen mukaan toimimista. (Harisalo 2008, 21-11)

Organisaatioiden muodollisuus liittyy niiden rakenteisiin. Organisaation on säänneltävä toimintojaan ja muodostettava niistä sisäisesti hyväksytty standardi. Toiminnassa on oltava säännöt, jotta organisaatio pystyy toteuttamaan tehtävänsä. Toimijoiden on tiedettävä tehtävänsä ja työnkuvan sallimat mahdollisuudet luoda ratkaisuja työskentelyyn. Muodollisuus liittyy keskitetyn ja hajotetun päätöksenteon ominaisuuteen. Organisaation päätöksentekoa voidaan keskittää harvoille yksiköille horisontaalisesti tai hajauttaa laajalti eri toimipisteille vertikaalisesti. Keskitetyssä päätöksenteossa päätöksenteko voi olla nopeampaa ja vastuun määrittely helpompaa. Hajautettu päätöksenteko sen sijaan voi olla lähempänä päivittäistä toimintaa päätöksenteon jakautuessa asiantuntijuuden ja osaamisen mukaan. Muodollisuus ja päätöksenteon aste määrittelee, kuinka orjallisesti toimijan on noudatettava annettuja määräyksiä ja kuinka paljon hänellä on valtaa kehittää uusia toimintatapoja. (Harisalo 2008, 22-24)

Horisontaalinen ja vertikaalinen työn jakaminen liittyyt erikoistumiseen. Organisaatiot rakentuvat eri osa-alueiden osaamisesta. Organisaatio erikoistuu jollekin alalle ja organisaation

sisällä työtehtävät jakautuvat osin hierarkkisesti. Organisaatio koostuu toimijoista, joiden tietotaito on organisaation voimavara. Yksi organisaation ominaisuuksista, koko, rakentuu osaksi toimijoista ja heidän asiantuntijuudestaan. Toimijoiden määrän lisäksi koko voidaan hahmottaa esimerkiksi liikevaihtona, vaikuttavuutena tai markkinaosuutena. Organisaation koko on vaikuttaa kaikkiin edellä mainittuihin organisaation ominaisuuksiin, päätöksentekoon ja toimintaan. Organisaatiot ovatkin monimutkaisia ja kompleksisia, jotka käsittelevät toiminnoissaan useita erilaisia asioita ja samaan aikaan. Organisaation sisällä voi esiintyä seikkaperäistä monimutkaisuutta, mikä ilmenee jonkun tietyn, mutta ulkopuolisille haastavan, asian osaamista ja syy-seuraussuhteiden hahmottamista. Dynaaminen monimutkaisuus taas ilmenee tekojen ja päätöksien ymmärtämättömyydestä sekä seurauksien epätietoisuudesta. Organisaatioissa tehdään valintoja ja investointeja, jotka edellyttävät seikkaperäistä monimutkaisuutta, mutta niiden tuloksia ei voi varmasti ennustaa, jolloin seuraa dynaamista monimutkaisuutta. (Harisalo 2008, 24-28)

Organisaatioista puhuttaessa niiden yhteyteen kuuluu kiinteästi hallinnon käsite. Hallinnolla voidaan tarkoittaa virallisin oikeusnormein säädeltyjen organisaatiomuotojen sektorikeskeistä ajattelutapaa, jossa julkisen sektorin julkinen hallinto, yksityisen sektorin yrityshallinnot ja kolmannen sektorin yhdistysten sekä säätiöiden hallinnot muodostavat omat selvärajaiset kokonaisuutensa. Lisäksi hallinto voidaan käsittää tasoittain jakautuvana kansainväliseen, kansalliseen, alueelliseen ja paikalliseen hallintoon systeemiajattelun mukaisesti. Hallintoa voidaan tarkastella yhteiskunnallisena julkisen vallan ilmiönä yhdessä politiikan ja oikeuden kanssa tai organisaatioiden sisäisenä tasona toiminnan järjestäytymisen keinona. (Virtanen 2011)

Organisaatiotasolla hallinto on toimintojen organisointia käytettävissä olevilla resursseilla tavoitteiden saavuttamiseksi. Hyvään hallintoon liittyy kaiken tämän tekeminen tehokkaasti, laillisesti ja eettisesti. Tehokkuuteen liittyvät tuottavuus, taloudellisuus ja vaikuttavuus. Hallinto koskettaa organisaatiossa työskenteleviä toimijoita ja se on tapa jäsentää organisaation toiminta yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Hallinto sijaitsee organisaatioissa poliittisen toiminnan ja kohdetoiminnan välissä toteuttamalla ylemmän asteen päätöksiä ja ohjaamalla niitä käytännön toiminnan tasolle ja vastaamalla tuloksista. (Cornforth & Spear 2010; Virtanen 2011)

Hallinnossa tapahtuu johtamista. Johtaminen on prosessi, jonka avulla organisaatiossa tapahtuvat päätökset etenevät vaiheittain ja muuttuvat vähitellen toimenpiteiksi. Johtaminen on toimintaa, jonka avulla organisaatioiden tavoitteita toteutetaan ihmisten työpanosten ja voimavarojen avulla. Johtamiseen kuuluvat suhteet esimiesten ja alaisten välillä. Johtamissuhteet noudattavat organisaation sisäisiä toimivaltarakenteita ja päätöshierarkiaa. Johtaminen jakautuu organisaation hierarkiassa alaspäin ja työntekijät vastaavat heille määritetyn työtehtävän johtamisesta. Esimerkiksi alempi johtaja joutuu ottamaan huomioon ylemmän johtajan linjaukset jakaessaan ohjeistuksia alaisilleen. Johtaminen on organisaation sisäinen tapa toteuttaa strategiaansa, kun taas johtajuus on yksilön toteuttamaa ja ihmisiin kohdistuvaa vuorovaikutusta. (Seeck 2008, 18-19; Virtanen 2011)

Organisaatioiden kehitykseen liittyy verkoston ja verkostoitumisen käsite, joka nousi tietoisuuteen 1990-luvulla. Verkostolla tarkoitetaan useamman organisaation tapaa organisoida jokin yhteinen tekeminen. Verkostoituminen tapahtuu kunkin organisaation omien tavoitteiden pohjalta, mutta yhteisen intressin ympärille. Järkevästi toteutettuna verkosto on joustava ja hierarkiaton vuorovaikutussuhde eri toimijoiden välillä. Tuottaakseen positiivisia tuloksia verkoston sisällä on vallittava luottamus, yhteisymmärrys ja toisia osapuolia tukeva ilmapiiri, jossa toimijoiden resurssien ja roolien avulla pyritään yhteistyössä tuottamaan lisäarvoa kunkin organisaation omaan toimintaan. (Linnamaa & Sotarauta 2000, 33-38)

4.1.2 Organisaatioiden hybridisaatioteoria

Tutkimuksen teoriataustan yhtenä osa-alueena on David Billisin hybridisaatioteoria, jonka avulla käsitteellistän julkisen sektorin urheilulukioissa tapahtuvan joukkuepallolutoiminnan rakenteita ja niiden luonnetta verrattuna eri sektoreiden toimintaperiaatteisiin. David Billis (2010a; 2010b) esittelee organisaatioiden toimintatapojen muutosta kuvaavan hybridisaatioteorian aihetta käsittelevässä kokoomateoksessa. Hybridisaatiossa kolmen sektorin, julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin, organisaatioiden toimintatavat ottavat vaikutteita ja muuttuvat kohti toisten sektoreiden perinteisiä toimintamalleja. Organisaatioista tulee hybridiorganisaatioita, joiden perusta on omalla sektorillaan, mutta toiminnoissa on

havaittavissa toisten sektoreiden toimintatapojen piirteitä toiminnan tehostamiseksi ja kehittämiseksi.

Billisin (2010a) mukaan hybridiorganisaatioiden määrä on kasvanut jatkuvasti eri aloilla viimeisten vuosikymmenien aikana. Ilmiö on peräisin länsimaisia hyvinvointivaltioita koskettaneesta taloudellisesta lamasta, jonka jälkeen kolmannen sektorin organisaatioiden voimavarojen arvostus nousi. Kolmannen sektorin organisaatioiden käyttö julkisen sektorin toimintapolitiikassa ja palvelujen toimeenpanossa kasvoi. Harrisin (2010) mukaan julkisen ja kolmannen sektorin hybridisaation yleistymiseen ovat johtaneet yhteistyön tarve, julkisen sektorin säännökset, markkinoiden toimintaperiaatteiden yleistyminen ja odotukset paikallisten yhteisöjen tiiviyyteen. Samalla uusi julkisjohtamisen oppi eli New Public Management ravisteli julkisen sektorin toimintatapoja. (Harris 2010) Billis (2010a) käsittelee teoriaansa ensisijaisesti Isossa-Britanniassa esiintyvien organisaatioiden kautta.

Jotta voi havaita hybridisaatiota, on ensin tunnettava jokaisen sektorin toimintalogiikan ominaispiirteet. Jokaisella sektorilla on Billisin (2010b) mukaan omat ominaispiirteensä, jotka voidaan erottaa viiden rakenteellisen elementin perusteella. Jokaisella sektorilla on kaikki viisi elementtiä, mutta niiden muodostuminen vaihtelee sektoreittain. Nämä viisi elementtiä ovat omistajuus, hallinto, toiminnalliset tavoitteet, henkilöresurssit ja muut resurssit. Elementtien sisällöstä muodostuu jokaisen sektorin toimintalogiikka (taulukko 2). Tässä mallissa tyypillistä yksityisen sektorin organisaatiota edustaa yritys, julkista sektoria virasto ja kolmatta sektoria yhdistys. On kuitenkin muistettava, että esimerkiksi julkisella sektorilla on monia alatasoja valtiosta aluehallintovirastoihin ja kuntiin. Kolmannen sektorin organisaation tunnusmerkeiksi Billis (2010b) luettelee itsenäisyyden, vapaaehtoistyövoiman käytön, jäsenien läheisyyden toimintaan ja päämäärätietoisuuden. Teorian toimintalogiikat ovat suuntaa antavia ja elementtien sisällöt pelkistettyjä, jotta organisaatioiden rakenteita pystytään erottelemaan toisistaan.

Taulukko 2. Yksityisen, julkisen ja kolmannen sektorin rakenteiden elementit ja periaatteet, käsitteet suomennettu (Billis 2010b, 55).

Sektoreiden periaatteet → Elementit ↓	Yksityinen sektori	Julkinen sektori	Kolmas sektori
Omistajuus	Osakkeenomistajat	Kansalaiset	Jäsenet
Hallinto	Omistusoikeus	Julkiset vaalit	Yksityiset vaalit
Toiminnalliset tavoitteet	Markkinat ja yksilöllinen valinta	Julkiset palvelut ja yhteinen valinta	Sitoutuminen yhteiseen päämäärään
Henkilöresurssit	Palkatut työntekijät	Virkamiehet	Jäsenet ja vapaaehtoiset
Muut resurssit	Myyntitulot ja palkkiot	Verot	Jäsenmaksut, avustukset ja lahjoitukset

Omistajuus on elementeistä laajin ja vaativin määriteltävä. Omistajuus sisältää organisaation päätäntävällän ja sen perustelut. Omistajuuden ilmeneminen heijastuu Billisin (2010b) teoriassa myös hallintoon. Hallinnolla viitataan tässä tapauksessa organisaation johdon valintatapaan ja toimintojen organisointiin. Omistajilla on valtaa vaikuttaa organisaation toimintoihin, mutta he voivat käyttää sitä eri tavoin.

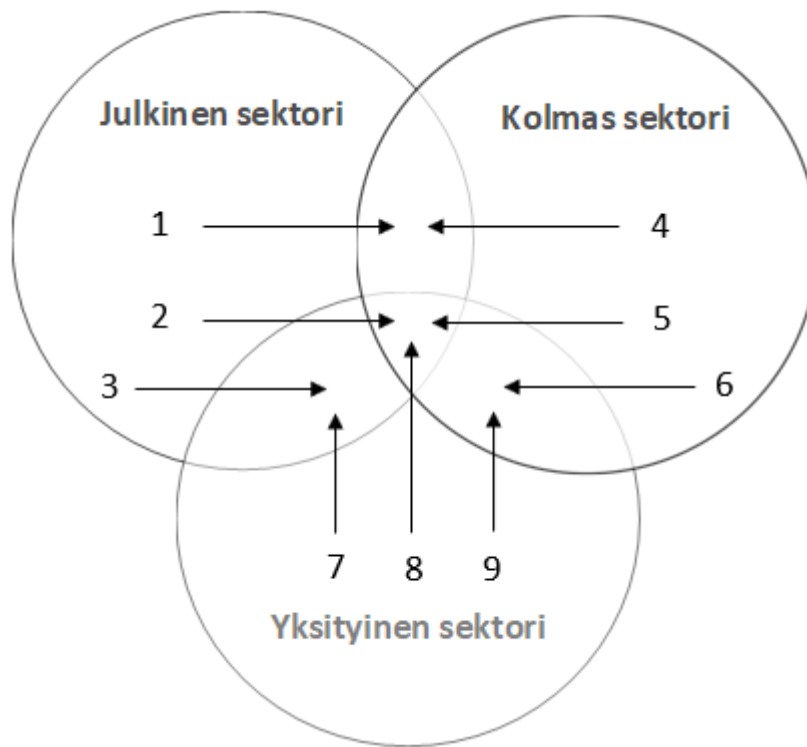
Omistajuutta on olemassa virallista, aktiivista ja pääasiallista. Virallinen omistajuus ilmenee lainsäädännöllisenä perusteena, kuten yritysten omistuksessa. Joskus viralliset omistajat voivat olla passiivisia, jolloin heillä ei ole todellista vaikutusta käytännön toimintaan. Aktiivisessa omistajuudessa päätäntävällän omistajat käyttävät oikeuttaan. Julkisella sektorilla passiivinen ja aktiivinen omistajuus ilmenee selkeimmin julkisissa vaaleissa, jossa kansalaiset voivat käyttää äänioikeuttaan äänestämällä tai jättää äänestämättä. Pääasiallista omistajuutta taas tapahtuu organisaation arkipäivän toiminnoissa. Pääasiallisia omistajia ovat ne, jotka voivat toiminnallaan vaikuttaa organisaation päivittäiseen toimintaan. Julkisen sektorin tapauksessa tämä tarkoittaa vaaleilla vallittuja edustajia. Julkisen sektorin palveluksessa olevia henkilöitä voidaan palkata myös muulla tavoin kuin äänestämällä. Kolmannella sektorilla omistajuus on

organisaation jäsenillä, joilla on äänioikeus yhdistyksen sisäisissä vaaleissa. Myös kolmannella sektorilla jäsenien aktiivisuus voi vaihdella, tosin julkista sektoria vähemmän, äänettömänä taustalla pysyvistä jäsenistä aktiiviseen ja toimintaa ylläpitävään pieneen joukkoon. (Billis 2010b)

Toiminnallisissa tavoitteissa erottuu kunkin sektorin perinteinen tavoite ja toimintalogiikka. Yksityisellä sektorilla yritys pyrkii tuottamaan taloudellista voittoa omalla liiketoimintalallaan, jonka omistajat ovat määritelleet. Julkinen sektori taas pyrkii turvaamaan hyvinvointivaltion kansalaisten perusoikeudet ja julkiset palvelut. Kolmannen sektorin yhdistys toteuttaa omaa ideologiaansa alan mukaan. (Billis 2010b) Esimerkiksi urheilussa tämä ilmenee urheiluseuran suuntautumisena huippu-, kilpa- tai nuorisourheiluun tai liikunnalliseen kasvatukseen.

Henkilöresurssit käsittävät ne henkilöt, joita organisaatiolla on käytettävissä päivittäisessä toiminnassa. Yksityisellä ja julkisella sektorilla tämä tarkoittaa sopimuksellisesti sidottuja työntekijöitä, kolmannen sektorin perinteisessä mallissa yhdistyksen jäseniä ja vapaaehtoisia. Muut resurssit taas ovat pääasiassa taloudellisia tulonlähteitä, joiden avulla ylläpidetään organisaation toimintaa. Yksityisen sektorin resurssit muodostuvat myyntituloista, julkisen sektorin veroista ja kolmannen sektorin jäsenmaksuista sekä erilaisista avustuksista. (Billis 2010b)

Ilmentääkseen hybridisaatiota Billis (2010b) on luonut hybridisaatiovyöhykkeitä kuvaavan mallin (kuvio 7). Tutkija linjaa jokaisen organisaation omaavan juuret omalla sektorillaan, mutta hybridisoituessa ne omaksuvat toisten sektoreiden toimintaperiaatteita. Näin hybridiorganisaation malleja on yhdeksän erilaista. Billisin mukaan sektorirajojen hämärtyminen ei ole oikea termi, vaan organisaatiot ainoastaan muuttavat toimintalogiikkaansa rakenteiden pysyessä edelleen omalla sektorillaan. Tätä ilmiötä Billis selittää hybridisaation käsitteellä. Jokainen organisaatio voidaan määrittää kuuluvaksi joko puhtaasti omalle sektorilleen tai jollekin hybridivyöhykkeistä. Hybridisaatiomallin voimasuhteet vaihtelevat valtiosta toiseen. Sektoreiden toimintalogiikat ovat eri maissa erilaisia poliittisista, rakenteellisista ja taloudellisista tekijöistä riippuen. (Billis 2010a; Billis 2010b)

1. Julkinen/Kolmas	4. Kolmas/Julkinen	7. Yksityinen/Julkinen
2. Julkinen/Yksityinen/Kolmas	5. Kolmas/Julkinen/Yksityinen	8. Yksityinen/Julkinen/Kolmas
3. Julkinen/Yksityinen	6. Kolmas/Yksityinen	9. Yksityinen/Kolmas

Kuvio 7. Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin hybridivyöhykkeet, käsitteet suomennettu (Billis 2010b, 57).

Billisin (2010a) mukaan hybridioorganisaatiossa ilmenevä hybridisaatio voi olla pinnallista (shallow) tai juurtunutta (entrenched). Pinnallisessa hybridisaatiossa toisen sektorin toimintatapojen omaksuminen on vähäistä ja tapahtuu vain jossakin elementissä, eikä se vielä vaikuta organisaation toimintaan merkittävästi. Hybridisaatio on kuitenkin prosessi, joka kehittyy vähitellen. Hybridisaation vahvistuessa voidaan puhua juurtuneesta hybridisaatiosta, jossa organisaation toimintalogiikassa voidaan havaita useamman elementin vaikutteita muiden sektoreiden organisaatioiden toiminnasta. (Billis 2010a; Saukkonen 2013)

Billis käsittelee hybridisaatiota eniten kolmannen sektorin organisaatioiden kautta, koska niiden toiminnassa voidaan nykypäivänä nähdä yleisimmin hybridisaation merkkejä. Yksi askel kohti hybridisoitumista voi olla esimerkiksi kolmannen sektorin organisaation palkatessa työntekijöitä. Esimerkiksi kolmannen sektorin organisaation palkatessa palvelukseensa

jäsenen, joka on aikaisemmin hoitanut tehtäviä vapaaehtois pohjalta, voidaan lukea pinnalliseksi hybridisaatioksi. Palkkaaminen ei suuresti muuta yhdistyksen toimintalogiikkaa, vaan ainoastaan selkeyttää työnjakoa. Kolmannella sektorilla palkatut työntekijät voivat ilmentää myös organisaation omistajuutta suurella työpanoksellaan, mikäli yhdistyksen jäsenistö ei osallistu toimintaan aktiivisesti. Työntekijän palkkaaminen ei kuitenkaan aina ole merkki hybridisaatiosta. (Billis 2010b)

Juurtunut hybridisaatio voi ilmetä organisaatiossa joko hallinnollisesti tai toiminnallisesti. Hallinnollisesti kehittyvässä hybridisaatiossa organisaation hallituksessa tai johtoryhmässä on vastuutehtävissä muiden sektoreiden edustajia, jotka vaikuttavat organisaation toimintaan jollakin tapaa, esimerkiksi taloudellisesti tai lisäämällä yleistä vaikutusvaltaa. Hallinnollista hybridisaatiota voi myös tapahtua organisaation tehdessä ja vastaanottaessa lahjoituksia, sopimuksia tai myyntiä. Tällöin organisaation toimintaan voivat vaikuttaa esimerkiksi poliittiset tai taloudelliset tekijät. (Billis 2010b)

Toiminnallisella tasolla juurtunut hybridisaatio tarkoittaa vakiintunutta ja organisaation toimintoihin merkittävästi vaikuttavaa toimintaa. Kolmannen sektorin organisaatiossa tämä vaihe voi tulla vastaan, kun palkatut työntekijät muuttuvat merkittäviksi voimavaroiksi organisaation arjessa ja joita ilman sen hetkinen toiminta ei enää onnistuisi. Samalla organisaatio omaksuu yritysmäisiä puhediskursseja ja palkitsemisjärjestelmiä. Tämän myötä organisaation päätöksenteossa alkaa usein esiintyä hierarkiaa. Näin kolmannen sektorin organisaatio on omaksunut yksityisen sektorin piirteitä työntekijöiden kautta ja vastaavasti julkisen sektorin periaatteita hierarkian muodossa. (Billis 2010b)

Hybridisaatioteoria sisältää pinnallisen ja juurtuneen hybridisaation lisäksi luonnollisen (organic) ja säädetyt (enacted) hybridisaation. Luonnollisesti kehittynyt hybridisaatio on juurikin yllä kuvatun mukaista asteittaista kasvamista ja muokkautumista kohti toisten sektoreiden hybridivyöhykkeitä. Säädetyssä hybridisaatiossa organisaatiot sijoittuvat toiminnan alusta lähtien hybridivyöhykkeille. Syitä säädetyt hybridiorganisaation perustamiseen voi olla useita, mutta usein perusteet voivat liittyä yhteistyökumppanuuksiin, verkostoihin, hankkeisiin, projekteihin ja ryhmiin yli sektorirajojen. Tällaiset organisaatiot ovat

rakenteeltaan näennäisesti itsenäisiä, mutta niillä on sidoksia muihin organisaatioihin. Esimerkiksi julkisen sektorin omistama yhtiö, joka toimii markkinoilla yksityisen sektorin yritysten tapaan, voivat toteuttaa säädetyn hybridioorganisaation ilmentymää. (Billis 2010b; Saukkonen 2013)

Hybridisaatio voi kehittää organisaatiota, etenkin jos se tapahtuu organisaation omasta halusta ja tavoitteiden mukaisesti. Lisäksi hybridisaatio saattaa olla tapa löytää uudenlaisia toimintamalleja yhteiskunnan muutoksissa. Hybridisaatio ei kuitenkaan ole automaattisesti avain menestykseen, vaan toiminnan täytyy olla suunniteltua ja tarkoituksenmukaista. (Billis 2010b) Kontekstista, toimintatavoista ja tuloksista riippuen hybridisaatio voi vaikuttaa positiivisesti tai negatiivisesti organisaation talouteen, suorituksiin, toimintakulttuuriin tai hallintoon (Karré 2012).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tämä tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusaineistoa tarkastellaan kokonaisuutena, jonka avulla kaikki tutkimuskysymykset pyritään ratkaisemaan tulkintojen avulla. Laadullinen tutkimus on arvoitusten ratkaisua, jossa lopullisten tulkintojen on pädettävä koko aineistoon, sillä kvantitatiivisiin tutkimuksiin kuuluvia tilastollisia poikkeamia ei sallita. (Alasuutari 2011, 31) Kvalitatiivinen aineisto on usein ilmaisullisesti rikasta, monitasoista ja kompleksista. Se on pala tutkittavaa maailmaa, joka ei koosta tutkimukseen kaikkia puolia tutkittavasta ilmiöstä, mutta luo mahdollisuuden perehtyä haluttuihin näkökulmiin tiiviimmin. (Alasuutari 2012, 65-67) Tutkimuksen teoreettisen taustan kartoittaminen ja kirjoittaminen on aloitettu ennen empiirisen aineiston keräämistä teoreettisen viitekehyksen luomiseksi. Teoreettinen aineisto on viimeistelty empiirisen aineiston keräämisen yhteydessä.

5.1 Tutkimuksen teoreettinen ja metodologinen lähestymistapa

Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarkastellaan aina ennalta määritellystä näkökulmasta, joka muodostaa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen. Aineistosta saatavat havainnot ovat johtolankoja tutkimusaiheena olevan ilmiön selittämiseen. Teorian avulla voidaan ymmärtää empiirisiä havaintoja ja perustella ne osaksi tutkittavaa ilmiötä. (Alasuutari 2012, 60-62) Tässä tutkimuksessa teoreettinen viitekehys muodostuu urheilijan kehittymisen teorioista ja organisaatioiden hybridisaatioteoriasta, joiden kautta tarkastelen Suomen urheilulukiojärjestelmän toimintaa ja pyrin ymmärtämään sen toimintalogiikkaa sekä kolmannen sektorin urheiluorganisaatioiden toimintamallien muutoksia ja ammattimaistumista.

Tutkimuksen metodologia rakentuu sen tieteenfilosofisen näkemyksen pohjalta, jonka pohjalta todellisuutta tarkastellaan. Ontologian avulla tutkija rakentaa ymmärryksen tutkittavan kohteen olemassaolosta. Ontologia tarkastelee todellisuuden luonnetta. Epistemologian kautta voidaan tarkastella tutkija suhdetta tutkittavaan todellisuuteen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 125-126; Varto 1992, 30-31 & 39-43) Tutkimuksessa on hyödynnetty fenomenologis-

hermeneuttista ajattelutapaa, jossa ilmiötä ja sen kieltä pyritään ymmärtämään omassa kontekstissaan. Tutkittavat kohteet ovat subjekteja, jotka jäsentävät maailmaa omasta ympäristöstään. Tulkinnan avulla pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen merkitysrakenteita. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 28-33; Varto 1992, 58-61) Fenomenologia pyrkii ennakkoluulottomaan havainnoimiseen, jossa tutkija katselee ilmiötä avoimesti ilman ennakkoluuloja. Ilmiön kuvailun esimerkkien, ilmenemisen, merkitysrakenteiden tutkimisen ja niiden tulkitsemisen avulla tutkija syventyy ilmiöön käsitteellistämällä sen ympärille muodostuneita rakenteita, jotka kokoavat tiedossa olevat yksityiskohdat. (Varto 1992, 86-89) Hermeneuttisessa kehässä tutkijan oman esiyymmärryksen tiedostaminen vapauttaa huomion kiinnittämisen ilmiöstä kumpuaviin merkityksiin, josta ne rakentuvat ja syventyvät vähitellen kehämäiseksi prosessiksi (Varto 1992, 69). Ruoranen ja kumppanit (2016) ovat käyttäneet vastaavaa tutkimusasetelmaa omassa asiantuntijahaastatteluihin pohjautuvassa tutkimuksessaan.

Tätä tutkimusta voi luonnehtia teoriaohjaavaksi tai -sidonnaiseksi tutkimukseksi, jossa aineiston analyysissä on teoreettisia kytkentöjä, mutta analyysi etenee kuitenkin aineiston ehdoilla. Tällöin tutkimus etenee ilmiöpohjaisesti, mutta teoreettiset käsitteet luovat tulkintakehyksen. Mikäli ilmiö on rakenteiltaan kompleksinen ja monipuolinen, voidaan sitä tarkastella useista näkökulmista useiden eri teorioiden kannalta. Tätä kutsutaan abduktiiviseksi ajattelutavaksi. Muita ajattelutapoja teorian hahmottamiseen ovat teoria- ja aineistolähtöiset ajattelutavat. Teorialähtöisessä tutkimuksessa ilmiötä tarkastellaan jonkun teorian pohjalta ja tutkitaan vastaako se ennalta laadittua hypoteesia. Tällainen päättelyn logiikka voidaan ajatella olevan deduktiivisesti yleisestä yksityiseen suuntautunutta. Aineistolähtöisessä tutkimuksessa taas edetään aineiston ehdoilla ja edetään induktiivisesti yksityisestä yleiseen käsitteellistämällä ilmiö ja luomalla siitä teoreettinen kokonaisuus. (Eskola 2010; Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-100 & 108-120)

Tutkimuksen metodit muodostavat ne käytännöt ja toimintatavat, joilla tutkija tuottaa havaintoja. Metodi on tutkijan sääntökirja, joiden avulla tutkimuksesta on mahdollista saada päteviä ja luotettavia tuloksia ilman omien ennakkoluulojen irrallista todistelua. Metodin on sovittava yhteen teoreettisen viitekehyksen kanssa. (Alasuutari 2012, 63-64) Tämän

tutkimuksen keskittyessä ilmiön kartoittamiseen ja ymmärtämiseen, on analyysin huomion oltava haastattelujen sisällössä, ei muodossa tai ilmaisutavassa.

Tässä tutkimuksessa aineiston totuudenmukaisuutta on pyritty lisäämään käyttämällä humanistista metodia, jossa tutkittaville on pyritty antamaan kaikki mahdollinen tieto tutkimuksen tarkoituksesta luottamuksen lisäämiseksi ja kaiken tarvittavan informaation löytämiseksi. Tätä tukee tutkimuksen kohdistuminen rakenteisiin ja toimintatapoihin henkilökohtaisten motiivien sijaan. Humanistisen metodin vastakohtana on mekanistinen metodi, jossa tutkittaville annetaan vain rajoitetusti tietoa tutkimuksen tavoitteista tai toteutustavoista. (Alasuutari 2012, 73-74)

Tutkimusta voidaan lähestymistavaltaan kuvailla soveltavaksi yhteiskuntatieteelliseksi tapaustutkimukseksi. Tapaustutkimuksessa tarkoituksena on tarkastella yhtä tai useampaa tapausta mahdollisimman tarkasti ja tuottaa yksityiskohtaista tietoa, jotta sitä voidaan ymmärtää ja tulkita kokonaisvaltaisesti (Eriksson & Koistinen 2014, 4; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010; Syrjälä & Numminen 1988, 13). Tapauksena voidaan käyttää esimerkiksi ihmisiä, ryhmiä, yhteisöä tai ilmiötä, joita tutkitaan niiden omassa ympäristössään (Syrjälä & Numminen 1988, 5). Tapaukset on valittava, rajattava ja perusteltava selkeästi, jotta pystytään määrittelemään tutkittava ilmiö. Tapausten on muodostettava selkeä kokonaisuus. (Eriksson & Koistinen 2014, 4; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Yhteiskuntatieteelliselle tapaustutkimukselle on ominaista keskittyä ilmiöön, joka määräytyy jonkun tietyn kriteerin, esimerkiksi tapahtuman, toiminnon tai ryhmän, mukaan. Tapaustutkimus sopii erityisesti ajankohtaisiin tapauksiin, joista on olemassa vain vähän empiiristä tutkimusta. (Eriksson & Koistinen 2014, 4-5) Keskeisiä kysymyksiä ovat miten, miksi ja kuinka (Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 10; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010).

Tapaustutkimuksissa tavoitellaan analyttistä yleistämistä, jossa pyritään teorioiden yleistämiseen ja ilmiön kuvailuun sekä käsitteellistämiseen. Tapausten vertailun avulla tuloksia voidaan hyödyntää laajemmin ja ajatella tulosten siirrettävyyttä kontekstin sisällä oleviin muihin tapauksiin. Tutkimuksen ollessa kvalitatiivinen tutkimus, kysymyksessä on teoreettinen

yleistettävyys, joka tehdään aineistosta saatavien tulkintojen avulla. (Eskola & Suoranta 1998, 50-51; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010).

Tapaustutkimus on kontekstuaalista eli tutkittavia tapauksia pyritään ymmärtämään osana toimintaympäristöä. Kontekstista on eroteltavissa ulompi ja sisempi konteksti. Ulompi konteksti sisältää tapauksen taloudellisen, sosiaalisen ja poliittisen toimintaympäristön ja sisempi konteksti tapauksen oman rakenteellisen, kulttuurisen ja poliittisen ympäristön. Tämän lisäksi tutkijan on hahmotettava vuorovaikutussuhteet, jotka ovat kiinteässä yhteydessä tutkittavaan tapaukseen. (Eriksson & Koistinen 2014, 7-8) Tapaustutkimuksessa on tyypillistä käyttää useampia erilaisia aineistoja tutkimustuloksien saamiseksi (Eriksson & Koistinen 2014, 9; Saarela-Kinnunen & Eskola 2010). Tapausjoukko ei ole määritelty satunnaisesti, vaan ne on valittu tarkoituksellisesti jonkun ominaisuuden, erityisyyden tai edustavuuden mukaan. Tapaukset täsmentyvät usein tutkimusprosessin edistyessä. (Eriksson & Koistinen 2014, 26-27; Syrjäjä & Numminen 1988, 10 & 16)

Tutkimusta voidaan luonnehtia selittäväksi kollektiiviseksi tapaustutkimukseksi, joka hyödyntää ekstensiivistä ajattelutapaa. Selittävässä tapaustutkimuksessa pyritään selvittämään, miksi tapaus on juuri sellainen kuin se on ja miksi se on kehittynyt juuri sellaiseksi. (Eriksson & Koistinen 2014, 13) Eriksson ja Koistinen (2014, 13) viittaavat Pettigrewn (1997, 347) määrittelevän selittävän tapaustutkimuksen tavoitteeksi tutkimuskohteena olevan prosessin todellisuuden, dynaamisten piirteiden ja kontekstin vuorovaikutussuhteiden ymmärtämisen. Kollektiivisuus näkyy tutkimuksessa useiden tapauksien rinnakkaisuutena, jolla pyritään ilmiön parempaan ymmärtämiseen. Tutkittavat tapaukset ovat tyyliltään samantyyppisiä, jotta niiden jonkinasteinen vertailu ja liittäminen toisiinsa on mahdollista. (Eriksson & Koistinen 2014, 16) Tutkimuksen analyysi on luonteeltaan ekstensiivistä, jossa pyritään löytämään ilmiöstä yhteisiä ominaisuuksia tapauksien avulla ja yhdistämään ne teoreettiseen todellisuuteen (Eriksson & Koistinen 2014, 18-20)

5.2 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella Suomen urheilulukioissa tapahtuvaa joukkuepallolutoimintaa ja kartoittaa urheilulukioiden opiskelijoista muodostettujen joukkueiden sekä vähintään viisi kertaa viikossa yhdessä harjoittelevien ryhmien toimintaa. Tavoitteena on tutkia tapoja organisaatorakenteiden muodostamiseen ja syitä näiden toimintakokonaisuuksien perustamiseen. Tutkimuksen tavoitteet jäsentyvät kolmeksi tutkimuskysymykseksi:

1. Mihin Suomen urheilulukioihin on perustettu opiskelupäivän yhteydessä harjoittelevia palloilujoukkueita ja -ryhmiä?
2. Millaisia ovat urheilun ja lukiokoulutuksen yhdistävien joukkuepalloilun toimintamallien organisaatorakenteet?
3. Miksi urheilun ja lukiokoulutuksen yhdistäviä joukkuepalloilun toimintamalleja on perustettu?

Tutkimuksen avulla saadaan selville ilmiön tämänhetkinen tilanne Suomessa ja voidaan tutkia sen esiintymiseen liittyviä syitä.

5.3 Tutkimusaineisto

Tutkimus käsittelee ilmiötä, jota ei ole ennen tutkittu Suomessa, joten tutkimusaineiston keräämiseen on sovellettu erilaisia menetelmiä perusteellisen kartoituksen luomiseksi ja toiminnan käsitteellistämiseksi. Tutkimuksissa triangulaatiolla eli eri aineistojen, tutkijoiden, teorioiden tai menetelmien käytöllä samassa tutkimuksessa voidaan saada kattavampi kuva ilmiöstä. (Eskola & Suoranta 1998, 51-56; Laine, Bamberg & Jokinen 2007, 24-25) Tässä tutkimuksessa tutkimusaineiston keräämisessä on käytetty aineisto- ja menetelmätriangulaatiota, jossa tutkimusaineistoa on hankittu kahdella eri menetelmällä, kyselylomakkeilla ja teemahaastatteluilla. Menetelmätriangulaation avulla on ensin kartoitettu ilmiön yleisyyttä ja sen jälkeen syvennytty siihen.

Tutkimusaineiston sisällön käyn läpi seuraavissa tarkentavissa alaluvuissa. Tutkimuksen ensimmäisenä osa-alueena toimiva taustatietokysely on luonteeltaan perinteisesti kvantitatiiviseen tutkimukseen liitettävä kyselylomaketutkimus, jossa vastaajat vastaavat kysymyslomakkeella kysyttäviin kysymyksiin annettujen vaihtoehtojen pohjalta. Tutkimuksen toinen vaihe eli teemahaastattelut ovat luonnollinen tapa suorittaa kvalitatiivista tutkimusta.

5.3.1 Taustatietokysely

Tutkimusaineiston kerääminen aloitettiin sähköisellä taustatietokyselyllä, jonka tein Webropol-ohjelmalla suomeksi ja englanniksi (liite 2). Taustatietokysely sisälsi kolme pääkysymystä:

1. Onko urheilulukion oppilaista muodostettu palloilujoukkue, joka pelaa kilpailullista sarjaa?
2. Onko urheilulukion oppilaista muodostettu palloiluryhmä, joka harjoittelee yhdessä vähintään 5 kertaa viikossa, mutta ei pelaa yhdessä kilpailullista sarjaa?
3. Onko urheilulukioon suunniteltu tulevaisuudessa perustettavan uutta palloilujoukkuetta, joka pelaa kilpailullista sarjaa?

Jos vastaaja vastasi johonkin pääkysymykseen kyllä, hänet ohjattiin vastaamaan tarkentaviin kysymyksiin muun muassa lajista, harjoitusmääristä ja yhteistyökumppaneista. Mikäli vastaaja halusi vastata useamman joukkueen tai ryhmän puolesta, hän pystyi lisäämään tietoja useammasta tapauksesta.

Taustatietokyselyn toisen pääkysymyksen harjoitusmäärän asetin viiteen kertaan viikossa. Urheilulukiot antavat mahdollisuuksia harjoitella omaa lajia opiskeluaikana, joten uskoin lukioden tarjoavan harjoitusaikoja lähes poikkeuksetta vähintään muutamia kertoja viikossa. Siksi halusin määrän, joka erottaisi tutkittavat kohteet tavanomaisesta koulun ajalla tapahtuvasta harjoittelusta järjestäytyneemmäksi toiminnaksi. Päädyin viiteen harjoituskertaan viikossa, koska se tarkoittaisi keskimääräisesti yhtä harjoitusta opiskelupäivää kohden ja olisi jo merkki jonkinasteisesta järjestäytyneestä toiminnasta.

Taustatietokysely oli tarkoitettu urheilulukioiden palloilujoukkueiden ja -ryhmien toiminnassa jollain tapaa mukana oleville henkilöille. Koska ilmiön toiminnasta ei ollut vielä minkäänlaista järjestäytyntä tietoa, täytyi ensin selvittää sopivat henkilöt, jotka voisivat vastata kyselyyni.

Aloitin sopivan vastaajajoukon kartoittamisen soittamalla kaikille Suomen urheilulukioiden rehtoreille tai apulaisrehtoreille. Useamman puhelinsoitto kierroksen jälkeen sain yhteyden kolmeentoista edustajaan viidestätoista lukiosta. Esittelin asiani ja pyysin rehtoreilta sekä apulaisrehtoreilta sellaisten henkilöiden yhteystietoja, jotka tietäisivät asiasta parhaiten juuri kyseisen lukion osalta. Sain yhteensä 28 henkilön sähköpostiosoitteen, joille voisin osoittaa kyselyni. Nämä yhteyshenkilöt toimivat tutkimukseni asiantuntijoina.

Näiden 28:n asiantuntijan lisäksi lähetin taustatietokyselyni myös kaikille rehtoreille, mukaan lukien heille, joihin en saanut puhelinyhteyttä. Kyselyn oheen liitin tutkimuksen lähetekirjeen (liite 1) ja tietosuojailmoituksen. Koska kartoitin kunkin lukion toiminnan tämänhetkistä tilaa, ainoana tunnistetietona vastaajan piti kertoa lukion nimi, jonka puolesta hän vastasi. Muuten kyselyyn sai vastata täysin anonyymina. Jos vastaajat olivat käytettävissä seuraavan tutkimusvaiheen teemahaastatteluihin, he saivat jättää sähköpostiosoitteensa, joiden avulla voisin tarvittaessa olla heihin yhteydessä.

Taustatietokyselyn aineiston kerääminen suoritettiin marraskuussa 2019. Ensimmäisen lähetekirjeen lähettämisen jälkeen sain seitsemän vastausta. Kahden viikon kuluttua lähetin muistutuskirjeen, jonka jälkeen vastausmäärä kohosi kahteenkymmeneen (n=20). Vastauksissa oli edustettuna yksitoista Suomen urheilulukiota viidestätoista. Taustatietokyselyn lisäksi käytin aineistona joukkueita ja ryhmiä koskevia dokumentteja, joiden avulla täydensin taustatietokyselyn aineistoa (Haapalainen 2019; HoNsU 2019; Käpylän Pallo 2019; Nevala 2019; Nevala 2020; Pohjois-Haagan yhteiskoulu 2020; Santasport 2019; Suomen Koripalloliitto 2019; Suomen Lentopalloliitto 2020; Suomen Palloliitto 2019; Suomen Salibandyliitto 2020).

5.3.2 Teemahaastattelut

Taustatietokyselystä saadun aineiston pohjalta aloitin tutkimusaineistonkeruun toisen vaiheen eli teemahaastattelujen suorittamisen. Haastattelun perimmäisenä tavoitteena on saada tietoa jostakin asiasta, jolloin oikealta henkilöltä kysyminen on helpoin tapa saavuttaa se (Eskola & Suoranta 1998, 63; Eskola & Vastamäki 2010).

Haastattelut olivat luonteeltaan puolistrukturoituja teemahaastatteluja. Teemahaastatteluissa haastatteluiden runko on määritelty etukäteen valittujen teemojen pohjalta ja niitä käsitellään tarkentavien kysymysten avulla. Teemarunko ja haastattelukysymykset ovat samoja kaikille haastateltaville, mutta haastattelun kulku vaihtelee vuorovaikutustilanteessa tapahtuvien vastausten ja havaintojen mukaan. Teemahaastattelussa keskustelu voi siirtyä etäällekin aiotusta aiheesta haastateltavan kertoessa havaintojaan teeman ympäriltä ja haastattelijan etsiessä merkityksellisiä yksityiskohtia tutkimuskysymyksiinsä. (Eskola & Suoranta 1998, 64-66; Eskola & Vastamäki 2010; Tuomi & Sarajärvi 2009, 74-75)

Koska kaikki taustatietokyselyn vastaajat olivat oman lukionsa palloilutoiminnan asiantuntijoita, teemahaastattelujen tyypiksi valitsin asiantuntijahaastattelut. Laadullisissa tutkimuksissa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan jonkin ilmiön kuvaukseen, ymmärtämisen ja teoreettiseen tulkintaan. Siksi haastateltavien on tunnettava käsiteltävä ilmiökokonaisuus mahdollisimman kattavasti. Haastateltavien valinta täytyy olla harkittua, mutta tutkimuksen luotettavuuden kannalta laaja-alaista ja perusteltua. (Eskola & Suoranta 1998, 45-47; Tuomi & Sarajärvi 2009, 85-86)

Asiantuntijahaastatteluissa tarkoituksena on saada tietoa ja luoda kuvaus käsiteltävästä ilmiöstä sekä siihen liittyvistä prosesseista. Asiantuntija-asema voi johtua institutionaalisesta asemasta tai muunlaisesta osallisuudesta ilmiöön. Asiantuntijoita on usein rajattu määrä, joten he eivät ole korvattavissa samalla tavalla kuin kulttuurisiin merkityksiin keskittyvissä tutkimuksissa. (Alastalo & Åkerman 2010)

Asiantuntijahaastattelut sopivat tutkimukseen, mikäli kyseessä on erityisesti vähän tutkittu ilmiö tai saatavilla oleva dokumenttiaineisto on puutteellista ja hajanaista. Tällaisissa prosessikuvauksissa asiantuntijat ovat ilmiön ja siihen liittyvän päätöksenteon todistajia sekä tekijöitä. Haastattelut keskittyvät usein faktapitoiseen prosessikuvaukseen, mutta mukana on hyvä olla myös kulttuurisia merkityksiä koskevia kysymyksiä ilmiön yhteiskunnallisen merkityksen kuvaamiseksi. (Alastalo & Åkerman 2010)

Halusin haastatteluaineistooni mahdollisimman edustavan joukon, joka edustaisi mahdollisimman hyvin koko Suomen laajuudella, useissa eri lajeissa ja molempia sukupuolia koskettavaa toimintaa. Valitsin taustatietokyselyn aineistosta kahdeksan tapausta, jotka edustivat tätä näkemystä. Otin sähköpostitse yhteyttä haluamiini joukkueiden ja ryhmien asiantuntijoihin, jotka olivat jättäneet minulle yhteystietonsa. Sain sovittua haastattelut kaikkiin haluamiini toimintakokonaisuuksiin liittyen, joten teemahaastattelut kattoivat kuusi eri palloilulajia, neljä eri urheilulukiota ja toimintaa tasaisesti sekä poikien että tyttöjen osalta.

Kaikki teemahaastattelut suoritettiin helmi-maaliskuussa 2020 kasvotusten asiantuntijoiden työympäristössä. Kaiken kaikkiaan tein kahdeksan haastattelua kahdeksaa eri toimintakokonaisuutta koskien. Haastateltavina oli seitsemän eri asiantuntijaa, joista yhden asiantuntijan kanssa suoritin haastattelut kahden eri toimintakokonaisuuden osalta peräkkäisinä haastatteluina. Haasteltavien sitaattit on merkitty tuloksiin tunnisteilla H1-H8. Jokaisella haastateltavalla on oma tunnistenumerosa yhdestä kahdeksaan. Muilta osin haastateltavien identiteetti on anonymisoitu. Asiantuntijahaastatteluissa olennaista on haastateltavan tausta ja asema suhteessa ilmiöön (Alastalo & Åkerman 2010), joten ennen jokaista haastattelua selvitin haastateltavan roolin urheilulukioiden joukkuepalloilutoimintaan liittyen. Kävin jokaisen haastateltavan kanssa läpi samat teemat, mutta pohjatyöni avulla muotoilin kysymykset ja edistin haastatteluja jokaisen haastateltavan asemaan sopien. Olin myös tutustunut käsiteltävään joukkueeseen tai ryhmään taustatietokyselyn ja muun dokumenttiaineiston avulla.

Haastattelujen teemat lähetin kaikille haastateltaville etukäteen haastatteluajankohdan sopimisen yhteydessä. Teemoja olivat joukkueiden ja ryhmien tavoitteet, organisaatorakenteet, toimintatavat ja yhteistyökumppanuussuhteet. Näin haastateltavat pystyivät valmistautumaan

tilanteeseen haluamallaan tavalla. Nauhoitin kaikki haastattelut ääninauhurilla myöhempiä aineiston analyysia varten. Haastattelujen keskimääräinen kesto oli noin 45 minuuttia.

5.4 Tutkimusaineiston analyysi

Tutkimuksen analyysi edustaa luonteeltaan empiiristä analyysiä, jossa aineiston tunnistettavuus on häivytetty. Tutkimuksessa ei ole tärkeää yksilöidä yksittäisiä väitteitä, vaan luoda yleinen kuvaus ilmiöstä. Empiirisessä analyysissä on tutkimuksen luotettavuuden kannalta tärkeää avata aineistonkeruu- ja analyysimetodit sekä niiden perustelut. Empiirinen analyysi voidaan nähdä vastakohtana teoreettiselle analyysille, jossa tutkimus perustuu tietolähteiden osoittamiseen. Teoreettinen analyysi perustuu teorian, aiempien tutkimustulosten ja mittausten vertailuun. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 19-22)

Laadullisen analyysin tarkoitus on selkiyttää aineistoa, tiivistää sitä kadottamatta sen sisältämää informaatiota ja tuottaa uutta tietoa ilmiöstä. Analyysi on usein laadullisen tutkimuksen vaikein vaihe, koska siihen ei ole olemassa mekaanisesti selkeitä ja jokaiseen tutkimukseen sopivia analyysitekniikoita. Jokainen tutkimus on yksilönsä ja sitä pitää käsitellä sen mukaisesti. (Eskola & Suoranta 1998, 100) Analyysissä tapahtuva tulkintaa perustuu tutkittavien henkilöiden tulkintoihin tutkittavasta ilmiöstä. Tätä kutsutaan ensimmäisen asteen tulkinnaksi. Jotta voidaan tehdä tieteellistä tutkimusta, on tutkijan otettava analyysiin mukaan teoreettinen tausta, jolla hän pyrkii nousemaan teoreettisena subjektina ilmiön yläpuolelle ja luomaan siitä toisen asteen tulkintoja. Tutkijan ammattitaito mitataan tässä hetkessä, jossa ensimmäisen asteen tulkinnat liitetään teoreettiseen viitekehykseen luomalla niistä toisen asteen tulkintoja ja uusia merkityksiä. (Eskola & Suoranta 1998, 108) Tutkimuksen analyysi ja tulkinta on vastuullista ja aikaa vievää, sillä uusia näkökulmia voidaan löytää jatkuvasti. Periaatteessa aineistoa ei voi koskaan analysoida täydellisesti loppuun asti ja siksi tärkeintä onkin löytää se hetki, jolloin aineiston analyysin ja tulkinnan voidaan katsoa olevan riittävää. (Eskola & Suoranta 1998, 114)

Haastatteluiden jälkeen litteroin eli kirjoitin aineiston puhtaaksi tekstuaaliseen muotoon ääninauhoitteiden avulla. Luin koko aineiston läpi uudestaan kahteen kertaan. Tämän jälkeen

aloitin laadullisen tutkimuksen analyysin käyttämällä sisällönanalyysia. Sisällönanalyysi on yksittäinen metodi, jolla saatu aineisto erotellaan oleelliseksi aineistoksi, pelkistetään havainnot ja ratkaistaan arvoitukset. (Alasuutari 2012, 31-32; Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-92). Sisällönanalyysissa aineistoa on lähestytty ensin sen omilla ehdoilla, samalla kuitenkin tiedostaen teoriatausta. Haastattelujen purkamisen ja aineiston tutustumisen jälkeen analyysin vaiheita ovat ilmausten pelkistäminen ja samankaltaisuuksien etsiminen, ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen, alaluokkien yhdistäminen yläluokkiin ja yläluokkien käsitteellistäminen pääluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 107-117) Koko analyysin ajan aineistoa on tarkasteltava ainoastaan valitusta teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Analyysin pohjalta ratkaistaan arvoituksia eli tulkitaan tuloksia käyttämällä hyväksi teoreettista pohjaa. Lopuksi nostetaan esiin suurimmat ja mielenkiintoisimmat tulokset. (Alasuutari 2012, 33-38)

Tässä tutkimuksessa aineisto on teemoiteltu ja tyypitelty. Teemoittelussa pyritään löytämään aineistossa ilmeneviä teemoja, jotka kuvaavat ilmiötä. Onnistuakseen teemoittelu vaatii teorian ja empirian vuoropuhelua, jossa ne limittyvät toisiinsa päättelylogiikassa ja tutkimusraportissa. Tyypittelyssä teemojen sisältä etsitään samankaltaisuuksia, joista voidaan muodostaa ilmiölle ominaisia malleja. (Eskola & Suoranta 1998, 126-132) Teemoittelun avulla olen löytänyt syitä toiminnan perustamiseen, joiden pohjalta pystyin tyypittelemään toiminnan organisaattiorakenteita.

Koodasin aineiston kahteen otteeseen varmistaakseni analyysin sisäisen luotettavuuden ja estääkseni tulkinnallisen vaihtelun. Ensimmäisellä kerralla jaoin aineiston Excel-tiedostoon temahaastatteluiden mukaisella jaottelulla haastatteluteemoihin ja -kysymyksiin. Järjestelin aineiston haastattelukysymyksittäin niin, että poimin jokaisen haastateltavan kaikki siihen kysymykseen haastattelussa ilmenneet ilmaisut allekkain yhdelle välilehdelle. Näin aina yhdelle välilehdelle kertyi kaikkien haastateltavien viittaukset, jotka tulkitsin teoriapohjan ja aineiston perusteella kuuluvan esimerkiksi toiminnan perustamisen syihin. Lisäksi muodostin uusia luokkia esiin tulleista yksityiskohdista, joita toimintakokonaisuuksissa esiintyi. Haastattelut etenevät harvoin loogisesti, sillä muodostettuihin teemoihin liittyviä yksityiskohtia esiintyy vähitellen haastattelun edetessä. Tällä tavalla sain kokonaiskuvan ilmiön ympärille liittyvistä osa-alueista.

Ensimmäisen ja toisen analyysikerran välillä en tarkastellut aineistoa kolmeen viikkoon, vaan laajensin ymmärrystäni aiheesta perehtymällä vielä lisää alan kirjallisuuteen. Toisella analyysikerralla jaoin jokaisen ilmaisun sille kuuluvaan alaluokkaan, joista muodostin aineiston yläluokat. Esimerkkinä alaluokista ovat harjoittelun tehostaminen ja aikataulu, jotka yhdistyvät yläluokkaan harjoittelun riittävästä määrästä. Koodatussa aineistossa jokainen ilmaisu oli merkitty kirjainyhdistelmällä, jossa ensimmäinen kirjain merkitsi yläluokkaa ja toinen alaluokkaa. Yläluokista muodostui pääluokat, joita käsitteellistän aineiston ja teorian avulla. Pääluokat muodostivat toiminnan perustamisen tavoitteet, esimerkkinä yksilön kansainvälinen ammattilaisuus. Analyysin aikana jatkoin edelleen aineiston lukemista, koska aineiston perinpohjainen tunteminen on äärimmäisen tärkeää ja jokaisella lukukerralla saattaa löytyä uusia näkökulmia (Syrjälä & Numminen 1988, 126-127).

Tutkimuskysymyksiä analysoitaessa olen käsitellyt joukkueita ja ryhmiä yhtenä kokonaisuutena, joista olen erotellut vähitellen analyysin edetessä eri teemoja ja tyyppisiä. Vaikka osa tapauksista pelaa kilpailullista sarjaa ja osa harjoittelee yhdessä ilman otteluiden pelaamista, niiden tavoitteet, organisaatorakenteet, toimintatavat ja ominaispiirteet eivät eroa kyseisellä jaottelulla toisistaan. Sen sijaan kokonaisuuden sisällä on havaittavissa toiminnan rakenteiden vaihtelevuutta.

Analyysi tiivistyy tutkimusraportin kirjoittamiseen, jossa teoreettinen taustatieto ja empiirisen aineiston analyysi saavat kirjoitetun muotonsa. Raportin kirjoittaminen ei ole tutkimusprosessista erillinen osa-alue, vaan tutkimuksen lopullinen muoto saa viimeisen sinettinsä kirjoitusvaiheessa. (Eskola & Suoranta 1998, 170) Tämä tutkimuksen rakenne noudattaa perinteistä laadullisen tutkimuksen esitystapaa. (Eskola & Suoranta 1998, 175-178; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 244; Tuomi & Sarajärvi 2009, 153)

5.5 Tutkimusetiikka ja luotettavuus

Tässä tutkimuksessa on noudatettu tieteellisen tutkimuksen eettisiä käytänteitä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat tutkimustyön rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus tulosten tallentamisessa, analysoinnissa ja esittämisessä. Tutkimuksen toteutus on avattu

yksityiskohtaisesti. Hyvään tutkimukseen liittyvät luotettavuus, totuus ja objektiivisuus. Tieto on totta, jos se vastaa todellisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132-135)

Laadullisen tutkimuksen eettisiin kysymyksiin liittyvät valideetti eli luotettavuus ja reliabiliteetti eli toistettavuus. Luotettavuus voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen luotettavuuteen. Sisäisen luotettavuus on pätevyyttä, jossa tutkimuksen teoreettis-metodologiset lähtökohdat sopivat käsitteellisiin määritelmiin ja tutkimusmenetelmiin. Se esittää tieteellistä otetta ja tieteenalan hallintaa. (Eskola & Suoranta 1998, 154) Tutkimuksen on tutkittava, mitattava ja havaittava sitä mitä sen pitikin tutkia. Tutkijan on myös tiedostettava oma suhteensa tutkimusaiheeseen ja oman esiymmärryksen sekä ajatusten vaikutus tutkimuksen toteuttamiseen. Sisäisessä luotettavuudessa on muistettava myös analyysissa sattuneiden virheiden mahdollisuus. (Syrjälä & Numminen 1988, 136-137) Ulkoinen luotettavuus kuvaa aineiston ja siitä tehdyn analyysin, tulkintojen ja tulosten suhdetta sekä yleistettävyyttä. Havaintojen on kuvattava tutkimuskohdetta juuri sellaisena, kuin se on. (Grönfors 1982, 174 Eskolan & Suorannan 1998, 154 mukaan; Syrjälä & Numminen 1998, 142) Tutkimuksen luotettavuutta lisäävät esimerkiksi aineiston pätevyys ja riittävä koko sekä tutkimusmenetelmien triangulaatio. (Eskola & Suoranta 1998, 46-49; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 227-228)

Tutkimuksen toistettavuudella tarkoitetaan tutkimuksen toistettavuutta. Toistettavassa tutkimuksessa joku toinen tutkija voi päästä samalla tutkimusasetelmalla samoihin tutkimustuloksiin, eikä siinä esiinny ristiriitaisuuksia. Toistettavuutta lisää tutkimuksen yksityiskohtainen raportointi. (Eskola & Suoranta 1998, 155; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 226; Syrjälä & Numminen 1998, 143-145) Luotettavuuden ja toistettavuuden käytänteet on tärkeää muistaa erityisesti tapaustutkimuksissa, joita voidaan kritisoida luotettavuuden ja yleistettävyyden puutteesta sekä vähäisestä teoriasidonnaisuudesta (Syrjälä & Numminen 1998, 3)

Tutkimuksessa halutaan saada selville tosiasioita. Aineistoa on pyritty tarkastelemaan fakthanäkökulmasta (Alasuutari 2012, 69). Tutkimuksen aineiston muodostavat ilmiön asiantuntijoiden kyselylomakevastaukset ja temahaastattelut, jolloin heidän tietonsa ja

ymmärryksensä avulla luotua aineistoa on pyrittävä pitämään totuutena ilmiön tilanteesta. Saavuttaakseen haluttuja tuloksia tutkijan on saatava tutkittavat kertomaan heidän hallussaan olevan totuuden ilman sen muuntelua tai kaunistelua (Alasuutari 2012, 75). Vaikka tutkimuksessa käsitellään tosiasioita, jokaisen haastateltavan kertomukset ovat aina omasta näkökulmasta tuotettuja sosiaalisia konstruktioita (Eskola & Suoranta 1998, 103). Aineistoa käsitellessä tutkijan on aina huomioitava lähdekritiikki ja pyrittävä varmistamaan saatu tieto luotettavaksi tarkastelemalla aineistoa kokonaisuutena (Alasuutari 2012, 72; Alastalo & Äkerman 2010).

Tutkimusaihe on valittu tutkijan mielenkiinnon, esiymmärryksen ja ajankohtaisuuden pohjalta, mutta siihen liittyviä osa-alueita on käsitelty teoreettisen kirjallisuuden ja empiirisen aineiston vuoropuheluna. Minulla ei ole ollut sidoksia mihinkään tutkimuksessa käsiteltävään organisaatioon, enkä ollut tavannut ketään haastateltavaa ennen tutkimusta. Tutkimusaineistoa on käsitelty puolueettomasti, eikä tutkimuksen käsittelevää ilmiötä pyritä esittelemään positiivisessa tai negatiivisessa valossa, vaan tuloksissa esitellään kaikki aineistosta esiin nousevat yksityiskohdat.

Tutkimukseen osallistuneiden asiantuntijoiden anonyymiutta on varjeltu kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Asiantuntijoille lähetetyssä taustatietokyselyssä ainoana pakollisena tunnistetietona oli asiantuntijan edustaman urheilulukion nimi. He saivat jättää vastauksen nimettömänä, eikä heidän identiteettiään pystynyt jäljittämään Webropol-ohjelman tuloksista. Mikäli asiantuntijat olivat käytettävissä taustatietokyselyn jälkeisissä teemahaastatteluissa, he saivat jättää nimensä ja sähköpostiosoitteensa yhteyden ottamista varten kyselyn jälkeen olleeseen yhteystietolomakkeeseen. Lähetin taustatietokyselyn ja tietosuojailmoituksen sähköpostilla rehtoreille ja heidän nimeämille asiantuntijoilleen, jotka saivat lähettää kyselylomakkeen eteenpäin, mikäli tiedostivat ilmiötä kuvaavassa toiminnassa mukana olevan urheilulukion edustajan. Erään asiantuntijan pyynnöstä tein taustatietokyselystä myös englanninkielisen version sekä tietosuojailmoituksen, jotka lähetin hänen nimeämilleen asiantuntijoille.

Teemahaastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista ja ne tapahtuivat asiantuntijoiden omassa työympäristössä. Teemahaastatteluissa annoin asiantuntijoiden sanoa sanottavansa ja

mielipiteensä ilman, että olisin pyrkinyt vaikuttamaan heidän lausuntoihinsa tai johdatellut heitä sanomaan jotakin. Haastatteluissa ei ilmennyt erimielisyyksiä, eikä kukaan haastateltavista kieltäytynyt vastaamasta johonkin kysymykseen. Haastatteluiden äänittämiseen kysyin etukäteen luvan haastateltavilta. Haastattelut äänitin ääninauhurilla, josta siirsin ne heti haastattelun jälkeen tietokoneelleni ja poistin ne tämän jälkeen nauhurista. Litteroin haastattelut ja salasini niistä tunnistetiedot. Tutkimusta suorittavana tutkijana olen ainoana henkilönä päässyt käsiksi tutkimusaineistoon.

Anonyymiutta on vaalittu niin yksilöiden kuin organisaatioiden osalta tulosten raportoinnissa. Tarkoituksena ei ole yksilöidä, miten jonkin urheilulukion toimintamalli toimii, vaan luoda kokonaisvaltainen katsaus ilmiön ympärille luoduista ratkaisuista. Tutkimuksessa ei käsitellä arkaluonteisia asioita, mutta haastateltavia ja heidän edustamiaan organisaatioita ei eritellä tuloksissa anonyymiuden varmistamiseksi.

6 TULOKSET

Tässä tutkimuksen tulososiossa käyn läpi jokaisen tutkimuskysymyksen tulokset omassa alaluvussaan. Tuloksien lisäksi olen tulkinnut tuloksia ja luonut niistä johtopäätöksiä teoriapohjan avulla.

6.1 Urheilulukioiden järjestäytynyt joukkuepallolutoiminta on yleistynyt

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, mihin Suomen urheilulukioihin on perustettu opiskelupäivän yhteydessä harjoittelevia palloilujoukkueita ja -ryhmiä. Vuonna 2019 Suomessa pelasi kansallisissa palloilusarjoissa kahdeksan urheilulukion opiskelijoista muodostettua joukkuetta. Joukkueet keskittyivät neljään lajiin ja kahteen urheilulukioon. Käytännössä Suomessa toimii tällä hetkellä neljä palloilusarjoihin osallistuvaa toimintakokonaisuutta.

Poikien joukkueet (lukio, laji, joukkueen nimi, sarjataso):

- Kuortaneen lukio, lentopallo, Kuortaneen Urheiluopisto, miesten 1-sarja
- Kuortaneen lukio, lentopallo, Kuortaneen Urheiluopisto, miesten 2-sarja
- Mäkelänrinteen lukio, koripallo, HBA-Märsky, miesten 1A-divisioona

Tyttöjen joukkueet (lukio, laji, joukkueen nimi, sarjataso):

- Kuortaneen lukio, lentopallo, Kuortaneen Urheiluopisto, naisten 1-sarja
- Kuortaneen lukio, lentopallo, Kuortaneen Urheiluopisto, naisten 2A-sarja
- Kuortaneen lukio, jääkiekko, Team Kuortane, naisten Liiga
- Helsingin Mäkelänrinteen lukio, jalkapallo, HFA Märsky, poikien Helsingin U15 Ykkönen/Kakkonen
- Helsingin Mäkelänrinteen lukio, koripallo, HBA-Märsky, naisten Korisliiga

Joukkuemuotoisen toiminnan lisäksi Suomen urheilulukioissa opiskelupäivän yhteydessä tapahtuva järjestäytynyt palloiluharjoittelu on yleistä. Harjoittelu on koordinoitu aamuisin

ennen opiskelupäivää ja iltapäivisin välittömästi opiskelupäivän jälkeen tapahtuvaksi. Tällaista toimintaa tapahtuu neljässä lajissa seitsemässä eri urheilulukiossa.

Opiskelupäivien yhteydessä vähintään viisi kertaa viikossa harjoittelevat palloiluryhmät (lukio, laji, sukupuoli):

- Helsingin Brändö Gymnasium, käsipallo, pojat/tytöt
- Oulun Kastellin lukio, jalkapallo, pojat
- Kuortaneen lukio, jalkapallo, pojat
- Kuortaneen lukio, pesäpallo, pojat/tytöt
- Helsingin Mäkelänrinteen lukio, käsipallo, pojat/tytöt
- Jyväskylän Schildtin lukio, koripallo, pojat/tytöt
- Sotkamon lukio, pesäpallo, pojat/tytöt
- Vöyrin Vörå samgymnasium, jalkapallo, pojat/tytöt

Näiden lisäksi Suomen urheilulukioympäristössä tapahtuu monentyypistä urheilun ja opiskelun yhdistävää toimintaa. Mäkelänrinteen lukiossa salibandylla on oma huippu-urheiluohjelmansa, jossa pelaajat harjoittelevat neljästi viikossa opiskelupäivän yhteydessä. (Haapalainen 2019; Suomen Salibandyliitto 2020) Helsingin toimintaympäristössä Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia ja Rovaniemen toimintaympäristössä Lapin urheiluakatemia valittiin syksyllä 2019 Euroopan jalkapalloliiton UEFA:n kansainvälisen Elite Youth Academyn kohteiksi. Urheiluakatemit ja valitut yhteistyöseurat saavat nelivuotisen ohjelman aikana taloudellista tukea nuorten harjoittelun kehittämiseen. (Käpylän Pallo 2019; Santasport 2019) Pohjois-Haagan yhteiskoulu vastaa Helsinki Basketball Academyn yläkouluvaiheen harjoittelusta (Pohjois-Haagan yhteiskoulu 2020). Tuleville vuosille uutta palloilutoimintaa on ollut suunnitteilla Tampereen Sammon keskuslukiossa koripallossa ja lentopallossa.

Lisäksi urheilulukioiden nimissä osallistutaan urheiluoppilaitosten turnauksiin ja Koululiikuntaliiton sarjoihin. Taustatietokyselyn perusteella myös muissa urheilulukioissa on kehitetty erityyppisiä toimintaratkaisuja muutamia kertoja viikossa tapahtuvaan harjoitteluun

yhdessä lajiliittojen ja paikallisten seurojen kanssa, mutta yllä mainituissa kohteissa harjoittelu on tällä hetkellä organisoitu vahvimmin. Lukiot tekevät harjoittelun koordinoinnissa säännöllistä yhteistyötä paikallisten ammatillisten oppilaitosten, urheiluakatemioiden ja urheiluopistojen kanssa.

Joukkueiden ja ryhmien perustaminen on painottunut 2010-luvulle ja erityisesti kahteen viime vuoteen. Perustamisen lähtökohtana korostuu lajiliiton tai urheiluseuran aloite toimintamallin kehittämiseen. Vuosien 2018 ja 2019 aikana on perustettu 45 prosenttia kaikista urheilulukioiden palloilutoiminnan kokonaisuuksista. Urheilulukioiden joukkuemuotoisessa palloilutoiminnassa pisimmät perinteet omaa Kuortaneen lentopallotoiminta, joka on toiminut Suomen lentopalloliiton valmennuskeskuksena 2000-luvun alusta asti. Tätä ennen lajiliiton valmennuskeskustoimintaa tapahtui Tampereen Sammon keskuslukiossa ja Varalan urheiluopistossa (Suomen Lentopalloliitto 2020). Syksyllä 2019 Lentopalloliitto uutisoi valmennuskeskustoiminnan siirtyvän Tampereelle vuodesta 2022 eteenpäin (Suomen Lentopalloliitto 2019). Opiskelupäivän yhteydessä tapahtuvan ryhmäharjoittelun edelläkävijöitä ovat olleet Vöyrin jalkapallotoiminta ja Sotkamon pesäpallotoiminta, joissa harjoittelun juuret ulottuvat 1980- ja 1990-luvuille.

Urheilulukioiden palloilujoukkueita yhdistää niiden kehityskulku, jossa ennen joukkueiden perustamista ja kilpailullisiin sarjoihin osallistumista lukiossa on tapahtunut aamu- tai iltapäiväharjoittelua opiskelupäivän yhteydessä. Tällöin opiskelijat ovat iltaisin ja viikonloppuisin osallistuneet perinteisten seurajoukkueiden harjoituksiin sekä otteluihin. Tietyssä vaiheessa toiminta on kuitenkin muotoutunut joukkuemuotoiseksi toiminnaksi, jossa yhdessä harjoittelun lisäksi osallistutaan joukkueena kilpailulliseen sarjaan.

6.2 Organisaatorakenteet lajiliitto- tai seuravetoisesti

Tutkimuksen toisena tutkimuskysymyksenä oli tutkia urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminnan organisaatorakenteita. Urheilulukioiden palloilujoukkueiden ja -ryhmien toimintakokonaisuuksista puhuttaessa käytän organisaation käsitettä. Käsitän joukkueet ja ryhmät teoriataustan pohjalta pieniksi organisaatioiksi, jotka toteuttavat

palloilutoimintaa. Tämän takia käytän myös organisaatorakenteen termiä. Toiminnan rakenteista puhuttaessa toinen vaihtoehto olisi puhua hallintorakenteista, mutta organisaation käsitteen avulla pystyn tarkastelemaan ilmiötä hybridisaatioteorian avulla laajemmassa mittakaavassa ja useammista näkökulmista. Hallintorakenteiden käsite aiheuttaisi myös sekaannuksia hybridisaatioteorian hallinnon elementin takia.

Aineiston perusteella urheilulukioiden palloilutoiminnan organisaatorakenteet ovat rakentuneet verkostomaisesti julkisen sektorin oppilaitoksesta ja kolmannen sektorin toimijasta. Organisaatioista erottuu kaksi erilaista tyyppiä toiminnan rakentuessa joko lajiliitto- tai seuravetoisesti (taulukko 3).

Taulukko 3. Urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminnan organisaatorakenteiden tyypit tutkimuksen perusteella.

Urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminnan organisaatorakenteet	
<ul style="list-style-type: none"> • Urheiluakatemit ja urheiluopistot vastaavat asiantuntijapalveluista sekä koordinoinnista 	
Lajiliittovetoisesti	Seuravetoisesti
<ul style="list-style-type: none"> • Strategiapohjaisesti • Osa maajoukkuetoimintaa • Valmentajat lajiliiton tai urheiluakatemian palkkalistoilla • Nuorten Olympiavalmentajien tuki 	<ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyössä yhden tai kahden seuran kanssa • Valmentajat seuran tai kunnan palkkalistoilla

Urheiluakatemit ja urheiluopistot toimivat urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden yhteistyökumppaneina sekä rakenteiden mahdollistajina. Asiantuntijapalvelut, kuten fysioterapia- ja hierojapalvelut, ovat urheiluakatemioiden ja urheiluopistojen tarjoamia mahdollisuuksia. Urheiluakatemit ja -opistot koordinoivat päivittäisen harjoittelu- ja opiskelutoiminnan yhdistämistä sekä olosuhteiden tarjontaa. Joukkueiden ja ryhmien perustaminen vaatii toimiakseen resursseja, joita asiantuntijaorganisaatiot pystyvät tarjoamaan.

Aineiston perusteella lajiliittovetoiset organisaatiot toteuttavat toimintaa strategiapohjaisesti lajin huippu-urheiluohjelman mukaan. Organisaatiot ovat kiinteästi kytkettyinä nuorisomaajoukkue- ja valmennuskeskustoimintaan. Pitkän ajan tähtäimet pelaajakehitykseen tulevat lajiliitosta. Valmentajat ovat pääosin lajiliittojen maajoukkuevalmentajia, joten heidän työtehtäviinsä kuuluu lukiovalmennuksen lisäksi maajoukkue tehtävistä vastaaminen. Tällä tavalla valmentajille on mahdollista tarjota päätoimisia työpaikkoja. Näin pyritään myös turvaamaan ikäluokan maajoukkuevalmentajan tietoisuus ja vaikutusvalta päivittäisessä toiminnassa. Valmentajien palkanmaksussa vastuu on joko kokonaan lajiliitolla tai lajiliiton ja urheiluakatemia jakamana. Suomen Olympiakomitean Nuorten Olympiavalmentajien palkkatukia on myönnetty lajiliittovetoisiin toimintakokonaisuuksiin. Tällöin osa palkasta muodostuu 15 000 euron arvoisesta tuesta vuodessa.

Lajiliittovetoisten organisaatioiden pelaajavalinnat muodostuvat vahvasti maajoukkue toiminnan ympärille. Pelaajia on tarkkailtu maajoukkueleireillä ja yläkoululeirityksissä, joissa toimintaa voidaan suositella nuorille, joille toiminnan katsotaan sopivan. Pelaajatarkkailun tukena on urheilulukioiden yhteishaku. Näin suurin osa pelaajista on maajoukkuepelaajia.

Seuravetoisten organisaatioiden toiminta rakentuu seurayhteistyössä. Valmentajien palkanmaksajana voi toimia seura, kunta tai seura ja kunta yhdessä. Kunnan toimiessa palkanmaksajana seurat säästävät hallintokustannuksilta. Mikäli seura on mukana maksamassa osan valmentajan palkasta, hänen työtehtäviinsä kuuluu lukiovalmennuksen lisäksi seuravalmennusta. Seuravetoiset organisaatiot vastaavat ainoastaan urheilijoiden harjoittelusta eli ne eivät pelaa kilpailullisia sarjoja yhtenä joukkueena. Osa urheilijoista kuuluu valmentajien alaisiin joukkueisiin, kun taas osa edustaa toimintakokonaisuudesta erillään olevia joukkueita, esimerkiksi kotipaikkakuntansa joukkuetta.

Mukana olevien urheilijoiden edustaessa useita joukkueita, yksilöllisessä harjoittelussa korostuu vastuunjako ja keskusteluyhteys pelaajan seuraan. Kommunikaatio seuroihin on vaihtelevaa ja se mainitaan yhdeksi kehityskohteeksi.

”Harjotuksen päätösvalta tehdään aina yhdessä seuravalmentajan kanssa. Se on mun mielestä todella tärkeä, että se tehdään niin, koska se että minkälainen siitä pelaajasta, että se kehittyy niin, on paljon kiinni siitä että me saadaan hyvä rytmi siihen viikkoon ja järkevä rytmi. Ja se keskustellaan seuravalmentajan kanssa ja sit se keskustellaan pelaajan kans. Ja sit sen jälkeen tehdään päätös, että miten se toteutetaan ja meillä on tietty osaaminen täällä ja tietty painopisteet mihinkä me halutaan keskittyä. Ja sit me keskustellaan seuravalmentajan kanssa, että mitkä asiat me otetaan ja mitkä seuravalmentaja ottaa. Että yritetään aina niin, että me ei niinku kilpailla seuraa vastaan, vaan että me ollaan seuran tuki.” (H4)

”Se hyvin paljon kulminoituu sinne oman seuran valmentajaan, miten aktiivisesti hän on yhteydessä, mut sit sitä yhteydenpitoa on, mutta sitten taas sen akatemiavalmentajan oma aika, että hän ottas kaikkiin joukkueisiin yhteyttä, on aika rajallinen. Tuota ennemminkin niin päin, että kaikki aktiiviset valmentajat meiltä päin saa vastauksia, kun se että me ollaan niinku se aloitteen tekijä ja 50 valmentajalle soitellaan.” (H1)

Organisaatorakenteiden ja tavoitteiden pohjalta toimintakokonaisuudet voidaan nähdä Itkosen (1996) ja Kosken sekä Mäenpään (2018) seuratyyppejä mukailien kilpailullis-kasvatukselliseksi seuroiksi, jotka toteuttavat toiminnassaan huipulle tähtäävää kilpaurheilua ja lajikulttuuriin sosialisoitumista. Vaikka organisaatiot tähtäävät tuottamaan kansainvälisiä huippu-urheilijoita, niillä ei ole julkisuus-markkinallisten seurojen liiketoimintaa eikä suurta medianäkyvyyttä.

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden elementtejä voidaan tarkastella hybridisaatioteorian (Billis 2010b) avulla. Hybridisaatioteorian rakennetekijät organisaation elementeiksi ovat omistajuus, hallinto, toiminnalliset tavoitteet, henkilöresurssit ja muut resurssit. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden elementtejä on analysoitu teemoittelun ja tyypittelyn pohjalta muodostettuun kuvaukseen ja verrattu niitä sektoreiden periaatteisiin (taulukko 4). Hybridisaatioteorian taustatekijöiden perusteella palloiluorganisaatioiden elementeissä on havaittavissa useamman sektorin toimintatapoja, eikä yksiselitteisen toimintalogiikan määrittely ole helppoa.

Taulukko 4. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden elementit hybridisaatioteorian mukaan.

Elementit	Urheilulukioiden palloiluorganisaatiot	Sektori, jota toimintatavat mukailevat
Omistajuus	Urheilulukio ja Lajiliitto / Seura	Julkinen & Kolmas sektori
Hallinto	Urheilulukio ja Lajiliitto / Seura	Julkinen & Kolmas sektori
Toiminnalliset tavoitteet	Yhteinen päämäärä	Kolmas sektori
Henkilöresurssit	Palkatut työntekijät	Yksityinen & Kolmas sektori
Muut resurssit	Urheilulukioiden ja toimintaympäristöjen avustukset, lajiliittojen ja seurojen resurssit, urheilijoiden maksut	Julkinen & Kolmas sektori

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden omistajuus jakautuu julkiselle sektorille kunnallisen urheilulukion ja organisaation toiminnallisena voimana olevan toimijan, lajiliiton tai seuran, välille. Billis (2010b, 50-51) erottelee omistajuudesta virallisen, pääasiallisen ja aktiivisen omistajuuden. Urheilulukiot ovat virallisia ja aktiivisia omistajia, joiden alle toimintakokonaisuudet on rakennettu. Ilman urheilulukioiden halukkuutta ja toimintaympäristöjen resursseja joukkueiden sekä ryhmien toimintaa ei pystyttäisi järjestämään. Urheilulukion lisäksi omistajuus jakaantuu joko lajiliitolle tai seuralle, jotka ovat pääasiallisia tai aktiivisia omistajia. Pääasiallinen omistajuus korostuu etenkin lajiliittovetoisissa organisaatioissa, jotka perustuvat lajin strategiaan ja maajoukkuetoimintaan. Pääasiallisella omistajalla on valtaa vaikuttaa päivittäiseen toimintaan ja sen vetäytyminen toiminnasta voisi lopettaa koko toimintakokonaisuuden.

Hallintoon sisältyy kiinteästi toiminnan operatiivinen organisointi ja päätösvalta (Cornforth & Spear 2010; Virtanen 2011). Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden tapauksessa hallinto mukailee omistajuuden elementin toimintajakoa. Urheilulukiot ja niiden

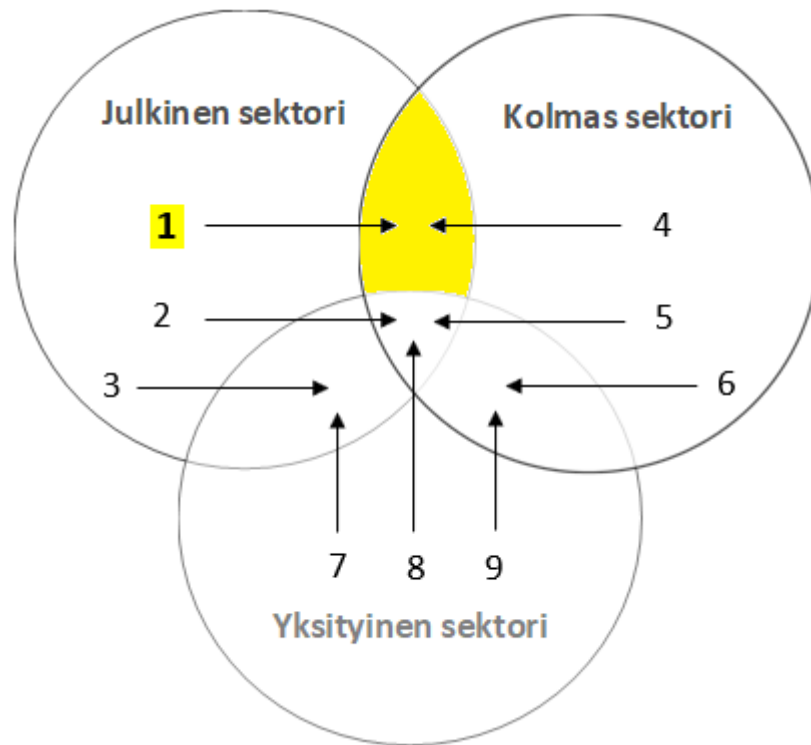
päätöksentekojärjestelmä luovat puitteet ja raamit, joiden ympärille harjoittelu ja opiskelu pystytään rakentamaan. Urheilulukioiden rinnalla päätöksentekoon osallistuvat lajiliiton tai seuran toimihenkilöt, jotka vaikuttavat toiminnan rakenteisiin toimijan heille suomilla valtuuksilla. Valtuudet on voitu antaa lajiliiton tai seuran päätöksentekoelimen, esimerkiksi hallituksen ja strategian, linjojen pohjalta.

Toiminnalliset tavoitteet liittyvät yhteisiin päämääriin ja tavoitteisiin, jotka liittyvät seuraavassa alaluvussa käsiteltäviin kolmannen sektorin ammattimaistumiseen, uusien toimintamallien rakentamiseen ja oppilaitosten sekä urheilun lähentymiseen. Toiminnan tarkoituksena on auttaa lajin huippuyksilöitä, lajikulttuurin pitkän aikavälin hyötyä ja yhteiskunnallista kasvatusta. Tämä elementti toteuttaa selkeästi kolmannen sektorin toiminnan periaatteita.

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden henkilöresurssit ovat peräisin palkatuilta työntekijöiltä, jotka on valittu tehtävään päätöksentekoelimen päätöksellä. Tämä on perinteinen käytäntö yksityisellä sektorilla, mutta myös uudella kolmannella sektorilla. Kolmas sektori ei ole enää pelkästään vapaaehtoisvoimin pyöritettävää toimintaa, vaan organisaatioiden ammattimaistuuessa palkattu työvoima yleistyy markkinalogiikan mukaisesti. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden tapauksessa palkattu henkilökuntaa on vähän, sillä organisaatiot koostuvat käytännössä valmentajista ja yhteistyökumppaneista. Tällöin palkatut työntekijät toimivat vahvasti myös aktiivisina omistajina vaikuttamalla päivittäiseen toimintaan (Billis 2010b, 62).

Muut resurssit rakentuvat hybridisaatioteoriassa pääosin taloudellisiksi resursseiksi (Billis 2010b, 49-51). Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden tapauksessa kyseessä ovat myös asiantuntijaresurssit, joita yhteistyötahot tarjoavat. Toimintakokonaisuuksien rahoitus koostuu useista lähteistä. Urheilulukioiden erityistehtävään liittyvä rahoitus ja urheiluakatemioiden sekä -opistojen toimintaympäristöjen rahoitus on peräisin valtion määrärahoista. Nämä antavat pohjan toiminnan toteuttamiselle. Toimintaa tukevat lajiliittojen ja seurojen antamat panostukset sekä mahdolliset urheilijoiden omavastuuosuudet toimintaan osallistumisesta. Avustukset kuuluvat kolmannen sektorin organisaatioiden toimintalogiikkaan, mutta kunnallisten oppilaitosten määrätyt tuet liittyvät myös julkisen sektorin käytänteisiin.

Elementtien pohjalta urheilulukioiden toimintakokonaisuudet voidaan luokitella julkisten rakenteiden sisällä oleviksi organisaatioiksi, joiden juuret ovat kunnallisessa oppilaitostoiminnassa, mutta käytänteissä ilmenee huomattavia määriä kolmannen sektorin toiminnallisia piirteitä. Hybridisaatioteorian avulla analysoitaessa toiminnan logiikka sijoittuu julkisen ja kolmannen sektorin hybridivyöhykkeelle (kuvio 8).

1. Julkinen/Kolmas	4. Kolmas/Julkinen	7. Yksityinen/Julkinen
2. Julkinen/Yksityinen/Kolmas	5. Kolmas/Julkinen/Yksityinen	8. Yksityinen/Julkinen/Kolmas
3. Julkinen/Yksityinen	6. Kolmas/Yksityinen	9. Yksityinen/Kolmas

Kuvio 8. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden sijoittuminen hybridisaatioteorian hybridivyöhykkeelle tutkimuksen perusteella.

Hybridisaatioteorian näkökulmasta urheilulukioiden palloiluorganisaatiot ovat hybridisaatiota toteuttavia verkosto-organisaatioita, jotka voidaan tyypitellä lajiliitto- ja seuravetosiin organisaatioihin. Hybridisaatiota ilmenee kaikilla teorian elementtien osa-alueilla. Tämä johtuu organisaatioiden rakentumisesta verkostomaisesti monen eri toimijan voimavaroilla ja päämäärillä. Organisaatioissa julkisen sektorin oppilaitos ja kolmannen sektorin toimijat ovat luoneet toimintamallin, joka rakentuu välittömälle vuorovaikutussuhteelle yhteistyöorganisaatioiden välillä. Vuorovaikutussuhteiden esimerkkejä ovat palkanmaksun

jakautuminen eri toimijoiden välille, käytännön toiminnan aikatauluttaminen harjoittelun ja opiskelun välillä sekä olosuhteiden tarjoaminen.

”Nyt me päästää näihin rakenteisiin tästä sisää, tälläsel systeemillä ja sit me saadaan noi kaikki meidän mahtavat asiantuntijat auttamaan noita meidän urheilijoita, joita ei muuten olis tässä mittaluokassa, olis niin mahollista.” (H2)

Urheilulukioiden palloiluorganisaatiot toteuttavat verkostoitumisen käsitteen vastavuoroista, riippuvaista ja vuorovaikutussuhteiden lähentymistä sisältävää, ei-hierarkkista toimintaa. Ne ovat verkostoituneet yhteisen intressin ympärille kehittääkseen toimintaa kaikkia osapuolia palvelevaksi. Nämä verkostot voidaan myös luokitella pysyviksi ja jatkuviksi. Yksi verkoston määritelmä on myös hyödyn tuottaminen, jota organisaatiot pyrkivät tuottamaan lajiyhteisölleen. (Linnamaa & Sotarauta 2000, 33-34) Toiminnassa on myös viitteitä kuntien palvelutuotantoon, jossa kunnat hankkivat julkisia palveluja kolmannen sektorin organisaatioilta (Möttönen & Niemelä 2005, 101-105). Yleisellä tasolla tulokset kertovat urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden olevan joustavia verkosto-organisaatioita.

”Sä et pärjää enää yksin, että sun on pakko tehdä yhteistyötä. Sen näkee yritysmaailmassa, sen näkee kaikessa, että kaikilla on niinku, sun pitää pystyy tekee yhdessä asioita ja sen takia mä luulen ett se lähestyy koko ajan enemmän ja enemmän, niinku noi seurat ja toi koulumaailma tulee lähemmäks ja lähemmäks koko ajan. Ja on tullu jo, mut mä uskon että tulee vielä enemmän jatkossa.” (H4)

6.3 Urheilulukioiden joukkuepalloiluorganisaatioiden perustamisen syyt

Tutkimuksen kolmantena tutkimuskysymyksenä oli tutkia, miksi urheilun ja lukiokoulutuksen yhdistäviä joukkuepalloilun toimintamalleja on perustettu. Asiantuntijoiden teemahaastatteluiden perusteella urheilulukioiden joukkuepalloiluorganisaatioiden perustamiseen liittyvät syyt voidaan tulkita liittyvän ammattimaistumiseen ja kolmannen sektorin toimintamallien muutokseen eli uuteen kolmanteen sektoriin. Lajiliitot ja urheiluseurat ovat kehittäneet uusia tapoja toteuttaa ja laajentaa urheilutoimintaansa perinteisen

urheiluseuramallin rinnalle. Koulumaailma on nähty käyttämättömänä ajallisena sekä sosiaalisena resurssina, jonne toimintaa on pystytty levittämään urheilulukioiden ja urheiluakatemioiden luoman väylän avulla. Urheilijoiden näkökulman lisäksi on saatu luotua valmennusryhmiin kuuluville henkilöille uusia täysipäiväisiä työpaikkoja, joissa työtehtävät koostuvat urheilulukion ja lajiliiton tai seuran muodostamista työtehtävistä. Valmennusryhmälle on annettu valtaa toteuttaa harjoitusten sisällöllistä toimintaa joko yhden organisaation strategiseen linjaan tai usean toimijan vuorovaikutussuhteeseen perustuen. Toimintamallit toteuttavat Nagelin ja kumppaneiden (2015) sekä Ruorasan ja kumppaneiden (2016) luomaa mallia organisaatioiden ammattimaistumisesta, joka sisältää yksilöiden, toimintojen ja rakenteiden ammattimaistumiset.

Asiantuntijoiden teemahaastatteluissa ilmenee keskittämisen käsite. Keskittämisessä päätöksentekoa tai toimintoja on keskitetty yhteen tai muutamaaan kohteeseen. Keskittämisen vastakohtana on hajauttaminen, jossa päätöksenteko tai toiminnot on hajautettu laajalti eri kohteisiin. Keskittämiseen voidaan liittää käytössä olevien resurssien voimakkaampi kohdistaminen haluttuihin kohteisiin. (Alonso, Dessein & Matouschek 2008; Cummings 1995) Suomessa Olympiakomitean talvilajien tehostamistukien julkaisun yhteydessä vuonna 2019 kerrottiin, että ”keskittäminen on suomalaisen huippu-urheilun tietoinen valinta”. Olympiakomitean huippu-urheiluyksikön johtaja Mika Lehtimäki avaa käsitettä urheilumaailman kannalta parhaiden urheilijoiden, valmentajien ja valmentautumisen asiantuntijoiden keskittämisellä samoihin toimintaympäristöihin, jolloin osaaminen kasvaa ja kehittyy. Tämä korostuu väkimäärältään pienessä Suomessa, jossa lahjakkuutta ja resursseja on rajallinen määrä (Suomen Olympiakomitea 2019a)

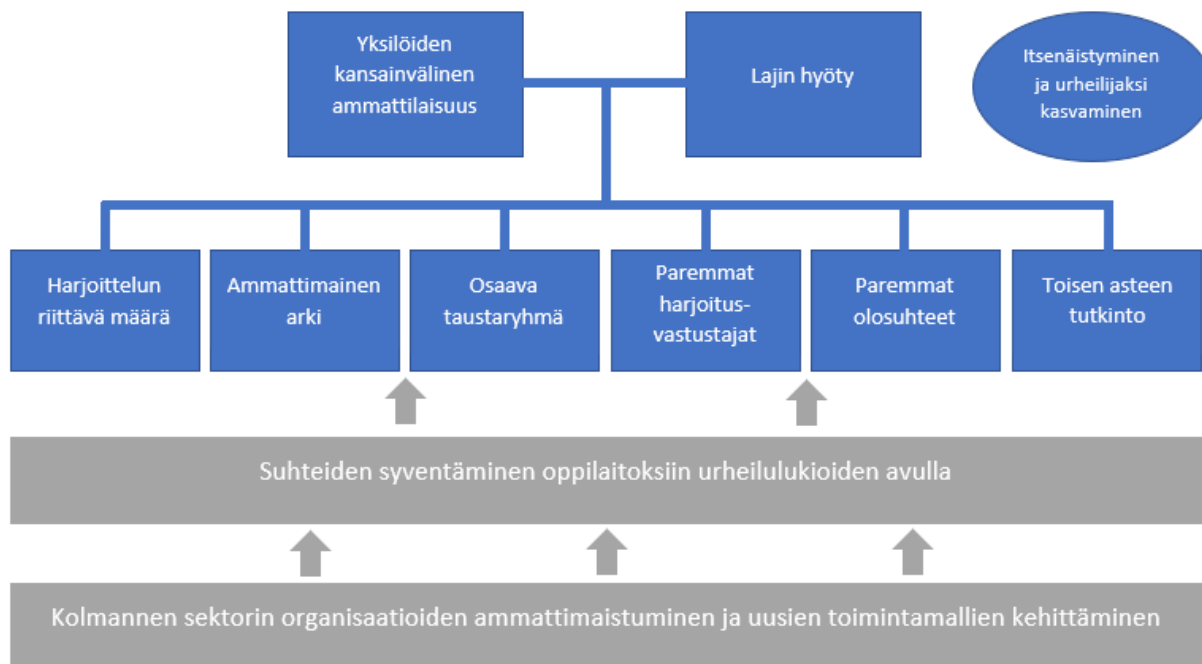
”Mä oon sitä mieltä, että meillä on niin vähän potentiaalia suomalaisessa kansassa ihan maailman huipulle, että jos ei me saada niitä riittävän nopeasti, niitä nuoria urheilijoita, osaavaan valmennukseen ja järkevään toimintaympäristöön, että sulla on hyvää ruokaa ja saat opiskella siinä urheilun ehdoilla, nii ei, en usko enää siihen maailmaa, että joku heittää tallin vintillä yksin keihästä ja nousee maailman parhaaks, nii se saatto se maailma mennä.” (H3)

Urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminnan voidaan määritellä toteuttavan keskittämisen käsitettä. Urheilulukio toiminta itsessään on jo pienimuotoista keskittämistä, jossa taloudellisia resursseja ja nuoria urheilijoita kohdistetaan tiettyihin oppilaitoksiin, jotka sijaitsevat asiantuntijakeskittymien eli urheiluakatemioiden ja urheiluopistojen kanssa samassa toimintaympäristössä. Urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminta on lajien sisäistä keskittämistä, jossa urheilijoita, valmentajia ja muita voimavaroja kohdistetaan yhden tai useamman tahon puolesta tiettyyn urheilulukioon.

”Keskittää kannattaa riittävillä resursseilla, muuten siinä ei oo ideaa. Se resurssit pitää olla riittävät ja se toiminnan laatu pitää tuoda lisäarvoa siihen, koska tän pitää palvella sitä, koko sen lajin ja urheilun kuvaa. Sit kun se on paikka, sillä on paikkansa. Ja se että nyt näitä urheilukeskittymiä on muodostunu Suomessa tän akatemiaohjelman kautta enemmänkin, mä en näe, että se on millään tavalla ristiriidassa tämän asian kanssa, että rooleja on erilaisia. Että jos (lajissa) oli niinku semmonen, että okei jos täällä on se top 10 per ikäluokka, niin edelleen ne 11-100, hekin tarteis hyvän ympäristön siellä muilla paikkakunnilla.” (H6)

Urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminnan perustamisen syitä ja tavoitteita tutkiessa teemahaastatteluista erottui kuusi toiminnalla tavoiteltavaa tekijää urheilijan elämään, jotka käsittävät tavoitteiden saavuttamisen välineiksi kohti kahta päätavoitetta. Toiminnalla tavoiteltavat kuusi tekijää ovat harjoittelun riittävä määrä, ammattimainen arki, osaava taustaryhmä, paremmat harjoitusvastustajat, paremmat olosuhteet ja toisen asteen tutkinto. Näiden avulla pyritään saavuttamaan kaksi tavoitetta ja itseisarvoa, joita ovat yksilöiden kansainvälinen ammattilaisuus ja lajin hyöty. Lisäksi koko toiminnassa on havaittavissa laajempi, yhteiskunnallisen kasvatuksen ajatus, joka kulkee toiminnan taustalla eräänlaisena sivutuotteena ja sosialisointina. Tämä tähtää urheilijoiden itsenäistymiseen ja urheilullisten elämäntapojen omaksumiseen. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden perustamiseen johtaneet syyt, toiminnalla tavoiteltavat tekijät urheilijan elämään ja toiminnan tavoitteet tiivistyvät alla olevaan kuvioon (kuvio 9). Kuvio kuvaa laajaa tulkintaa siitä, miksi urheilun ja lukiokoulutuksen yhdistäviä joukkuepalloilun toimintamalleja on perustettu. Jokainen teemahaastatteluista nouseva toiminnalla tavoiteltava tekijä ja päätavoitteet käydään läpi seuraavissa alaluvuissa.

Kuvio 9. Urheilulukioiden joukkuepalloilutoiminnan kehittymisen taustatekijät, toiminnalla tavoiteltavat tekijät urheilijan elämään ja toiminnan tavoitteet tutkimuksen perusteella.

”Kyllä meidän pitäis mennä, kyl me ollaan nähty, kun näissä strategiajutuissa mitä me ollaan tehty, että kyl meidän ainoa mahdollisuus päästä eteenpäin urheilussa on mennä kouluun ja siis se koulu ja se väli aika kouluissa tulee, tai iltapäivätunneilta menee, nii se on se mihin pitää päästä kaikkien kannalta. Sekä kaikkien toimijoiden että lasten että vanhempien kannalta, että se on se hukka-aika mitä, mikä jää käyttämättä, milloin lapset menee niin kutsutusti tekemään pahojaan. Pääsee koulusta niin tulee kotiin, tällä tavalla me päästää urheilun kannalta, urheilun kannalta mitä enemmän me ollaan koulussa, me nähdään kaikki potentiaaliset urheilijat ja niiden lasten kannalta, niillä on jotain järkevää tekemistä ja tilojen kannalta ja kaikkee.” (H7)

6.3.1 Toiminnalla tavoiteltavat tekijät urheilijan elämään

Tutkimustulosten perusteella urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden perustamisella pyritään luomaan kuusi eri tekijää urheilijan elämään. Ensimmäisenä niistä on harjoittelun riittävä määrä, jolla tarkoitetaan harjoittelun määrällistä riittävyyttä kohti urheiluammattilaisuutta. Toimintakokonaisuuksien harjoittelu on rakennettu niin, että teoreettinen määrä harjoittelua

maailman absoluuttisen huipputason saavuttamiseksi on mahdollista. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioissa urheilijoille muodostuu keskimäärin 8-9 urheilutapahtumaa viikossa, sisältäen ohjatut laji- ja fysiikkaharjoitukset sekä ottelut. Urheilijoiden opiskelupäivät on rakennettu vahvasti urheilun ehdoilla, sillä harjoittelu tapahtuu aina opiskelupäivän yhteydessä joko aamuisin tai iltapäivisin. Perinteisessä seuratoiminnassa mukana olevan nuoren urheilijan on erittäin haastavaa saavuttaa vastaavaa määrää ohjattua harjoittelua ilman urheilulukion takaamaa mahdollisuutta aamuharjoitteluun.

Kyl mun mielestä silloin kun me ollaan erityisen tehtävän oppilaitos, niin meidän tehtävä on lukiokoulutus, mut se pitää tehdä urheilun ehdoilla. Koska tähän pitäis olla mahdollisuus kouluttautua niille nuorille, jotka haluaa kokeilla urheilus rajojaan. Ja jos me uskotellaan nuorille että 3 kertaa viikossa kaheksasta vartin yli yheksää lukiossa ja sitte iltasin jossain muualla jotain muuta, että vitsi susta tulee maailman paras, niin me petetään niitä nuoria ja itseämme.” (H3)

”Se määrä harjoittelua mitä tästä tässä laitetaan, ei kukaan muu järjestä sitä että sä harjoittelet 5 tuntii päivässä kello 8-17 välillä. Että sit jää aikaa illalla olla perheen kanssa, tehdä läksyt, levätä, niin sä oot kuudelta kotona viimeistään. Sit aamulla taas liikkeelle, kaikki on, muualla se on niin repaleista” (H7)

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioissa harjoittelun määrä lukioikäisenä vastaa ammattiurheilijan harjoittelumäärää. Se voi myös jossain tapauksessa aiheutua haasteeksi loukkaantumisten muodossa, etenkin jos urheilijan harjoitus pohja ja fyysiset valmiudet eivät ole kunnossa ennen urheilulukioiden palloiluorganisaatioihin saapumista. Toimintaan osallistuminen vaatii urheilijalta päämäärätietoista harjoittelua jo ennen lukioaikaa. Teemahaastatteluissa yläkoulutoiminnan ja yläkoululeiritysten yhteys urheilulukioiden toimintaan nähdään tärkeäksi. Yläkoululeiritykset ovat monen toimintakokonaisuuden kannalta tapahtumia, joissa potentiaalisia pelaajia kartoitetaan. Urheilulukioiden joukkuepalloilutoimintaa on jo muutamilla paikkakunnilla levitetty myös yläkoulujen puolelle, jolloin yläkouluikäiset urheilijat harjoittavat samantyyppistä joukkuemuotoista toimintaa.

”Me alotetaan liian myöhään niiden harjottelu, että se pitäis se yläkoulutoimintaan painottaa. Harjotella monipuolisemmin, harjotella enemmän, todella paljon monipuolisemmin, että näillä ois valmiudet alkaa harjottelemaan. Että jos ne alkaa harjottelemaan täs vaiheessa vasta, nii tulokseen ei oo mitään muuta kun loukkaantumisii.” (H7)

”Osa pelaajista tulee sellasella harjotustaustalla, että ku siihen ladataan kaheksan aika tiukkaa harjotusta per viikko, nii ei oookaan, taustat ei oo ihan riittävät, että ei kestäkkää sitä harjottelua... .. Ja sitte alkaa väsymään ja kokee, että ei koe onnistumisii nii tulee, motivaatio lähtee tippuu. Että tää on sit valmentajan osaamista sitte että miten niinku kuormittaa kenenkin pelaajan kohdalla, että täähän pitäis olla lähtökohtaisesti yksilöharjotteluu vaikka joukkueesta on kyse.” (H3)

Asiantuntijoiden käyttämässä kielessä nousi esiin rytmin käsite urheilijan näkökulmasta. Ammattimainen arki rakentuu harjoittelusta, ravinnosta, opiskelusta ja palautumisesta niin, että urheilijalle on rakennettu ympärivuorokautinen rytmi, jota hän pystyy noudattamaan ilman ylimääräistä stressiä. Tämä on toinen urheilulukioden toimintakokonaisuuksilla tavoiteltava tekijä. Urheilulukion tarjoamat harjoitukset muodostavat rytmityksen sekä urheiluun että muuhun elämään. Päivän urheiluharjoitusten sisältyessä opiskelupäivän yhteyteen, urheilijoille jää iltaisin aikaa palautua ja viettää vapaa-aikaa. Samalla ajankäyttö tehostuu harjoituspaikkojen sijaitessa pääosin lukioden välittömässä läheisyydessä. Urheilun kenttä- ja salivuoroista on asiantuntijoiden haastatteluiden perusteella pulaa, ja se korostuu etenkin perinteisillä urheiluseuroilla, joiden harjoitusajat voivat venyä myöhäiseen iltaan.

Ammattimainen arki peilautuu myös urheilijoiden herkkään ikävaiheeseen, jossa he saattavat harjoitella ja pelata useammassa saman seuran ikäluokassa. Urheilulukion joukkueen perustamisella on haettu pysyvyyttä, jolla urheilijan kokema identifiikaation tunnetta on pyritty lisäämään.

”Me ollaan koettu, että se on aika haastava se ikäluokka tai se ikävaihe noilla nuorilla urheilijoilla, kun ne aloittaa lukion ja sitten ne on B-junnuissa, sitten ne samaa aikaa on myöskin vähän aikuisten joukkueissa. Että ne on vähän, että ne ei oikeen kuulu mihinkään, että

ne on siinä joukkueiden välissä. Ja tää (joukkueen) ajatus on nyt se, että tässä ois nyt semmonen rauhallinen välivaihe niillä pelaajilla.” (H2)

Ammattimaisen arjen rakentaminen ei onnistu sormia napsauttamalla. Toimintakokonaisuuksien rakentamisessa ensimmäiset vuodet ovat olleet konseptiin totuttelua ja toimivien ratkaisujen hakemista. Haasteita ovat aiheuttaneet harjoitusten ja oppituntien aikatauluttaminen osittaisten päällekkäisyyksien takia sekä lukio- ja seurajoukkueharjoitusten yhteensovittaminen. Haasteet on kuitenkin ratkaistu ajan edetessä.

Nuorten arkea on rakennettu urheilun ja opiskelun lisäksi asumisen ja ruokailun tukemisella. Urheilijoiden asuminen vaihtelee paikkakunnasta riippuen. Muutaman urheilulukion yhteydessä on tarjolla solumuotoisia opiskelija-asuntoja. Niillä paikkakunnilla, joilla tällaista mahdollisuutta ei vielä ole, organisaatiot ovat auttaneet urheilijoita löytämään kimppekämppejä. Urheilijoiden ruokailumahdollisuudet vaihtelevat myös toimintaympäristön mukaan. Parhaimmillaan heille on koululounaan lisäksi tarjolla aamiainen ja illallinen. Toimintakokonaisuuksien kustannukset urheilijoille ovat kirjavat ja vaihtelevat paikkakunnan sekä lajin mukaan. Kuukausi- ja lukukausimaksut ovat yleisiä, mutta myös maksuttomia toimintakokonaisuuksia löytyy. Toimintakokonaisuuksilla on laajalti käytössään palautumisen seurannan laitteita, joilla urheilijoiden palautumista ja suorituskykyä pystytään seuraamaan reaaliajassa.

Urheilijan arki on fyysisesti ja henkisesti raskasta, joten ammattimaisella arjella voi olla myös negatiiviset puolensa. Yksi urheilun ja opiskelun yhdistävien toimintakokonaisuuksien huomionarvoisista yksityiskohdista on urheilijan jaksaminen.

”Ehkä ne haitat, tai uhat, tulee siitä, niinku paljo on puhuttu nyt nuorten jaksamisesta. Että miten ne oikeesti jaksaa, nehän on tosi tiiviitä päiviä, kun nää on valmentajilleki tosi tiiviitä päiviä, kahen harjotuksen setit” (H2)

Urheilulukioiden joukkuepallolutoiminnassa urheilijoiden taustalle on rakennettu laaja taustaryhmä, joka rakentuu parhaimmillaan muutamasta lajivalmentajasta,

fysiikkavalmentajasta, fysioterapeutista, psyykkisestä valmentajasta ja ravitsemusasiantuntijasta. Ne muodostavat kolmannen urheilulukioiden palloiluorganisaatioilla tavoiteltavan tekijän urheilijan elämään. Joukkueille ja ryhmille on palkattu kokeneita valmentajia, jotka ovat tottuneet tekemään töitä nuorten kanssa. Näiden lisäksi teemahaastattelussa korostui opiskelupuolen sujuvuus. Kokonaisuuksiin kuuluu urheilijoille nimetyt opinto-ohjaajat, jotka vastaavat nuorten tarpeista ja henkilökohtaisista opintosuunnitelmista. Monet haastateltavat kehuvat vuorovaikutusta lukion opettajiin ja heidän ymmärrystä urheilun vaatimiin tarpeisiin. Valmentajat ja opettajat käyvät säännöllisiä tapaamisia, joissa urheilun ja opiskelun yhteensovittamista käydään läpi.

”Harva seura pystyy tarjoamaan kahta päätoimista lajivalmentajaa, fysiikkavalmentajan, fysioterapian, ravinto- ja psyykkisen valmentajan” (H3)

”Opettajat ymmärtää sen mitä se urheilu on ja että ne on joustavia siinä asiassa, että tavallisissa lukioissa niin eihän, tai voin kuvitella että opettajat ei aina oo niin urheiluihmissä mut täällä ne on koulutettu siihen ja yleensäkin urheilulukiossa ne on koulutettu siihen että urheilijat on poissa ja ne on leireillä ja ne on erilaisissa jutuissa urheilun takia.” (H4)

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden tapauksessa paremmat harjoitusvastustajat liittyvät osajien keskittämiseen, jossa tasokkaita urheilijoita tuodaan samaan toimintaympäristöön harjoittelemaan yhdessä. Tämä toimii neljäntenä toiminnalla tavoiteltavana tekijänä. Tällöin päivittäisessä harjoittelussa tapahtuvat harjoitteet vaativat urheilijoilta enemmän panostusta ja keskittymistä, verrattuna paikallisessa seurassa harjoitteluun, jossa tasoerot voivat olla suurempia. Tämä mahdollistaa myös vaativampien harjoitteiden pitämisen. Harjoituksissa tapahtuva sosialisatio harjoittelu- ja lajikulttuuriin on voimavara, jolla urheilija pystyy kehittämään itseään kohti tavoitteitaan. Toimintakokonaisuuksia on rakennettu valtakunnallisella ajatuksella suuntaamalla ne ikäluokkien parhaimmille urheilijoille. Urheilijoita saapuu paikkakunnille ympäri Suomea urheilulukioiden tarjoaman mahdollisuuden takia.

”Mikä on sen harjoittelun laatu, kun tavallaan ikäluokkansa parhaimmisto tuodaan harjoittelemaan keskenään, että pääse treenaamaan koko ajan lajisi huippujen kanssa, niin kyllä se inspiroi harjoittelemaan että, kyllä se motivaatio näillä urheilijoilla muodostuu aika nopeesti korkeelle, että laatu yleensä tuppaa sitten paranemaan.” (H1)

Viidentenä urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden tavoiteltavana tekijänä ovat paremmat olosuhteet urheilijoille. Toimintakokonaisuuksien ympärillä olevien harjoitusolosuhteiden laadusta on huolehdittu. Toimintaympäristöt on suunniteltu vastaamaan huippu-urheilun tarpeita laji- ja fysiikkaharjoittelun näkökulmasta. Erityisesti urheiluopistojen yhteydessä toimivat toimintakokonaisuudet tarjoavat urheilijoille kattavia harjoituspaikkoja ja lyhyitä välimatkoja. Harjoituspaikkojen etäisyydet lukiosta vaihtelevat välittömästä läheisyydestä noin 30 kilometriin. Pidemmille harjoitusmatkoille urheilijoille tarjotaan kyyditykset. Harjoituspaikat ovat pääasiassa kuntien, urheiluopistojen ja yksityisten yritysten omistamia. Tulevaisuudessa Helsingin asumis- ja harjoitusolosuhteet kehittyvät Urhea-kampuksen rakentuessa Mäkelänrinteen alueelle. Kampus sisältää tiloja urheiluun ja asumiseen.

”Kylhän tässä olosuhteet on aivan maailmanluokkaa, että siitä ei meidän tekeminen jää kiinni.” (H8)

Vaikka urheilulukioiden palloilukokonaisuudet on rakennettu voimakkaasti urheilun painolla, myös toisen asteen lukiokoulutus näyttelee olennaista osaa. Koulutus muodostaakin toimintakokonaisuuksien kuudennen tekijän urheilijan elämään. Asiantuntijat näkevät opiskelun urheilun rinnalla, jos ei aivan tasavertaisena, niin ainakin merkittävänä asiana. Urheilijoiden tavoitteellisuus näkyy myös koulunkäynnissä. Opiskelusuoritukset sujuvat pääosin hyvin, eikä ongelmia sillä rintamalla ole säännöllisesti ollut. Urheilijoiden opiskeluaika vaihtelee yksilöllisesti kolmesta neljään vuoteen. Urheiluammattilaisuuden pienet todennäköisyydet ja haavoittuvaisuudet tiedostetaan ja lukiokoulutusta pidetään tärkeänä esimerkiksi urheilu-uria päättävien loukkaantumisten varalta.

”Kyllä se on ihan molempia, kyllä meillä on ihan tossa koulussa sen luokan traditio että siellä osataan toimii näiden urheilijoiden kanssa, siellä on jopa hämmentävii oppimistuloksii, siellä

on todella ylioppilaskirjotuksii kirjottanu todella hyvin viimesten vuosien aikana, yllättävän monet. Että kyllä nää opiskelee, oman elämän laittaa järjestykseen, ne osaa myös opiskella sitten.” (H7)

”No kyl se varmaan menee fifty-fifty silleen että, mut kylhän nää laittaa tähän urheiluun tosi paljon aikaa että, mut niin ne tekee opiskelunki suhteen” (H2)

Kaikki kuusi urheilulukioiden toimintakokonaisuuksilla tavoiteltavaa tekijää urheilijan elämään sisältyvät urheilijan kehittymisen teorioiden mikrotasolle, joka sisältää urheilijan yksilönä ja hänen ympärillään olevan ympäristön (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006). Yksilön kehitykseen vaikuttavat Gagnen (2004) DMGT-mallin ja Bakerin sekä Hortonin (2004) määritelmän mukaisesti geneettiset tekijät, henkilökohtaiset fyysiset, psyykkiset ja sosiaaliset ominaisuudet sekä ympäristön ulkoisten tekijöiden muodostama kehitysprosessi, joka muodostuu ympärillä olevista henkilöistä, olosuhteista ja lajikulttuurista. Urheilulukioiden joukkuepallolutoiminnan teemat sisältävät useita kansainvälistä huippu-urheilumenestystä mittaavan SPLISS-mallin pilareita (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006).

Laajempänä kokonaisuutena toimintakokonaisuudet ovat osa urheilijoiden kehittymiseen vaikuttavaa mesotaso, joka rakentuu mikrotason ympärille. Mesotaso sisältää urheilujärjestelmän ja -politiikan, jolla urheilijoita pyritään kehittämään pitkällä aikavälillä (De Bosscher, De Knop, van Bottenburg & Shibli 2006). Urheilulukiot ovat osa suomalaista huippu-urheilujärjestelmää ja niissä kehitetyt uudet toimintamallit toteuttavat mesotason toimintaympäristön muuttumista. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden voidaan katsoa toteuttavan Aarresolan (2016) esittämiä urheilujärjestelmän systeemiä normeja, jotka ovat osa nuorten urheilupolkujen rakentumista. Systeemiin normeihin kuuluvat elämäntavaksi muodostunut lajisosialisaatio ja sille omistautuminen, kansainvälisen menestyksen korostunut tavoittelu sekä nuorten huipputalenttien kehittäminen. (Aarresola 2016, 86-99)

6.3.2 Toiminnan tavoitteina yksilön ammattilaisuus ja lajin hyöty

Haastatteluista selviää kaksi selkeää päätavoitetta, joiden takia urheilulukiot, lajiliitot ja urheiluseurat ovat kehittäneet uusia toimintakokonaisuuksia saavuttaakseen tavoitteet mahdollistavat tekijät. Ensimmäisenä korostuu yksilön kansainväliseen ja kansalliseen ammattilaisuuteen tähtäävä ajattelutapa. Toimintakokonaisuudet on rakennettu erityisesti tukemaan yksilöiden tarpeita kohti maailman absoluuttista huippua.

”Siis tavote tässä on se, että totta kai niitten pelaajien arjen parantaminen ja sen koulun ja urheilun yhdistäminen, ja sitte semmosen pitkäjänteisen tavoitteena tietenki kansainväliselle huipulle auttaminen niille pelaajille... ..täältä kun ne lähtee sit eteenpäin niin mahollisesti suoraan ulkomaille voi olla yks vaihtoehto, mut sit se, että ne tulis isoihin rooleihin hyvin liigajoukkueisiin ja siitä sit ulkomaille, että se on niinku sen polun tavote.” (H2)

”Näist nuorista suomalaisista (lajin urheilijoista) voitaa täällä kotimaassa, taata niitten kehittyminen niin, että kun ne on jossain noin 20-vuotiaita, niin niillä ois edellytykset siirtyä ulkomaille kansainvälisiin isoihin joukkueisiin.” (H3)

”Tavoite on se, että me saadaan kansainvälisen tason pelaajia nimenomaan ja pystyttäis viemään, kehittään niitä yksilöitä vielä paremmin, urheilullisuudessa ihan samat asiat.” (H6)

Vaikka joukkueet pelaavat kilpailullisia sarjoja korkeillakin valtakunnallisilla sarjatasoilla, tämänhetkinen kilpailullinen menestys on toisarvoista.

” Kyl meillä on tavoite, että mejän urheilijoille (laji) ois ensimmäinen ammatti... ..Ja kuten sanottu, sit siel hommaa on, tehdä niitä ammattiurheilijoita ja kaikki toiminta tähtää siihen. Meillä ei oo mitään väliä mitä tapahtuu nyt, vaan mitä tapahtuu näiden pelaajien uran huippuhetkinä sitten.” (H7)

”Joukkueen tavoite on kehittää nimenomaan (laji) yksilöinä kansainväliselle tasolle. Tavoite ei siis oo tehdä liigapelaajia, vaan se tavoite on tehdä kansainvälisen tason elikkä pelaajia olympiajoukkueeseen, yliopistosarjoihin USA:han, ammattilaissarjoihin maailmalle.” (H5)

Toiminnassa korostuu ajattelutapa, jossa ikäluokan parhaimmille urheilijoille pyritään tarjoamaan parhaat mahdolliset käytettävissä olevat resurssit. Tämä kiinnittyy myös toiseen päätavoitteeseen, laajempaan lajin hyötyyn. Toiminnalla pyritään pitkällä tähtäimellä kehittämään urheilijoita ja lajikulttuuria. Lukiolaisten ajatellaan olevan kehitysohjelmassa, josta he lukion jälkeen siirtyvät perinteisten urheiluseurojen pelaajiksi. Aina urheilijat eivät ehdi suorittamaan koko lukiota, vaan he siirtyvät kansainvälisiin tai kansallisiin seuroihin jo muutaman vuoden lukioharjoittelun jälkeen.

”Jotenkin tätä työnjakoa ja sellasta kunnian jakamista pitäs harrastaa paljon enemmän. Tarkotan tällä sitä, että seurat ei koe, että nyt me vaan viedään niitten parhaat pelaajat ja ollaan omassa erinomaisuudessaan täällä keskenään, vaan jotenkin tää pitäs olla niin, että me autetaan niitä seuroja niitten nuorten pelaajien kehittämisessä. Me emme omista niitä pelaajia, ne tulee tälläseen kehitysohjelmaan, josta ne sit toivon mukaan pulpahtaa ulos muutaman vuoden päästä entistä kovempina ja palaa niihin seuroihin pelaamaan ja koko suomalainen (laji) nousee ylöspäin.” (H3)

”Nää pelaajat on jatkossa kuitenkin jossain vaiheessa taas mejän seurojen pelaajia. Että ei tässä oo semmonen seura, joka tästä lähtee niinku kasvamaan, että se ei oo tavoite. Vaikka se tuntuu ehkä jossain kohassa hetken aikaa jonkunnäköselä kilpailulta, mut en mä sitä nää isommas kuvassa semmosena.” (H2)

Urheilulukioiden palloilujoukkueiden kerätessä ikäluokkien valtakunnallisesti ja alueellisesti parhaat pelaajat, yhteisymmärryksen ylläpitäminen ei ole aina ollut helppoa. Toimintakokonaisuuksiin siirtyvien urheilijoiden siirtyminen pois perinteistä seuroista on herättänyt lajiyhteisöissä jakautuneita mielipiteitä. Urheilulukioiden palloilujoukkueiden on ajateltu vievän parhaat pelaajat pois ja kilpailevan perinteisten seurojen kanssa. Seuroihin on

ollut keskusteluyhteys, mutta viestinnän kehittäminen toiminnan tarkoituksista ja suhteiden tiivistäminen seurakenttään mainitaan yhdeksi kehityskohteista.

”Jossain vaiheessa me tapeltiin kun me otetaan kaikki heidän pelaajat, mikä tietysti on totta. Mut kyl ne on nyt ymmärtäny, että me näitten lasten eteen tätä näin. Meillä on oikeestaan melkein kaikkiin todella hyvät suhteet, että saadaan asiat toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla näiden lasten kannalta.” (H7)

”Kylhän meillä seurat silleen hyvässä yhteistyössä, että kylhän ne totta kai harmittaa, jos se pelaaja joka on heille ollu, sille joukkueelle, sitte vaikka B-junnuille tosi tärkeä, valitseki tulla tänne, nii se on heiltä kyl veke, mut ainakin hetkellisesti, mut jotenkin ymmärtävät sen että on pelaajalle hyvä mahdollisuus... ..kylhän osa niinku kokee, että me ollaan kilpailijoita, mut me ei taas ajatella silleen, vaan me ajatellaan nyt että sen pelaajan parasta tässä tehdä. Se tietää että toi lukio-opiskelukin on ihan tiukka juttu, tiukka setti, niin tässä se on ehkä yhdistetty siihen urheiluun hyvin.” (H2)

Lajin hyödyksi nähdään urheilijoiden kehityksen lisäksi valmennuksen kehittymisen. Eri organisaatorakenteista koostuvien toimintakokonaisuuksien avulla urheilulukioiden palloilutoiminnalla pystytään tarjoamaan valmentajille päätoimisia työpaikkoja yhdistelemällä lukio- ja maajoukkue- tai seuravalmennusta.

”Jos joku kattois tätä ulkopuolelta, jos ihmetellään tätä systeemiä, niin joku saattas kattoo, että toi ei oo reiluu, mutta itse ajattelen sitä kuitenkin sikäli isosta perspektiivistä, että en katso, että suosiiko tämä nyt jotain vai ei, vaan että ylipäätään laji voittaa kun tämmösiä vakansseja saadaan tehtyä.” (H1)

Tällä hetkellä pelkästään harjoittelua sisältävissä toimintakokonaisuuksissa joukkueiksi muuttuminen jollain aikavälillä on mahdollista, mutta ei välttämätöntä tai tarkoituksenomaista. Tämänhetkiset joukkueet ovat muodostuneet lukion aamuharjoittelun pohjalta. Jokainen tapaus on erilainen ja se vaatii vuorovaikutusta lajiyhteisön kanssa.

”Se että sellanen tapahtuis, niin se pitää siinä tapauksessa tehdä yhdessä seurajoukkueiden kanssa yhteinen päätös siitä. Että jos, siinä on iso, sanotaan näin, että siinä on iso potentiaali, että sen tekis niin, koska sit kumminkin pelaajat asuu samassa paikassa ja pystyis harjottelemaan ja pelaamaan sillee, että siinä on paljon hyvää, mut tavallaan, että sit ei voi tehdä niin että seurojen kanssa ei siitä keskustella ja seurojen pitää olla sen takana. Se on mun mielestä se kaikista tärkein juttu. Muuten se ei mee hyvin.” (H4)

Urheilullisten tavoitteiden, yksilöiden kansainvälisen ammattilaisuuden ja lajin hyödyn lisäksi urheilulukioiden toimintamallien taustalla on havaittavissa yhteiskunnallisen kasvatuksen vaaliminen. Urheilijat oppivat ottamaan vastuuta itsestään muuttaessaan nuorena pois kotoa urheilun perässä. He itsenäistyvät ja aikuistuvat, koska urheilun ja muun elämän yhdistäminen vaatii henkistä vahvuutta, eikä arjessa ole enää vanhempia tai muita perheenjäseniä auttamassa.

”Sitten yksi iso asia on se, että paljon tulee ulkopaikkakuntalaisia, niin aika iso tekijä on sen urheilijan kannalta, että he itsenäistyy, oppivat sen elämänhallinnan, kantamaan vastuuta. Että se on aika iso muutos lukioikäiselle tulla toiselta puolen Suomee ja ottaa yhtäkkiä vastuu omista teoista. Että jos tuossa on joka osa-alueella, niin yks semmonen erittäin oleellinen asia ja se minkä takia tulevat, niin on toki se urheilu ja näin pois päin, että ilman sitä urheilua tuskin ottasivat sitä sitte siihen suuntaan. Eli hyvinkin enemmän tällöinen ihmisenä kasvamisen mahdollisuus.” (H1)

Sosialisaatio lajikulttuuriin ja urheilulliset elämäntavat rakentuvat urheilun kokopäiväisestä hengittämisestä. Urheilijat, valmentajat, muu taustaryhmä ja opettajat muodostavat yhteisön, jonka tarjoaman sosiaalisen turvaverkon avulla yksilöt pystyvät toteuttamaan itseään. Urheiluympäristön olosuhteet ja sosiaaliset suhteet muodostavat nuorille urheilijoille elämäntavan, joka jatkuu myös urheilulukion jälkeen terveiden arvojen vaalimisena sekä säilyvinä ihmissuhteina.

”Yhteisöstä vielä se, että täällä urheilijat on yhteisössä, että kun täällä me tehtiin nytkin syksyllä tuolla nurkassa oltiin, tehtiin voimatreeniä ja osa teki tuolla, niin täällä oli samaan aikaan, lätkänuoret oli tuolla ja lentopallotyttöjä oli 25 teki tuolla ja sitte oltiin ku sillit

suolassa, kaikki teki omaa treeniä ja ei kukaan ollut toisen tiellä, päinvastoin. Ja sitte kun ne menee kouluun niin ne on taas siinä kimpassa ja sitten ne voi illalla tulla tänne koko porukka pelaamaan sulkapalloa taikka pingistä tonne päätyyn sitten naputtelee, nii siellä voi olla lentopalloilijat ja futaaajat ihan sekasin, että tuo, sekin luo semmosta yhteisöllisyyttä ja urheilullista ilmapiiriä.” (H8)

Urheilun ja opiskelun yhdistävät mallit ovat fyysisesti ja henkisesti raskaita ja se voi olla myös haaste urheilulukioiden palloiluorganisaatioille. Toimintamallien uhkakuvia pohdittaessa täysipäiväinen urheilu voi muodostua haitaksi, jos yksilö ei ole valmis itsenäistymään ja huolehtimaan tavallisessa arjessa selviytymiseen vaadittavista tekijöistä.

”Tietysti se voi olla ehkä yks sellain uhkakuva tai haitta, sellanen että pelaaja, tai urheilija ei oo vielä ehkä valmis siihen. Että se voi olla, että se on liian iso askel siihen tavallaan siihen itsenäistymiseen. Nii se voi olla ehkä sellanen, että kun kaikki ei oo valmiita tavallaan muuttaa pois kotoo ja sellasta, ja sit jos sen tekee ja sit ei oo niinku valmis siihen. Mut en mä tiedä sitte, me kyllä huolehditaan hyvin niistä, vaikka niillä on vähä vaikeempi lähtö tavallaan. Mut se ehkä voi olla sellanen uhkakuva sitte.” (H4)

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden yleistyminen nähdään asiantuntijoiden puolesta hyvänä mahdollisuutena toteuttaa suomalaista huippu-urheilua. Toiminta vaatii toteutuakseen taloudellisia resursseja, valmennuksellista osaamista ja oikeat olosuhteet. Siksi urheiluakatemioiden ja -opistojen läheisyyttä ja hyödyntämistä pidetään tärkeänä kiinnittymisen linkkinä. Haastatteluissa nousee esiin toimintakokonaisuuksien resurssit, joita harva suomalainen urheiluseura pystyy lukioikäisille urheilijoille tarjoamaan. Tämä korostuu etenkin medianäkyvyydeltään ja harrastajamääriltään pienemmissä lajeissa. Huomionarvoista on, ettei tutkimusaineiston urheilulukioiden järjestäytyneeseen palloilutoimintaan sisältynyt yhtään poikien jääkiekkjoukkuetta tai -ryhmää. Jääkiekon ammattilaisorganisaatiot ovat resursseiltaan ja rakenteiltaan huomattavasti edellä muiden lajien organisaatioita (Lämsä ym. 2020), joten ne pystyvät tarjoamaan nuorille kokonaisvaltaista harjoittelua myös urheilulukioiden ulkopuolella.

”Siis jääkiekkohan meil on siis sellanen, joka elää, pystyy elämään niinku, ett hoitamaan asiansa sanotaan niin hyvin, se on niin iso, he tekevät mitä he haluaa. Ja ihan hemmetin hyvä näin ja vähän kateellinenkin täytyy olla, mut kyl muilla on, jaetaan niinku niukkuutta. Silloin pitää olla, pitää mennä sinne mistä sen saa. Kylhän noi salitilat ja kaikki, niinku meidän salis tärkein, sanoisin että urheilulajis tärkeintä on, ne on koulujen hallus, ne on kaupunkien hallussa ja sieltä me tullaan edelleen siihen, ett suurin osa niistä on kahesta viiteen tai mitä lienee se aika, tyhjillään. Kaikkialla muualla on huutava salipula, meillähän on tääl tyhjää, jos ei sitä saa.” (H7)

Urheilumaailman markkinavetoisuus näkyy pienempien lajien lisäksi myös kokonaisuudessaan naisten urheilussa, jossa ammattilaisuusnäkyvät ovat miesurheilua pienemmät. Siksi urheilulukioden palloiluorganisaatiot nähdään mahdollisesti merkityksellisempinä tekijöinä tytöille kuin pojille.

”Poikien puolella on enemmän seuroja, joissa on hyvässä järjestyksessä valmennuspolku sillä tavalla, että on vaikka esimerkiksi sillä tavalla että on miesten (laji)liigajoukkue ja miesten ykkösdivisioonajoukkue ja siel on niinku, siel on sellain polku valmiina. Naisis ei oo tälläst missään. Pojissa on enemmän hyviä valmentajia valitettavasti ja pojissa on enemmän pelaajia kaiken kaikkiaan. Vähän enemmän niinku ympäri Suomea.” (H7)

Kaiken kaikkiaan asiantuntijat näkevät urheilulukioden joukkuepalloilutoiminnan onnistuneena tapana järjestää urheiluharjoittelu ja liittää se mahdollisesti kilpailullisiin sarjoihin osallistumisena yhtenä joukkueena. Joukkueiden ja ryhmien yleistyminen viimeisten vuosien aikana tukee tätä mielikuvaa. Toimintamallien käynnistämisessä on ollut pieniä haasteita muun muassa harjoittelun ja lukion oppituntien aikataulujen yhteensovittamisessa, mutta päällekkäisyydet ja urheilijoille raskaat aikatauluongelmat on saatu ratkaistua toiminnan vakiintuessa.

7 POHDINTA

Urheilulukioiden palloiluorganisaatiot ovat ajankohtaisia ja yleisesti katsoen tuoreita tapoja toteuttaa huippu-urheiluun tähtäävää nuorisourheilutoimintaa. Niihin liittyy useita eri näkökulmia niin urheilun, opiskelun kuin kasvatuksenkin näkökulmasta. Urheilulukio toiminta on osa suomalaista huippu-urheilutoimintaa, joka huomioi koulutuksen tukemalla urheilijoiden kaksoisuraa. Toimintakokonaisuudet eivät ole nuorille urheilijoille yksinkertaisia avaimia onneen, mutta ne antavat mahdollisuuden saavuttaa tavoitteita.

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden toiminnasta löytyy selkeitä yhdistäviä teemoja ja tyyppejä, mutta kutakin organisaatiota määrittelee lajin ja toimintaympäristön konteksti. Tämä tutkimus luo yleisen katsauksen ilmiöön, joka on tuore, ajankohtainen ja vähän tutkittu. Alan tutkimusta pystyy tulevaisuudessa kehittämään keskittymällä rajattuihin osa-alueisiin tai tiettyihin toimintakokonaisuuksiin. Urheilijan kehittymisen ja organisaatiokirjallisuuden avulla toimintaa voidaan käsitteellistää ja kehittää tieteellisen tiedon avulla.

Urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden toimintakokonaisuuksista korostuu huippu-urheilun kuormittava luonne. Urheilulukiot toteuttavat valtakunnallista urheilun erityistehtävää. Päivittäinen toiminta on nimenomaan huipulle tähtäävää urheilua ja se eroaa tavallisesta koululiikunnasta. Toimintaan osallistuminen vaatii vahvaa sisäistä motivaatiota ja päämäärätietoisuutta. Ilman kokonaisuuden tiedostamista urheilija voi kohdata loppuunpalamisen ja kyllästymisen. Toiminnassa pätevät jo huippu-urheilun lainalaisuudet. Suurimmat panostukset kohdistetaan ikäluokkansa huipuille ja pelaika määrittyy suoritusten mukaan. Se vaatii nuorelta urheilijalta henkistä valmiutta. Kun urheiluun yhdistetään aikaa vaativa lukio-opiskelu, jonka päämääränä ovat ylioppilaskirjoitukset ja toisen asteen tutkinnon suorittaminen, on oikeiden urheilijoiden löytäminen avainasemassa toiminnan onnistumisen kannalta.

Lajiliittovetoisten palloiluorganisaatioiden maajoukkuesidonnaisuus nostaa esiin filosofisen kysymyksen toimintakokonaisuuksien yhteydestä nuorisomaajoukkueisiin valittaviin pelaajiin. Nostaako pelaajan siirtyminen lajiliittovetoisiin palloiluorganisaatioihin hänen

mahdollisuuksiaan maajoukkue-edustuksiin verrattuna pelaajaan, joka urheilee ja suorittaa lukiota omalla kotipaikkakunnallaan jossain muualla? Pakottaako maajoukkuesidonnaisuus pelaajan siirtymään urheilulukioiden toimintakokonaisuuksiin, mikäli hän haluaa tulevaisuudessa edustaa maajoukkuetta? Jos mietitään tilannetta, jossa urheilulukion palloiluorganisaatiossa oleva pelaaja ja kotipaikkakunnallaan tavallisessa seurassa urheileva nuori, ovat teoreettisesti ajateltuna taidollisesti, fyysisesti, sosiaalisesti ja psyykkisesti täysin samalla viivalla, valitaanko urheilulukion palloiluorganisaation pelaaja helpommin maajoukkueeseen, koska hän on arjessa maajoukkuevalmentajan alaisuudessa ja tekemisissä muiden pelaajien kanssa?

Käytännössä pelaajien välille voidaan löytää aina subjektiivisia eroja ja näissä tapauksissa korostuukin valmentajan tietotaito, ymmärrys ja vuorovaikutussuhteet seurakenttään niin yksilön kuin lajinkin kokonaisuuden kannalta. Toisaalta lajiliitot ovat perustaneet toimintakokonaisuuksia juurikin luomaan mahdollisimman kokonaisvaltaisia toimintamalleja tukemaan urheilijan kehitystä, jolloin pelaajien sitoutuminen niihin voi olla yksi valintojen ja erityisen panostuksen kriteereistä. Nuorisomaajoukkue-edustukset eivät kuitenkaan sanele koko uran suuntaa, vaan muutoksia tapahtuu myös lukioiän jälkeen suuntaan ja toiseen. Maajoukkue-edustukset voivat silti näyttellä nuoren urheilijan tavoitteiden ja motivaation kannalta merkittävää roolia. Nuoret urheilijat ovat kuitenkin aina yksilöitä, ja jokaiselle on valittava juuri hänelle toimiva ympäristö urheilijana ja ihmisenä kehittymiseen.

Tämän tutkimuksen aihepiiri ja siinä käytettävä teoriatausta on laaja monine näkökulmineen. Tutkimusta tehdessä on osattava rajata tutkimuskohde, jotta tutkittavaa ilmiöön päästään sisälle riittävän syvällisesti. Liian laajan tutkimusongelman uhkana on paljon huomioita, mutta pintapuolisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2008, 81-82). Tämän tutkimuksen teoriatausta rakentuu luonnollisesti Suomen urheilulukio- ja urheiluakatemiajärjestelmän avaamisella. Halusin mukaan myös kolmannen sektorin seuratoiminnan järjestäytymisen, jonka ajatuksena oli taustoittaa sektorien rooleja suomalaisessa urheilukulttuurissa hybridisaation käsittelyä varten. Lisäksi ajatuksenani oli ymmärtää, kuinka kolmannen sektorin urheilutoiminta on aikaisemmin toiminut muun yhteiskunnan rinnalla ja vähitellen uuden kolmannen sektorin muutosten myötä myös urheilutoiminta on ammattimaistunut. Tähän kuuluvat myös uudet toimintamallit, joita esimerkiksi urheilulukioiden palloilukokonaisuudet ovat. Samalla nämä

uudet urheilulukioiden joukkueet ovat kuin pieniä seuroja, jotka toteuttavat uudenlaista seuratoimintaa yhteistyössä kolmannen sektorin lajiliittojen ja urheiluseurojen kanssa. Mikäli olisin tiivistänyt kolmannen sektorin toimintamallien muutoksia koskevaa kirjallisuuskatsausta lyhyemmäksi tai jättänyt sen kokonaan pois, en kokisi ymmärtäväni hybridisaation vaikutuksia kolmannen sektorin organisaatioihin enkä urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden perustamiseen liittyviä syitä riittävän perusteellisesti. Tutkimustulosten perusteella urheiluseurat liittyvät vahvasti urheilulukioiden palloiluorganisaatioiden perustamiseen ja toiminnan ylläpitämiseen. Koen myös tutkimusanalyysissä toteutettavan tulkinnan vaativan kolmannen sektorin toimintatapojen historiallista tuntemusta.

Billisin (2010b) hybridisaatioteoria antaa raamit käsitellä organisaatioiden toimintamallien muutoksia, mutta sitä käytettäessä on muistettava sen lainalaisuudet ja määritelmät sektorien taustatekijöistä. Hybridisaatioteorian elementtien toimintaperiaatteet on luotu käsittelemään teoreettisesti tyypillistä yksityisen, julkisen tai kolmannen sektorin organisaatiota, mutta käytännössä myös sektorin sisältä löytyy useita eroavaisuuksia toimintojen logiikassa. Lisäksi teorian julkinen sektori painottuu käsittelemään vahvasti valtiota urheilulukio toiminnan sijoituksessa kuntien alaisuuteen. On myös huomioitava Billisin käsittelevän hybridisaatioteoriaa pääasiassa Isossa-Britanniassa toimivien organisaatioiden kautta, joten teoriaa käytettäessä on myös huomioitava ilmiön konteksti ja suomalaisen yhteiskunnan erityispiirteet. Urheilulukioiden palloiluorganisaatioita tutkiessa hybridisaatioteoriaa täytyi soveltaa kontekstiin omistajuuden ja hallinnon elementtejä analysoitaessa.

Koen tutkimuksen onnistuneen kartoittamaan ajankohtaista ilmiötä, josta aikaisemmin saatavilla ollut tieto on ollut hajanaista. Tutkimusasetelman onnistuminen perustui vahvasti taustatietokyselyyn, jonka pohjalta pystyin suorittamaan tutkimuksen haluamallani tavalla. Mikäli olisin tutkimuksen aloitusvaiheessa halunnut vähentää tutkimuksen toteutumiseen liittyviä riskejä, olisin voinut valita teemahaastatteluihin pyytämäni henkilöt oman esiyymmärryksen pohjalta. Näin en kuitenkaan olisi saanut kattavaa kartoitusta koko Suomen tilanteesta ilmiön osalta ja tutkimusasetelmasta olisi muodostunut erilainen. Nyt tutkimuksen onnistuminen oli vahvasti sidottuna yhteyden saamiseen urheilulukioiden rehtoreihin ja urheilutoiminnan vastuuhenkilöihin. Sain keskustelu- ja yhteistyöyhteyden hyvin, mutta olisin toki voinut vielä parantaa sitä soittamalla yhteydenottopuheluita lukioiden vastuuhenkilöille

toteutunutta laajemmin. Luotin kuitenkin yhteydenottopuheluilla kiinni saamieni urheilulukioiden rehtoreiden ja apulaisrehtoreiden välittävän viestiä oppilaitoksen urheilutoiminnasta vastaaville henkilöille. Näen tähän tutkimukseen sisältyneiden yhteydenottojen laajuuden riittäväksi, koska sain taustatietokyselyn avulla aineistoa ilmiön hahmottamiseksi ja tutkimuksen toteuttamiseksi. Mikäli en olisi saanut vastauksia kattavasti eri lukioista, tutkimuksen luotettavuus olisi kärsinyt tai ainakin tutkimusasetelmaa olisi pitänyt muuttaa kattamaan vain muutamia toimintakokonaisuuksia.

Tutkimushaastatteluvaiheen koen myös valtaosin onnistuneeksi. Asiantuntijoilta saamani vastaanotto oli hyvä ja teemahaastattelurunko antoi mahdollisuudet tutkia tutkimusasetelman mukaisia asioita. Tähän tutkimukseen sisältyvien osa-alueiden lisäksi olisin voinut vielä yksityiskohtaisemmin panostaa päätöksenteon rakentumiseen lajiliittojen ja seurojen hallituksista sekä johtohenkilöistä kohti urheilulukioiden toimintakokonaisuuksia ja valmentajia, mutta tällöin aineisto olisi myös paisunut entisestään. Yksi tulevaisuuden tutkimusmahdollisuuksista onkin keskittyä päätöksenteon rakenteisiin ja vaiheisiin.

Toimintakokonaisuuksien käytännön tuloksia urheilijoiden ja lajikulttuurin kehittämisessä on ilmiön tuoreuden takia haastava arvioida, eikä niitä tutkittu tässä tutkimuksessa. Organisaatioiden toimintatavat kehittyvät jatkuvasti ja tulevaisuudessa niiden tuottamia tuloksia voidaan tutkia tarkemmin. Tulevaisuudessa toimintaa voi tutkia määrällisesti esimerkiksi toimintakokonaisuuksien tuottamien maajoukkue- tai pääsarjatason pelaajia tarkastelemalla. Laadullisten mittarien ja lajikulttuurin edistämisen mittaaminen on haastavampaa, mutta se nitoutuu yhteen koko suomalaisen huippu-urheilujärjestelmään, lasten ja nuorten harrastamiseen, valmentajien ammattitaitoon ja huippu-urheilun arvostukseen yhteiskunnassa. Tulevaisuudessa syventävissä tutkimuksissa organisaatioihin kytköksissä olevien asiantuntijoiden sijaan voitaisiin haastatella esimerkiksi sidosryhmien edustajia ja kuntien, rehtoreita, toimintakokonaisuuden suorittaneita urheilijoita tai toimintakokonaisuuksien ulkopuolella olevia seuratoimijoita.

Urheilulukioiden lisäksi tutkimusta on tulevien vuosien aikana mahdollista laajentaa käsittämään koko urheiluakatemiaverkoston. Urheilulukioiden ulkopuolella tapahtuu paljon

urheilun eteen tehtävää työtä alueellisissa urheiluakatemoissa ja urheilupainotteisissa lukioissa. Tutkimuskenttää laajentamalla on mahdollista löytää jollakin paikkakunnalla toimivia toimintamalleja, joista voidaan ottaa mallia myös muualla. Tulevaisuudessa valtakunnallisten keskusten kehittämisen lisäksi on muistettava myös alueellisen urheilun tarpeet maantieteellisesti laajassa Suomessa.

Toiminnassa on havaittavissa Yhdysvaltalaisen opiskelijaurheilun ja oppilaitoksen joukkueen edustamisen piirteitä, joten tutkimusta on tulevaisuudessa mahdollista kehittää myös tutkimalla ilmiön esiintymistä muualla Euroopassa. Kansainvälinen tutkimus kattaa laajasti ulkomailta tapahtuvaa urheilun ja opiskelun yhdistävää tutkimusta, mutta tämän tutkimuksen kartoittamaa joukkuemuotoisen toiminnan tutkimusta ei vielä esiinny. Asiantuntijoiden haastatteluissa esiintyi mainintoja kansainvälisistä toimintakokonaisuuksista, joten vastaavanlaista toimintaa esiintyy jossain määrin myös muualla.

Kaiken kaikkiaan urheilulukioilla, -akatemoilla ja -opistoilla on suuri rooli suomalaisen huippu-urheilun tulevaisuudessa. Toimintaympäristöihin kohdistettu opetus- ja kulttuuriministeriön rahoitus on kasvanut tasaisesti 2000-luvun aikana. Niin ikään suomalaisen aikuisväestön kansainvälisen huippu-urheilun arvostus ja seuraaminen on kasvanut viime vuosien aikana (Lämsä, Mäkinen & Pusa 2018, 30). Alati kiristynvä kilpailu kansainvälisillä kentillä kannustaa kehittämään suomalaisia toimintamalleja ja niiden tutkimusta myös tulevina vuosina.

LÄHTEET

- Aarresola, O. 2016. Nuorten urheilupolut. Tutkimus kilpaurheiluun sosiaalistumisen normeista, pääomista ja toimijuudesta. Jyväskylän yliopisto. *Studies in sport, physical education and health* 246.
- Aarresola, O., Itkonen, H., Salmikangas, A. & Mäkinen, J. 2019. Liikunnan ja urheilun vapaaehtoistyö, osallistuminen ja jäsenyys. Teoksessa J. Mäkinen (toim.) *Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018*. KIHUn julkaisusarja, nro 67, 28-47.
- Aittola, T. 2012. Peter Berger ja Thomas Luckmann: Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen, legitimaatio ja sosialisatio. Teoksessa T. Aittola (toim.) *Kasvatussociologian suunnannäyttäjiä*. Helsinki: Gaudeamus.
- Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi. Teoksessa J. Ruusuvuori, P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino.
- Alonso, R., Dessein, W. & Matouschek, N. 2008. When Does Coordination require Centralization? *American Economic Review* 2008, 98:1, 145-179.
- Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- Aquilina, D. 2013. A Study of the Relationship between Elite Athletes' Educational Development and Sporting Performance. *The International Journal of the History of Sport* 30 (4), 374-392.
- Asiakastieto. 2020. Urheiluseurojen toiminta. Viitattu 13.4.2020. <https://www.asiakastieto.fi/yritykset/haku?type=BUSINESS&q=urheiluseurojen+toiminta>
- Bailey, R., Hillman, C., Arent, S. & Petitpas, A. 2013. Physical Activity: An Underestimated Investment in Human Capital? *Journal of Physical Activity and Health*, vol. 10, 289-308.
- Baker, J. & Horton, S. 2004. A review of primary and secondary influences on sport expertise. *High Ability Studies*, vol. 15 (2), 211-228.
- Berger, P.L. & Luckmann, T. 1995. *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.

- Billis, D. 2010a. From welfare bureaucracies to welfare hybrids. Teoksessa D. Billis (toim.) Hybrid Organizations and the Third Sector: Challenges for Practice, Theory ja Policy. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 3-24.
- Billis, D. 2010b. Towards a theory of hybrid organizations. Teoksessa D. Billis (toim.) Hybrid Organizations and the Third Sector: Challenges for Practice, Theory ja Policy. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 46-69.
- Bronfenbrenner, U. 1979. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Harvard University Press.
- Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. Teoksessa J.G. Richardson (toim.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Greenwood Press.
- Cornforth, C. & Spear, R. 2010. The governance on hybrid organizations. Teoksessa D. Billis (toim.) Hybrid Organizations and the Third Sector: Challenges for Practice, Theory ja Policy. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 70-90.
- Côté, J., Baker, J. & Abernethy, B. 2007. Practice and play in the development of sport expertise. Teoksessa G. Tenenbaum & R. C. Eklund (toim.) Handbook of Sport Psychology. 3. painos. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 184-202.
- Côté, J., Horton, S., MacDonald, D. & Wilkes, S. 2009. The Benefits of Sampling Sports During Childhood. Physical and Health Education Journal, 74 (4), 6-11.
- Cummings, S. 1995. Centralization and decentralization: The neverending story of separation and betrayal. Scandinavian Journal of Management, no. 2, 103-117.
- De Bosscher, V., De Knop, P., van Bottenburg, M., Shibli, S. 2006. A Conceptual Framework for Analysing Sports Policy Factors Leading to International Sporting Success. European Sport Management Quarterly, vol. 6 (2), 185-215.
- De Bosscher, V., Shibli, S., Westerbeek, H. & van Bottenburg, M. 2015. Successful Elite Sport Policies. An International comparison of the Sports Policy factors Leading to International Sporting Success (SPLISS 2.0) in 15 nations. Meyer & Meyer Sports.
- Deutscher Fußball-Bund. 2020. Eliteschulen des fussballs. Viitattu 28.4.2020. <https://www.dfb.de/sportl-strukturen/talentfoerderung/eliteschulen-des-fussballs/>
- Deutscher Olympischer Sportbund. Saksan olympiakomitean urheiluooppilaitosten internet-sivut. Viitattu 28.4.2020. <https://eliteschulen.dosb.de/>
- Digel, H. 2002. A comparison of successful sport systems. IAAF. New Studies in Athletics, nro. 2.

- Dowling, M., Edwards, J. & Washington, M. 2014. Understanding the concept of professionalization in sport management research. *Sport Management Review*, 2014, vol. 17, issue 4, 520-529.
- Ericsson, K. A., Krampe, R. T. & Tesch-Römer, C. 1993. The role of deliberate practice in the acquisition of expert performance. *Psychological review* vol. 100 (3), 363-406.
- Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Kuluttajatutkimuskeskus. Kuluttajatutkimuskeskuksen tutkimuksia ja selvityksiä 11.
- Eskola, J. 2010. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. 3. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 179-203.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Vastamäki, J. 2010. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. 3. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 26-44.
- EU Expert Group. 2012. *EU Guidelines on Dual Careers of Athletes. Recommended Policy Actions in Support of Dual Careers in High-Performance Sports*. Brussels.
- European Commission. 2004. *Education of young sportspersons (lot 1). Final report*. Loughborough University.
- European Commission. 2018. *Special Eurobarometer 472, Sport and physical activity. Report*. European Commission.
- Ford, P. R., & Williams, A. M. 2012. The developmental activities engaged in by elite youth soccer players who progressed to professional status compared to those who did not. *Psychology of Sport & Exercise*, 13(3), 349-352.
- Gagné, F. 2004. Transforming gifts into talents: the DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, vol. 15 (2), 119-147.
- Hallitus. 2017. *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lukiolain ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain muuttamisesta*. HE/2017 vp. Viitattu 31.7.2019. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_20+2017.pdf
- Harisalo, R. 2008. *Organisaatioteoriat*. Tampere: Tampere University Press.

- Haapalainen, A. 2019. Nuorten salibandy pelaajien kokemuksia huippu-urheiluohjelman tuesta heidän urheilu-uralleen. Haaga-helia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö, liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma.
- Harris, M. 2010. Third sector organizations in a contradictory policy environment. Teoksessa D. Billis (toim.) *Hybrid Organizations and the Third Sector: Challenges for Practice, Theory ja Policy*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 25-45.
- Haugaasen, M., Toering, T., & Jordet, G. 2014a. From childhood to senior professional football: A multi-level approach to elite youth football players' engagement in football-specific activities. *Psychology of Sport and Exercise*, 15(4), 336-344.
- Haugaasen, M., Toering, T., & Jordet, G. 2014b. From childhood to senior professional football: Elite youth players' engagement in non-football activities. *Journal of Sports Sciences*, 32(20), 1940-1949.
- Heikkala, J. 2000. Liikunnan järjestökentän muutokset ja toimintaympäristö. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Imanen & P. Koski (toim.) *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 119-134.
- Heikkala, J. & Koski P. 2000. Järjestöt kolmen merkitysulottuvuuden – vapaaehtoisuuden, valtion ja markkinoiden – leikkauspisteessä. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Imanen & P. Koski (toim.) *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 107-118.
- Heinilä, K. 1982. The totalization process of international sport: Toward a theory of the totalization of competition in top-level sport. Jyväskylä. Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara. 2008. Tutki ja kirjoita. 13.-14. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hornig, M., Aust, F., & Güllich, A. 2016. Practice and play in the development of german top-level professional football players. *European Journal of Sport Science*, 16(1), 96-105.
- Huhta, H. 2013. Monikulttuuriset suomalaiset huippu-urheilijoina. Teoksessa M. Piispa & H. Huhta (toim.) *Epätavallisia elämänkulkuja. Huippu-urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 134.
- Huhta, H. & Nipuli, S. 2011. Askelmerkkejä lasten ja nuorten nykyaikaiseen kilpaurheiluun. Katsaus kansainvälisiin ja kotimaisiin urheilujärjestelmiin ja malleihin. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura & Nuori Suomi. Verkkojulkaisuja 40.

- Viitattu 13.8.2019.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/askelmerkkeja.pdf>
- HoNsU. 2019. JBA:n ja Gradian yhteistyö. Viitattu 3.5.2020.
<https://www.honsu.fi/?x118281=635217>
- Härkönen, A. 2014. Urheiluakatemit. Teoksessa P. Mononen, O. Aarresola, P. Sarkkinen, J. Finni, S. Kalaja, A. Härkönen & Mikko Pirttimäki (toim.) Tavoitteena nuoren urheilijan hyvä päivä – Urheilijan polun valintavaiheen asiantuntijatyö. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHUn julkaisusarja, nro 46, 90-92.
- Ikola-Norrbacka, R. & Lähdesmäki, K. 2011. New public management – näkökulmia julkisjohtamiseen ja hyvään hallintoon. Teoksessa T. Virtanen, P. Ahonen, A. Syväjärvi, P. Vartiainen, J. Vartola & J. Vuori (toim.) Suomalainen hallinnon tutkimus – mistä, mitä, minne? Tampereen yliopisto. Tampere University Press, 244-272.
- Ilmanen, K. 2015. Liikuntapalvelujen muutos 1800-luvun lopulta 2000-luvulle. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Yliopistopaino.
- Itkonen, H. 1996. Kenttien kutsu: Tutkimus liikuntakulttuurin muutoksista. Tampere: Gaudeamus.
- Itkonen, H. 2000. Kansalaistoiminnan suuri linja. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 11-25.
- Itkonen, H. 2015. Kansalaistoimintojen kaudet ja muuttuvat käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Yliopistopaino, 39-58.
- Itkonen, H. & Laine A. 2015. Suuntana liikunnan käsitteet ja käytännöt. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Yliopistopaino, 7-14.
- Jokinen, A. 2008. Urheilijoiden kokemuksia yliopisto-opiskelun ja huippu-urheilun yhdistämisestä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntatieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. 2020. Winning in the Long Run: Towards a Psychosocial Sustainability of Adolescent Dual Careers. Viitattu 9.5.2020.
https://www.jyu.fi/edupsy/fi/laitokset/psykologia/en/research/research-areas/motivation-and-learning/projects/winning_in_the_long_run

- Karré, M. 2012. Conceptualizing hybrid organizations: A public administration approach. Paper written for symposium “ Neither Public nor Private: Mixed Forms of Service Delivery around the Globe”. University of Barcelona.
- Koski, P. 2000. Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152, 40-55.
- Koski, P. 2013. Liikunta- ja urheiluseuroja koskeva tietopohja ja sen kehittäminen. Teoksessa K. Lehtonen, H. Hakonen & P. Koski (toim.) Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Valtion liikuntaneuvosto. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2103:6, 18-42.
- Koski, P. & Mäenpää, P. 2018. Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986-2016. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25.
- Kansallinen liikuntatutkimus. 2010. Kansallinen liikuntatutkimus 2009-2010: Vapaaehtoistyö. SLU:n julkaisusarja 8/2010.
- Käpylän Pallo. 2019. KäPa mukaan UEFA Elite Youth Academy toimintaan – Ilmoittaudu mukaan BSM tryouteille. Viitattu 3.5.2020. <https://kapylanpallo.fi/seura/ajankohtaista/2019/kapa-mukaan-elite-youth-academy-toimintaan>
- Kärmeniemi, M., Mäkinen, J. & Lämsä, J. 2012. SPLISS II – Urheilujärjestelmät Suomen kansallinen väliraportti. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHUn julkaisusarja, nro 39.
- Laine, A. 2015. Liikunta- ja urheilualan yritys kenttä. Teoksessa H. Itkonen & A. Laine (toim.) Liikunta yhteiskunnallisena ilmiönä. Jyväskylä: Yliopistopaino, 77-98.
- Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2007. Tapaustutkimuksen taito. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Lehtinen, A.-R. & Vuorisalo, M. 2007. Lasten sosiaalinen pääoma – mittaamisen kokemuksia ja haasteita. Teoksessa L. Alanen, V.-M. Salminen & M. Siisiäinen. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto.
- Lehtonen, K. 2017. Muuttuvat rakenteet – Staattiset verkostot: Suomalaisen liikunta- ja urheilujärjestelmän rakenteelliset muutokset 2008-2015. Jyväskylän yliopisto. LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 331.
- Leivo, J. 1999. Urheilulukiolaisen koulutus-, ammatti- ja urheilu-uran yhteensovittaminen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.

- Linnamaa, R. & Sotarauta, M. 2000. Verkostojen utopia ja arki: Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kehittäjäverkostosta. Tampereen yliopisto. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö, SENTE-julkaisuja 7/2000.
- Lipponen, K. J. 2017. Menestyksen polulla – Huippu-urheilun ulkoinen arviointi. Opetus- ja Kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2017:1.
- Lukiolaki. 2018. 6g §/10.8.2018/714.
- Lähtitie, M. 2013. Vuonna 1995- syntyneiden jalkapallon maajoukkuepelaajien lahjakkuuden arviointi kuntotekijöiden sekä harjoitus- ja perhetaustan pohjalta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntakasvatuksen laitos. Pro gradu –tutkielma.
- Lämsä, J. 2004. Huippu-urheilu pohjoismaissa: Selvitys Suomen, Ruotsin, Norjan ja Tanskan liikuntapolitiikasta, huippu-urheilujärjestelmästä sekä urheilun rahoituksesta. Opetusministeriö. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:21.
- Lämsä, J. 2018. Urheiluakatemioiden valtionavustukset 2009-2017. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
- Lämsä, J., Mäkinen, J. & Pusa, S. 2018. Huippu-urheilun arvostus ja lajien seuraaminen; väestökyselyn 2018 tuloksia. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHUn julkaisusarja, nro 63.
- Lämsä, J., Nevala, A., Aarresola, O. & Itkonen, H. 2020. Ammattilaisuus amatörismin kriisiyttäjänä suomalaisessa joukkueurheilussa 1975-2018 (TIIVISTELMÄ). Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. Viitattu 6.5.2020. https://kihu.fi/wp-content/uploads/2020/04/Ammattilaisuus_amatorismin_kesyttajana_TIIVISTELM%C3%84.pdf
- Lämsä, J., Korhonen, A., Nenonen, J., Manninen T., Puhakka, A., Kainulainen, J. & Hokkanen T. 2014. Kuinka hitaita urheilijat ovat? Selvitys urheilijoiden korkea-asteen opintojen etenemisestä. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHUn julkaisusarja, nro 47.
- Lämsä, J. & Mäkinen, J. 2016. Kolme tulkintaa valtion huippu-urheilurahoituksesta. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
- Lämsä, J., Mäkinen, J., Nieminen, M. & Paavolainen, L. 2016. Huippu-urheiluverkoston ja -yksikön sisäinen arviointi. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus & Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikkö.

- Mannonen, H. 2017. Selvitys Kouvolan alakoulujen urheilukerhotoiminnan kehittämisestä. Kouvolan urheiluakatemia.
- Metsä-Tokila, T. 2001a. Koulussa ja kentällä: Vertaileva tutkimus huipulle tähtäävän urheilun ja koulutuksen yhdistämisestä. Turun yliopisto. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 55.
- Metsä-Tokila, T. 2001b. Urheilulukioiden kehitys Suomessa. Kasvatus: Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja 32 (2001): 5.
- Mäenpää, P. & Korkatti, S. 2012. Urheiluseurat 2010-luvulla: Ajatuksia seurojen kehittymisestä ja kehittämisestä. SLU-julkaisusarja 1/2012.
- Mäkinen, J. 2010. Urheilun rakenteet ja tuki Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Kilpa- ja Huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHU:n julkaisusarja nro 17.
- Möttönen, S & Niemelä, J. 2005. Kunta ja kolmas sektori: Yhteistyön uudet muodot. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Nagel, S., Schlesinger, T., Bayle, E. & Giaugue, D. 2015. Professionalisation of sport federations – a multi-level framework for analysing forms, causes and consequences. *European Sport Management Quarterly*, 2015, 15:4, 407-433.
- National Federation of State High School Associations. 2020. Yhdysvaltojen toisen asteen urheilun kattojärjestön internet-sivut. Viitattu 29.4.2020. <https://www.nfhs.org/>
- Nevala, K. 2019. Mikä on OFA-akatemia? Palloliitto ja Oulun kaupunki tekevät uudenlaista yhteistyötä juniorijalkapalloilussa. Kaleva. Viitattu 3.5.2020. <https://www.kaleva.fi/urheilu/mika-on-ofa-akatemia-palloliitto-ja-oulun-kaupunki-tekevut-uudenlaista-yhteistyota-juniorijalkapalloilussa/815309/>
- Nevala, K. 2020. Oulu Football Academy jatkaa eteenpäin kipuulujen jälkeen. Kaleva. Viitattu 3.5.2020. <https://www.kaleva.fi/urheilu/oulu-football-academy-jatkaa-eteenpain-kipuulujen-jalkeen/833745/>
- Nieminen, M. & Lämsä, J. 2019. Urheilulukiot – seurantatietoa vuosilta 2006-2018. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHUn julkaisusarja, nro 64.
- Norges Toppidrettsgymnas. 2020. Norjan urheilulukioiden internet-sivut. Viitattu 28.4.2020. <https://www.ntg.no/>
- O'Neill, M., Allen, B., & Calder, A. M. 2013. Pressures to perform: An interview study of Australian high performance school-age athletes' perceptions of balancing their school and sporting lives. *Performance Enhancement & Health*, 2(3), 87-93.

- Opetushallitus. 2019a. Erityisten koulutustehtävien ja valtakunnallisten kehittämistehtävien rahoitus vuonna 2019. Viitattu 29.7.2019. http://www02.oph.fi/asiakkaat/rahoitus/rahjulk19/Erk_liite_2019.pdf
- Opetushallitus. 2019b. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitus – Yksikköhintojen ja rahoituksen määräytyminen vuonna 2019.
- Opetusministeriö. 2010. ”Sanoista teoksi” Huippu-urheilutyöryhmän ajatuksia suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:13.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Erityisen koulutustehtävän asemaa lukiokoulutuksessa koskeva selvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015:9.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2016. Yhdenvertaiset mahdollisuudet harrastaa – painopisteenä harrastamisen hinta. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2016:19.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017a. Järjestämisluvan muutoshakemus lukiolain (629/1998) 4 ja 4 a §:ssä säädetyn erityisen koulutustehtävän myöntämiseksi. Hakulomake. Viitattu 31.7.2019. https://minedu.fi/documents/1410845/4529694/Liite2_Erityinen-koulutustehtava_Hakulomake-28.3.2017.docx/c99cf23c-051a-4219-ac53-14aff9d7a699
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017b. Lukion erityinen koulutustehtävä. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:42.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017c. Lukioden erityisen koulutustehtävän luvat myönnetty – lukiot tasa-arvoiseen asemaan osaaminen koko lukiokentän käyttöön. Viitattu 29.7.2019. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/lukioden-erityisen-koulutustehtavan-luvat-myonnetty-lukiot-tasa-arvoiseen-asemaan-ja-osaaminen-koko-lukiokentan-kayttoon.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017d. Koonti erityisistä koulutustehtävistä 18.2018 lukien.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019. Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten harkinnanvaraiset kehittämisavustukset 2019. Viitattu 9.5.2020. <https://minedu.fi/documents/1410845/4256434/Urheiluakatemat+ja+valmennuskeskukset+2019/6ed3ab62-af4a-7c9e-1da6-03cde113ec59/Urheiluakatemat+ja+valmennuskeskukset+2019.pdf>

- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020a. Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten toimintaan 3,7 miljoonaa euroa – Avustussumma kasvoi merkittävästi. Viitattu 9.5.2020. https://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/urheiluakatemioiden-ja-valmennuskeskusten-toimintaan-3-7-miljoonaa-euroa-avustussumma-kasvoi-merkittavasti
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020b. Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten harkinnanvaraiset kehittämisavustukset 2020.
- Pelkonen, R. 1994. Irti Aleksanterismista: Tervetuloa luokaton lukio. Vantaa: Pelquin Kustannus.
- Pelkonen, R. 1998. Meidän Märsky: Mäkelänrinteen lukio 1957-1997. Vantaa: Pelquin Kustannus.
- Peltonen, T. 2010. Organisaatioteoria: klassisesta jälkimoderniin. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Piispa, M. 2013. ”Vapaasti olen saanut valita eikä mihkään ole pakotettu” – katsaus suomalaisen huippu-urheilijan elämänseläntään. Teoksessa M. Piispa & H. Huhta (toim.) Epätavallisia elämänseläntäjä. Huippu-urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 134.
- Piispa, M. & Huhta, H. 2013. Epätavallisia elämänseläntäjä: Huippu-urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa. Nuorisotutkimusverkostoja/Nuorisotutkimusseura, julkaisu 134.
- Pohjois-Haagan yhteiskoulu. 2020. Helsinki Basketball Academyn internet-sivut. Viitattu 3.5.2020. <https://www.phyk.fi/hba/>
- Puronaho, K. 2014. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja Kulttuuriministeriö. Opetus- ja Kulttuuriministeriön julkaisu 2014:5.
- Puukko, M., Räisänen, A. & Lepola, L. 2017. Lukioiden erityisen koulutustehtävän järjestämislupahakemusten arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
- Pyykkönen, M. s.a. Uusi kolmas sektori. Viitattu 11.4.2020. <http://kans.jyu.fi/sanasto/sanatkansio/uusi-kolmas-sektori>
- Ruismäki, L. 1997. Liikuntapainotteisesta urheilulukioiksi. Teoksessa J. Haapala (toim.) Kuortaneen keskikoulusta urheilulukioon: 50 vuotta opintietä. Kuortaneen lukio. Alavus: 59-73.

- Ruoranen, K., Klenk, C., Schlesinger, T., Bayle, E., Clausen, J., Giaugue, D. & Nagel, S. 2016. Developing a conceptual framework to analyse professionalization in sport federations. *European Journal for Sport and Society*, 2016, Vol. 13 No. 1, 55-74.
- Ruuskanen, P. 2007. Sosiaalisella pääomalla selittäminen. Teoksessa L. Alanen, V.-M. Salminen & M. Siisiäinen. (toim.) *Sosiaalinen pääoma ja paikalliset kentät. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylän yliopisto*, 11-38.
- Ruuskanen, P., Selander, K. & Anttila, T. 2013. Palkkatyössä kolmannella sektorilla. Työ- ja elinkeinoministeriö. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, työ ja yrittäjyys, 20/2013.
- Ryba, T. V., Aunola, K., Ronkainen, N. J., Selänne, H., & Kalaja, S. 2016. Urheilijoiden kaksoisuraan liittyvän tutkimuksen tämänhetkinen tilanne Suomessa. *Liikunta & Tiede* 53 (2-3), 88-95.
- Saarela-Kinnunen, M. & Eskola, J. 2010. Tapaus ja tutkimus = tapaustutkimus? Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle kirjoittajalle*. 3. painos. Jyväskylä: PS-Kustannus, 189-199.
- Santasport. 2019. Rovaniemi mukaan UEFA Elite Youth Academy -ohjelmaan. Viitattu 3.5.2020. <https://santasport.fi/uutiset/rovaniemi-mukaan-uefa-elite-youth-academy-ohjelmaan/>
- Saukkonen, P. 2013. Kolmas sektori – vanha ja uusi. *Kansalaisyhteiskunta* 1 (2013), 6-31.
- Seeck, H. 2008. *Johtamisopit Suomessa: taylorismista innovaatioteorioihin*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Seppä, P. 2016. Tunturin huiput. Viitattu 28.4.2020. <https://www.is.fi/hiihtolajit/art-2000001152670.html>
- Spring, J. H. 1980. *Mass Culture and School Sports*. Teoksessa G. H. Sage (toim.) *Sport and American society: selected readings*. 3. painos. Reading, Massachusetts: Addison-Wesley Publishing Company, 81-96.
- Stambulova, N. B. 1994. Developmental sports career investigations in Russia: A post-perestroika analysis. *The Sport Psychologist* (8), 221-237.
- Stenbacka, W., Mäkinen J., Lämsä, J. & Nieminen, M. 2018. Liikunnan ja urheilun julkinen tuki ja rakenteet Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. *Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus. KIHUn julkaisusarja, nro 62*.

- Suomen Koripalloliitto. 2019. JBA:n ja Gradian yhteistyö mahdollistaa pelaajapolun huipulle. Viitattu 3.5.2020. <https://www.basket.fi/basket/uutiset/jba-n-ja-gradian-yhteistyo-mahdollistaa-pelaajapolun-huipulle/>
- Suomen Lentopalloliitto. 2019. Lentopallon valmennuskeskus muuttaa Tampereelle syksyllä 2022. Viitattu 4.5.2020. <https://www.lentopalloliitto.fi/elamyksia/uutiset/uutisarkisto/2019/11/lentopallon-valmennuskeskus-muuttaa-tampereelle-syksylla-2022.html>
- Suomen Lentopalloliitto. 2020. Kuortaneen valmennuskeskuksen internet-sivut. Viitattu 3.5.2020. <https://www.lentopalloliitto.fi/urheilua/valmennus-koulutus/valmennuskeskukset/kuortane.html>
- Suomen Palloliitto. 2019. Oulu Football Academy mullistaa pelaajan laadukkaan arjen Oulussa. Viitattu 3.5.2020. <https://www.palloliitto.fi/jalkapallouutiset/oulu-football-academy-mullistaa-pelaajan-laadukkaan-arjen-oulussa>
- Suomen Olympiakomitea. 2009. Urheiluakatemioiden valtakunnallinen kehittämisohjelma 2010-2013.
- Suomen Olympiakomitea. 2013a. Huippu-urheilijana korkeakoulussa.
- Suomen Olympiakomitea. 2013b. Urheiluakatemiatoiminnan ohjeisto. Huippu-urheilun muutostyöryhmä, Suomen Olympiakomitea & Suomen Paralympiakomitea.
- Suomen Olympiakomitea. 2017. Suomen Olympiakomitean toimintasuunnitelma 2018.
- Suomen Olympiakomitea. 2018a. Paananen ja Paavolainen Huippu-urheiluyksikön avainpaikoille. Suomen Olympiakomitean tiedote. Viitattu 10.6.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/2018/04/18/paananen-ja-paavolainen-huippu-urheiluyksikon-avainpaikoille/>
- Suomen Olympiakomitea. 2018b. Toiminta- ja taloussuunnitelma 2019.
- Suomen Olympiakomitea. 2019a. Lajiliittojen tekemisen laatu paranee – talvilajeille yli kaksi miljoonaa euroa tehostamistukea. Viitattu 3.5.2020. <https://www.olympiakomitea.fi/2019/06/07/lajiliittojen-tekemisen-laatu-paranee-talvilajeille-yli-kaksi-miljoonaa-euroa-tehostamistukea/>
- Suomen Olympiakomitea. 2019b. Urheiluakatemiaohjelman kaksoisuran internet-sivut. Viitattu 10.6.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/kaksoisura/>

- Suomen Olympiakomitea. 2019c. Urheiluakatemiaohjelman toisen asteen urheiluoppilaitosten internetsivut. Viitattu 10.6.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/toinen-aste/urheiluoppilaitokset/>
- Suomen Olympiakomitea. 2019d. Urheiluakatemiaohjelman Urheilijoiden Ammattienedistämistätiön internetsivut. Viitattu 10.6.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/huippuvaihe/ura-saatio-ammattienedistamissaatio/>
- Suomen Olympiakomitea. 2019e. Urheiluoppilaitosten opiskelijavalinnan hakuprosessi ja kriteerit kevät 2019. Viitattu 31.7.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/03/26a4e275-urheiluoppilaitosten-opiskelijavalinnan-hakuprosessi-ja-kriteerit-2019.pdf>
- Suomen Olympiakomitea. 2019f. Urheiluylläkouluurheilu internetsivut. Viitattu 10.6.2019. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/ylakoulutoiminta/urheiluyllakouluurheilu/>
- Suomen Olympiakomitea. 2019g. Vuosikertomus 2018; Esitys kevätkokoukselle 22.5.2019.
- Suomen Olympiakomitea. 2019h. Toisen asteen urheiluoppilaitoshaku.
- Suomen Olympiakomitea. 2019i. Toimintaympäristöjen ilmoittamat valinnat painopistelajeiksi.
- Suomen Olympiakomitea. 2020a. Urheiluakatemiaohjelman Nuorten Olympiavalmentajien internetsivut. Viitattu 8.5.2020. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/asiantuntijapalvelut/nuorten-olympiavalmentajat/>
- Suomen Olympiakomitea. 2020b. Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten internetsivut. Viitattu 8.5.2020. <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/urheiluakatemiaohjelma/urheiluakatemioiden-ja-valmennuskeskukset/>
- Suomen Salibandyliitto. 2020. Yhteishaku 2020 – salibandy ja opiskelun yhdistäminen. Viitattu 3.5.2020. <https://salibandy.fi/uutiset/salibandyliiton-uutiset/yhteishaku-2020-salibandy-ja-opiskelun-yhdistaminen/>
- Syrjälä, L. & Numminen, M. 1988. Tapaustutkimus kasvatustieteessä: Case study in research on education. Oulun yliopisto. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia, 51/1988.
- The German Way & More. 2018. Sportschulen: Sport Schools in Germany. Viitattu 28.4.2020. <https://www.german-way.com/sportschulen-sports-schools-in-germany/>

- Tuloverolaki. 1992. 22 §/30.12.1992/1535. Yleishyödyllinen yhteisö
- Tuloverolaki. 1992. 23 §/30.12.1992/1535. Yleishyödyllisen yhteisön verovelvollisuus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- URA-työryhmä. 1999. URA-työryhmän muistio urheilu- ja koulutusuran joustavista yhdistämismahdollisuuksista.
- Urheiluakatemiaohjelma. 2015. Urheiluyläkoulutoiminnan termistö ja ohjeisto. Suomen Olympiakomitea.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2013. Arviointi valtion liikuntatoimen määrärahojen kasvun tuloksista hallituskaudella 2007-2011. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2013:8.
- Valtion liikuntaneuvosto. 2015. Valtionhallinto liikunnan edistäjänä 2011-2015. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2015:4.
- Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Helsinki: Kirjayhtymä.
- Vehmas, H. 2010. Liikuntamatkalla Suomessa: Vapaa-ajan valintoja jälkimodernissa yhteiskunnassa. Jyväskylän yliopisto. Studies in Sport and Health Sciences 143.
- Virtanen, T. 2001. Hallintotiede tieteenä – Hallinnollisen toiminnan näkökulma omalajisen tieteen perusteena. Teoksessa T. Virtanen, P. Ahonen, A. Syväjärvi, P. Vartiainen, J. Vartola & J. Vuori (toim.) Suomalainen hallinnon tutkimus – mistä, mitä, minne? Tampereen yliopisto. Tampere University Press, 324-370.
- Vuolle, P. 1977. Suomalaisen huippu-urheilijan elämänura: Perustietoja vuosina 1956-1972 huipulla olleiden suomalaisten urheilijoiden urheilu-urasta, sosiaalisesta taustasta, koulutuksesta, ammatista ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta. Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiön tutkimuslaitos. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 17.
- Williams, S. 2009. Football academies: kicking and screaming. The Telegraph. Viitattu 29.4.2020. <https://www.telegraph.co.uk/sport/football/4938593/Football-academies-kicking-and-screaming.html>
- Yle Urheilu. 2016. Suomalaiset urheilijat elävät köyhyysrajalla – laskut maksamatta, rahaa ruokaan toimeentulosta tai isän kukkarosta. Viitattu 10.6.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-9217654>

LIITTEET

LIITE 1. Sähköisen taustatietokyselyn lähetekirjeet

Lähetekirje suomeksi

Arvoisa urheilulukion vastuhenkilö,

Olen Joni Oksanen Jyväskylän yliopiston liikuntatieteellisestä tiedekunnasta. Teen liikunnan yhteiskuntatieteiden pro gradu -tutkielmaa Suomen urheilulukioiden kilpailullista sarjaa pelaavista palloilujoukkueista ja niiden organisaatorakenteista, toimintatavoista, tavoitteista sekä yhteistyökumppanuussuhteista. Tutkielman aineiston muodostan asiantuntijoille kohdistettavasta taustatietokyselystä ja sen jälkeen toteutettavista haastatteluista.

Ennen tämän vastauspyynnön lähettämistä olen tavoitellut puhelimitse jokaisen Suomen urheilulukion vastuhenkilöitä selvittääkseni tutkimuskohteesta perillä olevat asiantuntijat. (*lukion nimi*) rehtori (*rehtorin nimi*) nimesi Teidät yhdeksi asiantuntijaksi. Toivon Teidän vastaavan alla olevasta linkistä avautuvaan taustatietokyselyyn, jolla kartoitan tutkimani ilmiön tämänhetkistä tilannetta. Vastaaminen vie aikaa noin 5–10 minuuttia.

Jos tiedät henkilön, joka omaa asiantuntemusta ilmiöön liittyen, voit välittää tämän taustatietokyselyn myös hänelle. Jos olet esimerkiksi joukkueen valmentaja, voit antaa vastauksesi vain omaa joukkuettasi koskien. Tutkimuksen tietosuojailmoitus on tämän sähköpostin liitteenä.

Tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista, mutta vastaamalla autat edistämään ymmärrystä ajankohtaisesta ilmiöstä, jonka avulla suomalaisten nuorten urheilijoiden urheilullista kehittymistä ja akateemista kouluttautumista voidaan kehittää. Voit vastata kyselyyn anonymisti ja vastaukset käsitellään luottamuksellisesti. Toivon saavani vastaukset kaikilta Teiltä, joille kohdistan taustatietokyselyn ja toivon myös mahdollisimman monen Teistä esittävän suostumuksenne haastatteluihin.

Mikäli olette käytettävissä taustatietojen keruuta seuraaviin haastatteluihin, joissa pureudun ilmiöön tarkemmin, voitte esittää suostumuksenne taustatietokyselyn lopussa.

Tarkoitukseni on tehdä 6–10 haastattelua, jotka toteutan joko kasvokkain tai puhelimitse. Ennen teemahaastatteluja olen yhteydessä haastateltaviin sopivan ajankohdan sopimiseksi ja lähetän haastattelurungon etukäteen tutustuttavaksi.

Mikäli teille tulee kysyttävää tutkimukseen liittyen, voit olla minuun yhteydessä sähköpostitse tai puhelimitse. Tutkielmani ohjaajana toimii (*ohjaajan nimi*).

Linkki taustatietokyselyyn: <https://link.webropolsurveys.com/S/F88E72C58EC247BB>

Suuret kiitokset yhteistyöstä jo etukäteen,

Joni Oksanen
Liikuntatieteiden kandidaatti
Jyväskylän yliopisto
p. (*puhelinnumero*)
e. (*Sähköpostiosoite*)

Lähetekirje englanniksi

Honoured representative of Finnish sport high school,

My name is Joni Oksanen from Faculty of Sport Sciences of Jyväskylä University. I'm doing a master's thesis and my research topic is Finnish sport high school teams in competitive ball game leagues and their organisation structures, policies, targets and cooperation partners. The data of my thesis is composing from this background survey and expert interviews, which I'm accomplishing after this background inquiry.

Before sending this background survey, I have been in contact for every Finnish sport high school and found out the experts of this topic. (*yhteyshenkilön nimi*) named You for the expert and I ask You to answer for this background survey. I use the background inquiry results for making the overview of this phenomenon at the moment in Finland. Answering for the background survey will take 5-10 minutes.

If you know a person, who is the expert of this phenomenon, you can forward this background survey also for him or her. For example, if you are the coach of the team, you can just answer

the questions concerning on your own team. The privacy notice of the research is attached to this email.

The participation to the research is voluntary, but by answering these questions you help to develop our understanding of this phenomenon. With this research the young athletes' athletic progress and academical education can be improved. You can answer anonymously for the background survey and answers are handled confidentially. I hope to get answers from all of you, who have received the background inquiry.

If you are available for interviews, which I'm accomplishing after this background survey, you can give your contact details in the end of the background survey. In the interviews, I will focus to ask specifying questions and go deeper on this topic. I wish that as many people as possible could give your approval to the interviews. I will make 6-10 interviews, which I'm accomplishing either face to face or by phone. Before interviews I will contact the interviewees for agreeing the interview date. I will also send the interview structure, so you can check it beforehand.

If you want additional information from this study, you can be in contact on me by email or phone. The instructor of my research is (*ohjaajan nimi*).

Link to the background survey: <https://link.webropolsurveys.com/S/716FA99D6D874BF0>

Kind regards and great thanks for cooperation,

Joni Oksanen
Bachelor of Sport Sciences
University of Jyväskylä
p. (*puhelinumero*)
e. (*sähköpostiosoite*)

LIITE 2. Sähköinen taustatietokysely

Taustatietokysely suomeksi

Suomen urheilulukioiden kilpailullista sarjaa pelaavat palloilujoukkueet

Suostumus tieteelliseen tutkimukseen

Minua on pyydetty osallistumaan tutkimukseen suomalaisten urheilulukioiden kilpailullista sarjaa pelaavista palloilujoukkueista.

Olen perehtynyt tutkimusta koskevaan tiedotteeseen (tietosuojailmoitus) ja saanut riittävästi tietoa tutkimuksesta ja sen toteuttamista. Tutkimuksen sisältö on kerrottu minulle ja olen saanut riittävän vastauksen kaikkiin tutkimusta koskeviin kysymyksiin. Minulla on ollut riittävästi aikaa harkita tutkimukseen osallistumista.

Ymmärrän, että tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Minulla on oikeus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen tai peruuttaa suostumukseni tutkimukseen, milloin tahansa ja syytä ilmoittamatta. Tutkimuksen keskeyttämisestä tai suostumuksen peruuttamisesta ei aiheudu minulle mitään seuraamuksia.

Olen tutustunut tietosuojailmoituksessa kerrottuihin rekisteröidyn oikeuksiin ja rajoituksiin.

Valitsemalla "Kyllä", hyväksyn tietojeni käytön tietosuojailmoituksessa kuvattuun tutkimukseen.

Vahvistan, että osallistun tutkimukseen ja suostun vapaaehtoisesti tutkittavaksi sekä annan luvan edellä kerrottuihin asioihin.

Kyllä

Mikä on edustamasi urheilulukion nimi?

Onko urheilulukion oppilaista muodostettu palloilujoukkue, joka pelaa kilpailullista sarjaa?

Kyllä

Ei

Vastasit edelliseen kysymykseen "Kyllä", joten haluaisin tietää joukkueesta tai joukkueista enemmän. Jos urheilulukioilla on useampia kilpailullista sarjaa pelaavia joukkueita, vastaa kysymyksiin yksi joukkue kerrallaan. Kysymyksiin löydät painikkeen, jolla voit lisätä uuden joukkueen.

Mikä on joukkueen nimi?

Mikä on joukkueen laji?

Onko joukkue miesten vai naisten joukkue?

- Miesten joukkue
 Naisten joukkue

Mihin sarjaan joukkue osallistuu/osallistui vuonna 2019?

Kuinka monta kertaa viikossa joukkue keskimäärin harjoittelee opiskelupäivien (ma-pe 8.00-17.00) yhteydessä pelikauden ollessa käynnissä?

Kuinka monta kertaa viikossa joukkue keskimäärin harjoittelee opiskelupäivien (ma-pe 8.00-17.00) ulkopuolella pelikauden ollessa käynnissä?

Onko joukkueen toiminnassa mukana jokin yhteistyöorganisaatio?

- Kyllä
 Ei

Mikä yhteistyöorganisaatio joukkueen toiminnassa on mukana? (voit valita useampia vaihtoehtoja)

- Paikallinen urheiluakatemia
 Lajiliitto
 Urheiluseura, mikä?
 Yksityisen sektorin organisaatio, mikä?
 Jokin muu, mikä?

Lisää uusi joukkue

- Haluan lisätä uuden joukkueen.
 En halua lisätä uutta kilpailullista sarjaa pelaavaa palloilujoukkuetta.

Onko urheilulukion oppilaista muodostettu palloiluryhmä, joka harjoittelee yhdessä vähintään 5 kertaa viikossa, mutta ei pelaa yhdessä kilpailullista sarjaa?

- Kyllä
 Ei

Vastasit edelliseen kysymykseen "Kyllä", joten haluaisin tietää ryhmästä tai ryhmistä enemmän. Jos urheilulukiolla on useampia, vähintään 5 kertaa viikossa yhdessä harjoittelevia palloiluryhmiä, vastaa kysymyksiin yksi ryhmä kerrallaan. Kysymyksiä pääätteeksi löydät painikkeen, jolla voit lisätä uuden ryhmän.

Mikä on ryhmän laji?

Onko ryhmä miesten vai naisten ryhmä?

- Miesten ryhmä
 Naisten ryhmä

Kuinka monta kertaa viikossa ryhmä keskimäärin harjoittelee opiskelupäivien (ma-pe 8.00-17.00) yhteydessä?

Kuinka monta kertaa viikossa ryhmä keskimäärin harjoittelee opiskelupäivien (ma-pe 8.00-17.00) ulkopuolella?

Onko tämän ryhmän toiminnassa mukana jokin yhteistyöorganisaatio?

- Kyllä
 Ei

Mikä yhteistyöorganisaatio ryhmän toiminnassa on mukana? (voit valita useampia vaihtoehtoja)

- Paikallinen urheiluakatemia
 Lajiliitto
 Urheiluseura, mikä?
 Yksityisen sektorin organisaatio, mikä?
 Jokin muu, mikä?

Lisää uusi ryhmä

- Haluan lisätä uuden ryhmän.
- En halua lisätä uutta, vähintään 5 kertaa viikossa yhdessä harjoittelevaa palloiluryhmää.

Onko urheilulukioon suunniteltu tulevaisuudessa perustettavan uutta palloilujoukkuetta, joka pelaa kilpailullista sarjaa?

- Kyllä
- Ei

Vastasit edelliseen kysymykseen "Kyllä", joten haluaisin tietää joukkueesta tai joukkueista enemmän. Jos urheilulukioilla on ollut suunnitteilla perustaa useampia kilpailullista sarjaa pelaavia palloilujoukkueita, vastaa kysymyksiin yksi joukkue kerrallaan. Kysymyksiä päättää löydät painikkeen, jolla voit lisätä uuden joukkueen.

Mikä on suunnitteilla olleen joukkueen laji?

Onko joukkue miesten vai naisten joukkue?

- Miesten joukkue
- Naisten joukkue

Onko tämän joukkueen suunnittelussa ollut mukana jokin yhteistyöorganisaatio?

- Kyllä
- Ei

Mikä yhteistyöorganisaation joukkueen suunnittelussa on ollut mukana? (voit lisätä useampia vaihtoehtoja)

- Paikallinen urheiluakatemia
- Lajiliitto
- Urheiluseura, mikä?
- Yksityisen sektorin organisaatio, mikä?
- Jokin muu, mikä?

Lisää uusi joukkue

- Haluan lisätä uuden joukkueen.
- En halua lisätä uutta suunnitteilla ollutta kilpailullista sarjaa pelaavaa palloilujoukkuetta.

Vapaa sana, voit antaa lisätietoja johonkin kysymykseen liittyen.

Teemahaastatteluun osallistuminen

- Kyllä, voin antaa yhteystietoni ja minuun saa olla yhteydessä mahdolliseen teemahaastatteluun liittyen.
- Ei, en halua osallistua teemahaastatteluun.

Kiitos suostumuksestasi teemahaastatteluun osallistumisesta. Tähän voit antaa yhteystietosi, joiden avulla voin tarvittaessa olla Teihin yhteydessä.

Nimi

Sähköposti

Edellinen

Lähetä

Taustatietokysely englanniksi

Finnish sport high school teams in competitive ball game leagues

Approval to the scientific research

I get a request to participate on the research concerning Finnish sport high school teams in competitive leagues.

I have get acquainted with bulletin of the research (the privacy notice) and I have enough information on research and it's procedures. The content of the research is clear to me and I get a sufficient answer for all questions concerning the research. I have had enough time to consider participation to the research.

I understand, that the participation to the research is voluntary. I have a right to stop participation on the research or cancel my approval to the research, anytime and without telling the reasons. Stopping the research or cancelling the approval doesn't cause me any consequences.

I have acquainted with the rights and restrictions, which are described in the privacy notice.

By choosing "Yes", I accept the use of my information in the research, that has described in the privacy notice.

I accept, that I participate on research and I voluntarily agree to be part of the research as well as I give the approval to the issues, that have told abovesaid.

- Yes

What is the name of the sport high school, that you are representing?

Do your sport high school have a team, which players are students of the high school and they are playing a competitive league?

- Yes
- No

You answered "Yes" for the previous question, so I would like to know more on the team or teams. If sport high school have a several teams that are playing in competitive league, please answer the questions one team at a time. After the questions you will find the button, where you can add a new team.

What is the name of the team?

What is the sport of the team?

Is the team men's or women's team?

- Men's team
- Women's team

What is the league level, that the team is participating in 2019?

How many times in a week the team is averagely practicing during the school day (mon-fri 8.00-17.00) when the game season is running?

How many times in a week the team is averagely practicing outside of the school day (mon-fri 8.00-17.00) when the game season is running?

Does the team do cooperation with any other organization?

- Yes
- No

What organization is doing cooperation with the team? (You can choose several options)

- Local sport academy
- Finnish sport federation
- Sport club, what?
- Private sector organization, what?
- Other, what?

Add a new team

- I want to add a new team.
- I don't want to add a new team, that is playing in a competitive ball game league.

Do your sport high school have a ball game group, that is practicing together at least 5 times in a week, but doesn't play together in a competitive league?

- Yes
- No

You answered "Yes" for the previous question, so I would like to know more on the group or groups. If sport high school have a several groups, that are practicing together at least 5 times in a week, please answer the questions one group at a time. After the questions you will find the button, where you can add a new group.

What is the sport of the group?

Is the team men's or women's group?

- Men's group
- Women's group

How many times in a week the group is averagely practicing during the school day (mon-fri 8.00-17.00)?

How many times in a week the group is averagely practicing outside of the school day (mon-fri 8.00-17.00)?

Does the group do cooperation with any other organization?

- Yes
 No

What organization is doing cooperation with the group? (You can choose several options)

- Local sport academy
 Finnish sport federation
 Sport club, what?
 Private sector organization, what?
 Other, what?

Add a new group

- I want to add a new group.
 I don't want to add a new group, that is practicing together at least 5 times in a week.

Has sport high school been planned to establish a new ball game team in future, that would play in a competitive league?

- Yes
 No

You answered "Yes" for the previous question, so I would like to know more on the team or teams. If sport high school have planned several teams that would play in competitive league, please answer the questions one team at a time. After the questions you will find the button, where you can add a new team.

What is the sport of the team that have been planned?

Is the team men's or women's team?

- Men's team
 Women's team

Have sport high school planned this team in cooperation with some other organization?

- Yes
 No

What organization have been planned to be in cooperation with the team? (You can choose several options)

- Local sport academy
 Finnish sport federation
 Sport club, what?
 Private sector organization, what?
 Other, what?

Add a new team

- I want to add a new team.
 I don't want to add a new planned team, that would play in competitive league.

Additional information, you can give more information concerning on some question.

Participation on interviews

- Yes, I can give my contact details and researcher can be in touch of me if he wants to interview me to the research.
 No, I don't want to participate in the interviews.

Thanks for your approval to the participation in the interviews. Here you can give your contact details, where I can contact you, if necessary.

Name

Email

Previous

Submit

LIITE 3. Teemahaastattelurungot

Kilpailullista sarjaa pelaavat joukkueet

Tavoitteet

- Milloin joukkue on perustettu?
- Miksi joukkue perustettiin ja kenen toimesta?
- Mikä on joukkueen tavoite?
- Näkyykö joukkue koulun tavallisessa arjessa?
- Onko joukkueella yhteisöllistä tavoitetta urheilullisen tavoitteen lisäksi?

Organisaatorakenteet

- Kuinka monta päätoimista ja sivutoimista työntekijää sekä vapaaehtoista joukkueella on?
- Mitkä ovat työntekijöiden ja muiden vastuhenkilöiden työtehtävät?
- Työskentelevätkö joukkueen valmentajat ja työntekijät myös muualla? Jos työskentelevät, missä?
- Miten joukkueen toiminta rahoitetaan?
- Maksavatko pelaajat harjoitus/kausimaksuja?
- Maksetaanko pelaajille korvauksia tai onko heillä muita etuja (varusteet, kehonhuolto, terveyshuolto)?
- Miten joukkueen päätösvalta jakaantuu?

Toimintatavat

- Miten joukkueen pelaajat valitaan?
- Ovatko joukkueen pelaajat pääosin paikallisia vai muilta paikkakunnilta muuttaneita?
- Onko joukkueeseen hakeneiden pelaajien määrä muuttunut vuosien varrella?
- Miten ja missä joukkueen harjoittelu ja pelaaminen tapahtuu (harjoitusmäärät, -laatu ja sijoittaminen päivään)?
- Miten pelaajien opiskelusuorituksia seurataan (vai seurataanko ollenkaan)?
- Millainen on joukkueen suhde muihin seuroihin ja seuratoimintaan?

Yhteistyökumppanuussuhteet

- Miksi yhteistyökumppanit ovat lähteneet mukaan toimintaan? (Toiminnan järjestäjät + sponsorit)
- Miten yhteistyökumppanuussuhteet näyttäytyvät joukkueen arjessa?
- Millaista päätösvaltaa yhteistyökumppaneilla on joukkueen toimintaan?

Tulevaisuus

- Miten toiminta on onnistunut tähän mennessä?
- Mitä voisi tehdä toiminnassa nykyistä paremmin ja miten se onnistuisi?
- Mitä hyötyjä urheilun ja koulun yhdistävässä mallissa on? Entä haittoja?
- Onko malli enemmän urheilua ja siinä sivussa koulunkäyntiä vai toisinpäin?
- Mikä on mielipiteesi tästä ilmiöstä, jossa koulun urheilun ja seuratoiminnan rajat hämärtyvät?
- Mistä se johtuu ja yleistyykö se tulevaisuudessa?
- Onko vielä jotain muuta, mitä haluaisit sanoa aiheesta tai ilmiöstä yleisesti?

Vähintään viisi kertaa viikossa yhdessä harjoittelevat ryhmät

Tavoitteet

- Milloin ryhmä on perustettu?
- Miksi ryhmä perustettiin ja kenen toimesta?
- Mikä on ryhmän tavoite?

Organisaatorakenteet

- Miten ryhmän valmennus on organisoitu?
- Missä muualla ryhmän valmentajat työskentelevät?
- Miten ryhmän toiminta rahoitetaan?
- Maksavatko pelaajat harjoitus/kausimaksuja?
- Onko pelaajilla jotain etuja (varusteet, kehonhuolto, terveyshuolto)?
- Miten ryhmän harjoittelun päätösvalta jakaantuu?

Toimintatavat

- Miten ryhmän pelaajat valitaan?
- Ovatko ryhmän pelaajat pääosin paikallisia vai muilta paikkakunnilta muuttaneita?
- Onko ryhmään hakeneiden pelaajien määrä muuttunut vuosien varrella?
- Miten ja missä ryhmän harjoittelu tapahtuu (harjoitusmäärät, -laatu ja sijoittaminen päivään)?
- Miten pelaajien opiskelusuorituksia seurataan?
- Mikä on ryhmän suhde seuratoimintaan (harjoittelu ja pelaaminen seuroissa)?

Yhteistyökumppanuussuhteet

- Miksi yhteistyökumppanit ovat lähteneet mukaan toimintaan?
- Miten yhteistyökumppanuussuhteet näyttäytyvät ryhmän arjessa?
- Millaista päätösvaltaa yhteistyökumppaneilla on ryhmän toimintaan?

Tulevaisuus

- Miten toiminta on onnistunut tähän mennessä?
- Mitä voisi tehdä toiminnassa nykyistä paremmin ja miten se onnistuisi?
- Mitä hyötyjä urheilun ja koulun yhdistävässä mallissa on? Entä haittoja?
- Onko malli enemmän urheilua ja siinä sivussa koulunkäyntiä vai toisinpäin?
- Mikä on mielipiteesi tästä ilmiöstä, jossa koulun urheilun ja seuratoiminnan rajat hämärtyvät?
- Mistä se johtuu ja yleistykö se tulevaisuudessa?
- Onko vielä jotain muuta, mitä haluaisit sanoa aiheesta tai ilmiöstä yleisesti?